

Ιορδάνης Γαμουριδής

Οι απαρχές της Ελληνικής Τηλεόρασης

υπό την επίβλεψη του Αναπληρωτή Καθηγητή
Γιάννη Σκαρπέλου

Μεταπτυχιακή Εργασία Ειδικότητας στο πλαίσιο του ΠΜΣ «ΓΙΟΡΓΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ» του Τμήματος Επικοινωνίας Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Πανεπιστημίου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
Α' ΜΕΡΟΣ	
ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ	6
<i>Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ</i>	<i>7</i>
<i>Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ (BBC 1936)</i>	<i>8</i>
<i>ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ</i>	<i>10</i>
<i>ΣΧΕΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ</i>	<i>11</i>
<i>Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</i>	<i>12</i>
Β' ΜΕΡΟΣ	
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ	17
<i>ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1960- 1966)</i>	<i>18</i>
<i>Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1960-1974)</i>	<i>21</i>
<i>ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΗΡΙΑΛ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ</i>	<i>25</i>
<i>Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ (1974-1981)</i>	<i>34</i>
<i>ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ 1974-1981</i>	<i>35</i>
<i>Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ (1981-1985)</i>	<i>45</i>
<i>Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ</i>	<i>56</i>
<i>Η ΑΠΟΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗΣ ΑΝΑΜΕΤΑΔΟΣΗΣ</i>	<i>57</i>
Γ' ΜΕΡΟΣ	
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	61
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	112

Η τηλεόραση είναι ένα σημαντικό μέσο γνώσης για το λόγο ότι μας προσφέρει πληθώρα πληροφοριών που θα ήταν αδύνατον να τις γνωρίζουμε μέσα από τη σχολική εκπαίδευση
(Mottet 1996)

Εισαγωγή

Η τηλεόραση ασκεί σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης απέναντι σε μια σειρά ζητημάτων, από τα πιο απλά και καθημερινά, μέχρι και τα περισσότερο σύνθετα. Είναι χρήσιμο ωστόσο να επισημανθεί ότι τα ίδια μηνύματα της τηλεόρασης δεν ασκούν την ίδια επιρροή σε όλους τους αποδέκτες και αντίστροφα, οι πολύ σημαντικές επιρροές που ασκεί η τηλεόραση στο κοινό, δεν μπορούν να εκτιμηθούν λαμβάνοντας υπόψη τις περιπτώσεις μεμονωμένων ατόμων. Ο διαφορετικός τρόπος με τον οποίο τα άτομα αντιλαμβάνονται την κάλυψη ενός θέματος, πολλές φορές οφείλεται στη διαφορά απόψεων για το ίδιο θέμα.

Η συνεχής προβολή ενός ορισμένου θέματος από τους τηλεοπτικούς δέκτες επηρεάζει όχι μόνο τη γνώμη και τη στάση των πολιτών πάνω σε αυτό, αλλά και των προσώπων που ασκούν εξουσία, λόγω της πίεσης που αυτά δέχονται από την κοινή γνώμη¹.

Η τηλεόραση με την εμφάνισή της προκάλεσε μεγάλες αλλαγές στον τομέα της επικοινωνίας, αλλά συνάμα συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και της καθημερινότητας του ανθρώπου. Ο κόσμος για πρώτη φορά έβλεπε να μεταφέρεται η ίδια η ζωή στους τηλεοπτικούς δέκτες και να αναπαριστάται με κινούμενες εικόνες, ασκώντας πρωτόγνωρη εμπειρία και γοητεία στο κοινό που την παρακολουθούσε. Από την αρχή της καθιερώθηκε ως μέσο επικοινωνίας μεταφέροντας την ενημέρωση, την ψυχαγωγία ενώ συνάμα λειτουργούσε ως συνδετικός κρίκος με τον έξω κόσμο τη δημόσια ζωή και τα πολιτικά, αλλά

¹ Φάντη Α. 2005. Δημοσιογραφία και Μ.Μ.Ε., Θεωρία και πράξη. Λευκωσία. σελ. 92.

και πολιτιστικά δρώμενα του στενού και ευρύτερου περιβάλλοντος της ελληνικής κοινωνίας.

Αν και ως μέσο έχει δεχτεί πολλές επικρίσεις, είναι ευρέως αποδεκτό ότι αποτελεί μια ιδιαίτερη πηγή ψυχαγωγίας, θεωρείται στην ουσία ένας τηλεοπτικός δέκτης που ενώνει τους ανθρώπους διαφόρων πολιτισμών, κοινωνικών ομάδων αλλά και ηλικιών, με την παρουσίαση εικόνων του κόσμου, και κάνοντάς τους να συμμετέχουν έστω και από απόσταση στα μεγάλα επιτεύγματα και γεγονότα των διαφόρων χρονικών περιόδων.

Στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών επέλεξα να μελετήσω μέσα από χαρακτηριστικά ιστορικά παραδείγματα και γεγονότα τις «Απαρχές της Ελληνικής Τηλεόρασης» και τον αντίκτυπο που είχαν τα προγράμματά της αλλά και η ίδια η τηλεόραση ως μέσο στην ελληνική κοινωνία.

Η Τηλεόραση ξεκίνησε σαν μέσο τον 19^ο αιώνα και πολύ ήταν εκείνοι οι εφευρέτες από τον πρώτο μέχρι και τον τελευταίο που την εξέλιξαν και την έφτασαν στην μορφή που είναι σήμερα. Στο πρώτο μέρος της μελέτης γίνεται αναφορά στην εφεύρεση του μέσου, από τον πρώτο εφευρέτη, τον Paul Nipkow (1860-1940) μέχρι και τον Charles Jenkins (1867-1934), ενώ στη συνέχεια στην αλματώδη πρόοδο της τεχνολογίας που τη βελτίωσε σημαντικά και έστρεψε το ενδιαφέρον του κόσμου προς αυτή όταν το BBC έκανε την πρώτη του αναμετάδοση το 1936 και στο κατά πόσο το κανάλι αυτό έγινε ένας από τους πλέον σημαντικούς φορείς ενημέρωσης.

Ακολούθως εξετάζονται τα ατομικά δικαιώματα σε σχέση με την τηλεόραση και παρουσιάζεται η νομοθεσία για το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της έκφρασης, για την ίδρυση των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών και τον έλεγχο που ασκεί το κράτος σε αυτούς, ενώ το Α' μέρος ολοκληρώνεται με τη συνταγματική κατοχύρωση της τηλεόρασης στην Ελλάδα και τους νόμους που τη διέπουν.

Το Β' μέρος της έρευνας αναφέρεται στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης με αναφορά στις δεκαετίες: α) (1960-1966) όπου έγιναν και τα πρώτα βήματα όσον αφορά στις τεχνικές εγκαταστάσεις και τις πρώτες

πειραματικές μεταδόσεις των καναλιών ΤΕΔ και ΕΙΡ, β) (1967-1974) όπου δεσπόζει η Δικτατορία των Συνταγματαρχών, τα πρώτα προγράμματα, οι αντιδράσεις του κόσμου στα σήριαλ που παίζονταν εκείνη την εποχή και τον αντίκτυπο που είχε όλη αυτή η δύσκολη επταετία στους Έλληνες καθώς και το πώς επηρέασε την κουλτούρα και τη σκέψη τους, γ) (1974-1981) η δεκαετία της μεταπολίτευσης με αναφορές στις αλλαγές της διοίκησης των κρατικών καναλιών, τα προγράμματα που παρουσιάζονταν εκείνη την περίοδο και το πώς αυτά είχαν επιδράσει στον ψυχισμό και τη συμπεριφορά των θεατών, δ) (1981-1995) η δεκαετία της αλλαγής τόσο στο πολιτικό σκηνικό όσο και στα τηλεοπτικά δρώμενα, με αναφορά στις εκπομπές ψυχαγωγίας, διαλόγου, στις τηλεταινίες που γυρίστηκαν εκείνη την περίοδο εξαιτίας και της πτώσης του «παλιού καλού ελληνικού κινηματογράφου». Η ενότητα αυτή κλείνει με τις επιδράσεις από την απελευθέρωση της ελληνικής τηλεόρασης αναφορικά με τις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές αναμεταδόσεις και το πολιτικό κλίμα που επικρατούσε ενώ ολοκληρώνεται με αναφορές στην ιδιωτική τηλεόραση και το ξεκίνημά της.

Στο Γ' μέρος της εργασίας παρατίθενται τα συμπεράσματα.

Η παρούσα μελέτη αποτελεί, λοιπόν, μια συνθετική δουλειά με κύριο άξονα την καταγραφή της ιστορίας της ελληνικής τηλεόρασης, των τηλεοπτικών προγραμμάτων και τον αντίκτυπο στην ελληνική κοινωνία από πολιτικό-κοινωνική άποψη, περιλαμβάνοντας ταυτόχρονα το νομικό καθεστώς που τη διέπει, προκειμένου να αποτελέσει για τον αμήντο στον κόσμο της ελληνικής τηλεόρασης ερευνητή, ένα πρώτο ολοκληρωμένο εργαλείο εισαγωγής στο πεδίο έρευνας της.

Α' ΜΕΡΟΣ

**ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΚΑΙ
Η ΝΟΜΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ**

Η ΕΦΕΥΡΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ

Πέρα από την όλη προβληματική που αναπτύσσεται γύρω από την αρνητική ή θετική επίδραση της τηλεόρασης στο θεατή, η τελευταία αποτελεί αναμφισβήτητα ένα από τα σημαντικότερα τεχνολογικά επιτεύγματα του 20^{ου} αιώνα, με την επιρροή της στον άνθρωπο να είναι εμφανής τόσο σε κοινωνικο-πολιτιστικό όσο και πολιτικο-οικονομικό επίπεδο. Η ανάπτυξη της ξεκίνησε το 19ο αιώνα κι εκείνοι που συνέβαλλαν στην εφεύρεση και εξέλιξή της ήταν οι:

- Paul Nipkow: Το 1884 εφεύρε το δίσκο σαρώσεως².
- Vladimir Zworykin: Το 1923 δημιούργησε το εικονοσκόπιο.³
- Taylor Farnsworth: Το 1927 ανακάλυψε το πρώτο σύστημα αναμετάδοσης εικόνων.⁴
- John Baird: Το 1928 παρουσίασε ένα πλήρες σύστημα εκπομπής και λήψης εικόνων.⁵
- Allen Dimond: Το 1939 τον πρώτο τηλεοπτικό δέκτη όπως τον ξέρουμε σήμερα.⁶
- Charles Jeckins: Το 1930 ίδρυσε την πρώτη εταιρία κατασκευής και εμπορίας συσκευών συστήματος «οπτικής ραδιοφωνίας».⁷

Η εμπορευματοποίηση της ξεκίνησε περίπου στα τέλη της δεκαετίας του 1920.

² <http://inventors.about.com/od/germaninventors/a/Nipkow.htm>. Πρόσβαση στις 2/4/2012.

³ <http://www.museum.tv/eotvsection.php?entrvcode=zworykinvle>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

⁴ http://www.invent.org/hall_of_fame/56.html. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

⁵ <http://www.vim.amen.gr/related/articles/article/?aid=145422>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

⁶ <http://ciparakis.gr/%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BE%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CE%BB%CE%B5%CF%83%CF%81%CE%B1%CF%88%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CF%B9-%CE%B7-%CE%B9%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82/>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

⁷ <http://inventors.about.com/od/televisioninventors/a/Radiovision.htm>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ **(BBC 1936)**

Η αλματώδης πρόοδος της τεχνολογίας βελτίωσε εν συνεχεία τις λυχνίες και μεγάλωσε το ενδιαφέρον του κόσμου, όταν το BBC άρχισε την εκπομπή κανονικών προγραμμάτων από το ιστορικό κτίριο «Αλεξάνδρα Παλλάς» του Λονδίνου στις 2 Νοεμβρίου του 1936.

Το Β.Β.С. ιδρύθηκε το 1922 και από τις 23 Νοεμβρίου 1923, οπότε και μετέδωσε το πρώτο δελτίο ειδήσεων⁸, λειτουργεί αδιάλειπτα ως ένας από τους πιο σημαντικούς φορείς ενημέρωσης. Παρά το γεγονός ότι στη συνείδηση των περισσότερων μελών της παγκόσμιας κοινής γνώμης δεσπόζουσα θέση διακατέχει το αμερικανικών συμφερόντων C.N.N.,⁹ μια προσεκτικότερη ματιά μας επιτρέπει να παρατηρήσουμε ότι ο βρετανικός ειδησεογραφικός οργανισμός έχει στη διάθεσή του ένα μεγαλύτερο και αρτιότερο δίκτυο ανταποκριτών σε κάθε σχεδόν γωνιά του πλανήτη, ενώ παράλληλα έχει να επιδείξει πολύ σημαντικές δημοσιογραφικές επιτυχίες. Επίσης, οι δημοσιογράφοι του φορέα αυτού, ήταν οι μοναδικοί οι οποίοι κατάφεραν να παρακολουθήσουν εκ του σύνεγγυς το διεθνές συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στη Βόννη, σχετικά με το μελλοντικό σχήμα εξουσίας στο Αφγανιστάν, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών.¹⁰

⁸ Μπασάντη Δ., Στράτου Κ., 1991. Ο κόσμος των ειδήσεων – Από την εφημερίδα στην τηλεόραση, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, σελ.142.

⁹ Το C.N.N., το οποίο ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1980, αποτελεί, μαζί με το Β.Β.С., τους συμβατικότερους ειδησεογραφικούς οργανισμούς στον κόσμο. Όπως ισχυρίζεται το ίδιο μάλιστα για τον εαυτό του, είναι ο “ειδησεογραφικός ηγέτης του κόσμου”, αφού συντηρεί ένα ευρύ δίκτυο 150 ανταποκριτών, 42 ειδησεογραφικά γραφεία και διαθέτει πρόσβαση σε 23 δορυφόρους, προκειμένου τα ενημερωτικά του προγράμματα να μεταδίδονται άμεσα σε κάθε σημείο του πλανήτη. Εδρεύει στην Ατλάντα των Η.Π.Α. και αποτέλεσε το πρώτο ειδησεογραφικό δίκτυο, το οποίο άρχισε να μεταδίδει ειδήσεις σε 24ωρη βάση (βλ. σχετικά την ηλεκτρονική διεύθυνση www.cnn.com. Πρόσβαση στις 8/3/2012).

¹⁰ Paterson C., Sreberny A. 2004. Διεθνείς ειδήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα. σελ. 120.

Όπως είναι φυσικό, οι δημοσιογραφικές επιτυχίες του συγκεκριμένου μέσου δεν εξαντλούνται στις προηγούμενες αναφορές, αλλά οι τελευταίες είναι ενδεικτικές του βεληνεκούς που διαθέτει ο συγκεκριμένος φορέας και των πηγών, σε όλα τα επίπεδα, στις οποίες έχει πρόσβαση. Σημείο ορόσημο στην ιστορία του ραδιοτηλεοπτικού αυτού μέσου αποτελεί το 1927, έτος κατά το οποίο πέρασε στον έλεγχο του βρετανικού δημοσίου, διατηρώντας όμως την ανεξαρτησία του, όσον αφορά την επιλογή και τον τρόπο κάλυψης των ειδήσεων, απέναντι στις επιταγές της εκάστοτε βρετανικής κυβέρνησης. Σε αυτό το γεγονός άλλωστε, οφείλει σε μεγάλο βαθμό και το κύρος και την αξιοπιστία που κατόρθωσε να κατακτήσει, κατά τη διάρκεια της πολυετούς λειτουργίας του.

Σήμερα υπό την αιγίδα του B.B.C. λειτουργούν σε εθνικό επίπεδο τέσσερα τηλεοπτικά κανάλια ενημέρωσης, τα δύο από τα οποία είναι ψηφιακά. Επίσης, είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία πέντε ραδιοφωνικών σταθμών εθνικής εμβέλειας, καθώς και πολλών άλλων τοπικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 1939, το B.B.C. διατηρούσε και ελληνική υπηρεσία ειδήσεων, η οποία στη συλλογική συνείδηση των περισσότερων Ελλήνων, έχει συνδεθεί με το ρόλο που διαδραμάτισε, ως η μοναδική ίσως πηγή αντικειμενικής πληροφόρησης στον ελλαδικό χώρο, κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και κατά την περίοδο της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Παρείχε συνεχή και αξιόπιστη ενημέρωση μέχρι και την 31^η Δεκεμβρίου 2005, οπότε και αποφασίστηκε ο τερματισμός της λειτουργίας του. Ως βασικότερη αιτία για την απόφαση αυτή, εντοπίζεται η βούληση του ραδιοτηλεοπτικού μέσου να αναπροσαρμόσει την κατεύθυνσή προς την οποία αξιοποιούσε τα οικονομικά του αποθέματα. Έτσι, οι Βρετανοί ιθύνοντες έκριναν ως προτιμότερο για το μέσο να τερματίσει τη συντήρηση της ελληνικής υπηρεσίας και με τους οικονομικούς πόρους που θα εξασφαλιζόνταν από αυτό, να δημιουργηθεί αραβόφωνο τηλεοπτικό κανάλι¹¹.

¹¹ Βλ. σχετικά το αρχείο της Ελληνικής Υπηρεσίας του B.B.C., το οποίο είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.bbc.co.uk/greek/>.

ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Το Σύνταγμα και οι Διεθνείς συμβάσεις προστατεύουν την τηλεόραση όσον αφορά στο δικαίωμα της έκφρασης (άρθρο 15), της ελευθερίας, της γνώμης, το δικαίωμα της διάδοσης ή αποσιώπησης αλλά και τη λήψη μιας γνώμης (άρθρο 14 § 1, άρθρο 5 § 1).¹² Βέβαια δε λείπουν και οι περιορισμοί της ελευθερίας της γνώμης εξαιτίας της νομοθετικής προστασίας της οποίας χρήζουν ορισμένα αγαθά, όπως τα χρηστά ήθη, η δημόσια τάξη, κ.α. Ενώ η σατιρική κριτική των δημοσίων προσώπων άσχετα με τον τρόπο που αναφέρεται δεν αποτελεί καθ' αυτήν προσβολή και επιτρέπεται εκτός αν συγκροτεί αυτούσιο έγκλημα κατά της τιμής ή αθέμιτη προσβολή του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής (άρθρο 14 § 1). Στη συνέχεια η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, αναφέρεται στο άρθρο 5 παρ. 1 του συντάγματος ως ελεύθερη ανάπτυξη κατ' αρχήν και ως συμμετοχή κατά δεύτερο λόγο στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Στην άλλη πλευρά η ελευθερία του τύπου προστατεύεται από το άρθρο 14 παρ. 1 και 2 Συντ., όπου ο καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και δια του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του Κράτους, και επίσης είναι ελεύθερος, ενώ η λογοκρισία και κάθε άλλο προληπτικό μέτρο απαγορεύονται.¹³ Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση όμως εξαιρούνται σε σχέση με τον έγγραφο τύπο (άρθρο 15 § 1). Επίσης αποτελεί περιεχόμενο δημοσίας υπηρεσίας.¹⁴

Όσον αφορά το δικαίωμα ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών - που πρέπει απαραίτητα να έχουν τη μορφή της ανώνυμης εταιρείας (άρθρο 1 § 8 ν. 2328/1995)-αποτελεί μορφή άσκησης και του δικαιώματος συμμετοχής στην οικονομική ζωή του τόπου (άρθρο 15 §

¹² Λαγτόγλου Π.Α. 2005. Ατομικά δικαιώματα Α'. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 490.

¹³ Μάνεσης Α. 1982. Ατομικές ελευθερίες. 4^η έκδοση, σελ. 633.

¹⁴ Αλιβιζάτος Ν. 1989. Κράτος και ραδιοτηλεόραση, Η θεσμική διάσταση. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα σελ. 42.

2). Η ίδρυση και λειτουργία ενός ραδιοτηλεοπτικού σταθμού είναι ευθύνη του κράτους με αποτέλεσμα να έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει είτε ένα σύστημα (Ολ. ΣτΕ 1144 και 1145/88, 5040/87) κρατικού μονοπωλίου είτε να εκχωρήσει σε τρίτους τα ραδιοτηλεοπτικά προνόμια.¹⁵

ΣΧΕΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Η τηλεόραση υπάγεται στον άμεσο έλεγχο του κράτους ο οποίος ασκείται από το εθνικό συμβούλιο ραδιοτηλεόρασης που είναι ανεξάρτητη αρχή (άρθρο 15). Ο κρατικός έλεγχος γενικά συνίσταται:

1. *«Στην παροχή αδειών για την λειτουργία τηλεοπτικών σταθμών με βάση συγκεκριμένα, νομοθετικά καθορισμένα και αντικειμενικά κριτήρια».*

2. *«Στην επίβλεψη της τήρησης των αρχών της αντικειμενικότητας και της ισότητας, κατά τη μετάδοση ειδήσεων και πληροφοριών, της ανθρώπινης αξίας και της προστασίας της παιδικής ηλικίας και της νεότητας καθώς και στην εκτίμηση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων και της ανταπόκρισής τους στην κοινωνική αποστολή της τηλεόρασης».*¹⁶

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων ο κρατικός έλεγχος περιλαμβάνει και τη λήψη προληπτικών μέτρων όπως είναι η έκδοση κωδίκων δεοντολογίας (δημοσιογραφικής, προγραμμάτων και διαφήμισης), ενώ σε περίπτωση διαπίστωσης τηλεοπτικών παραβάσεων παίρνει την κατασταλτική μορφή της επιβολής διοικητικών κυρώσεων.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

¹⁵ Κόρσος Δ. 1989. Τύπος και Ραδιοτηλεόραση. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.

¹⁶ Σύνταγμα της Ελλάδος, άρθρο 15.

Η ραδιοτηλεόραση στην Ελλάδα κατοχυρώθηκε με το νόμο 19/20-11-1935 (Ίδρυση υπηρεσίας ραδιοφωνικών εκπομπών). Το 1945 δημιουργήθηκε το Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοτηλεόρασης με τρία ραδιοφωνικά προγράμματα και με μεταδόσεις στο εξωτερικό για τον απόδημο ελληνισμό, ενώ με το νόμο 1663/1951 επιτρεπόταν η ίδρυση και η λειτουργία ραδιοτηλεοπτικών σταθμών των ενόπλων δυνάμεων.

Τα συνταγματικά κείμενα που ψηφίστηκαν το 1963 και το 1968 εξαιρούσαν μεταξύ των άλλων μέσων και την τηλεόραση από τις προστατευτικές του τύπου διατάξεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 15 του συντάγματος 1975, *«η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του κράτους»*. Βάση αυτού, το κράτος ελέγχει τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα και λειτουργεί σαν εγγύηση της αμεροληψίας αυτών. Επίσης στην § 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται η οργάνωση και η διαμόρφωση των εκπομπών της ραδιοτηλεόρασης, σκοπός της οποίας είναι η μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς επίσης προϊόντων του λόγου και της τέχνης. *«Για τη διαμόρφωση των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, αρμόδιος φορέας είναι η ραδιοτηλεόραση και θα πρέπει να ενεργεί με αντικειμενικότητα, ίση μεταχείριση και ποιότητα, βάση φυσικά και του κρατικού ελέγχου»*.¹⁷ Ο κρατικός έλεγχος αφορά αφενός το περιεχόμενο των προγραμμάτων και αφετέρου τους κανόνες που διέπουν την αδειοδότηση και λειτουργία των ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. Το ΕΣΡ είναι εκείνο που επιβάλλει τον έλεγχο (μέσω βέβαια του κράτους) και σκοπό έχει την *«εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας»*.¹⁸

Βάση αυτού *«...οι εκπομπές θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από αντικειμενικότητα είτε αυτές είναι ειδήσεις (παρουσίαση, σχολιασμός) είτε έχουν να κάνουν με την κριτική των προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Η ίση μεταχείριση με τη σειρά της αφορά επίσης όλα τα παραπάνω και η*

¹⁷ Δαγτόγλου Π.Δ. 1989. Ραδιοτηλεόραση και σύνταγμα. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.

¹⁸ Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 15 § 2.

ισότητα αναφέρεται στη φιλελεύθερη δημοκρατία, όπου όλες οι ιδέες από άποψη ποιότητας είναι ίσες». ¹⁹

Μετά την αναθεώρηση του 2001 η παράγραφος 1 του άρθρο 15 του συντάγματος παρέμεινε ως είχε, «οι διατάξεις που αναφέρονται στον τύπο δεν εφαρμόζονται και στη ραδιοτηλεόραση», δηλαδή το κράτος είναι εκείνο που ελέγχει τις εκπομπές τόσο του ραδιοφώνου όσο και της τηλεόρασης, έτσι ώστε να λαμβάνει κάθε προληπτικό μέτρο και να ασκεί λογοκρισία. ²⁰

Όσον αφορά τα οπτικοακουστικά μέσα της ίδιας παραγράφου εκτός από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση είναι και αυτά του θεάτρου, του κινηματογράφου και της φωνογραφίας. Οι θεατές είναι σε θέση να ενημερωθούν, να πληροφορηθούν και να ανταλλάξουν όποια επικοινωνιακά μηνύματα. ²¹

Συγκρίνοντας το προηγούμενο κείμενο του Συντάγματος του 1975 με το νέο διαπιστώνεται ότι το ΕΣΡ κατοχυρώνεται ως ανεξάρτητη αρχή με αρμοδιότητες τον έλεγχο και την επιβολή διοικητικών κυρώσεων, ενώ παράλληλα προβλέπεται ρητά ότι ο άμεσος έλεγχος του κράτους λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας. Τα στοιχεία αυτά υπήρχαν ήδη στο νόμο 1866/1989 με τον οποίο ιδρύονταν το εθνικό συμβούλιο ραδιοτηλεόρασης όπως και στο μεταγενέστερο νόμο 2863/2000. Ωστόσο, «η αρχικά αρνητική στάση του Συμβουλίου της Επικρατείας να δεχθεί την ιεραρχική, διοικητική και οικονομική ανεξαρτησία του από τον υπουργικό έλεγχο καθώς και οι συνεχείς νομοθετικές μεταβολές φαίνεται ότι ώθησαν τον αναθεωρητικό νομοθέτη να προστατεύσει και να ενισχύσει το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης μέσω της συνταγματικής του πρόβλεψης». ²²

Ακόμα, καθιερώνονται δύο ακόμα σκοποί του άμεσου κρατικού ελέγχου που είναι ο σεβασμός της αξίας του ανθρώπου και η προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Η αναφορά, ωστόσο, αυτών των σκοπών φαίνεται καταρχήν να είναι μάλλον περιττή καθώς η ανθρώπινη αξία αποτελεί καταστατική αρχή που διέπει το σύνολο των συνταγματικών

¹⁹ Αλιβιζάτος Ν. 1986. Κράτος και ραδιοτηλεόραση. Η θεσμική διάσταση. Αθήνα.σελ.42

²⁰ Καρακώστας Γ. 2003. Το Δίκαιο των ΜΜΕ. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.

²¹ Κική Γ. 2004. Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων. Αθήνα.

²² Δαγτόγλου Π.Δ. 2005. Ατομικά Δικαιώματα Α'. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.702.

ρυθμίσεων, ενώ η παιδική ηλικία και η νεότητα τελούν ούτως ή άλλως υπό την προστασία του κράτους το οποίο λαμβάνει και ειδικά μέτρα για αυτό το σκοπό, όπως ορίζει και το άρθρο 21 του Συντάγματος. Παρ' όλα αυτά, η αναφορά τους επιχειρεί να τονίσει την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για την ελληνική έννομη τάξη, αλλά και να δικαιολογήσει τον έλεγχο που ασκείται στα προβαλλόμενα προγράμματα.

Τέλος, η βασική καινοτομία της αναθεώρησης του άρθρου 15 είναι η ανάθεση στον κοινό νομοθέτη της ρύθμισης της υποχρεωτικής και δωρεάν μετάδοσης των εργασιών της βουλής και των επιτροπών της καθώς και των προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Η διάταξη αυτή καταδεικνύει τη στενή σχέση της τηλεόρασης με το δημοκρατικό πολίτευμα το οποίο επικουρεί μέσω της ενημέρωσης των πολιτών για τα όσα λαμβάνουν χώρα στο κοινοβούλιο και για τα προγράμματα των πολιτικών κομμάτων.

Φαίνεται όμως ότι υπήρχε και *«διαχωρισμός της ραδιοτηλεόρασης από τον τύπο»*,²³ ενώ προβλέπει τόσο τον άμεσο έλεγχο του Κράτους (ο οποίος εκ της φύσεως του είναι και προληπτικός), όσο και συγκεκριμένη κατεύθυνση και περιεχόμενο που πρέπει να έχουν τα ραδιοτηλεοπτικά προγράμματα. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στον άμεσο έλεγχο του Κράτους και έχουν σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης. Πρέπει πάντως να εξασφαλίζεται η ποιοτική στάθμη των εκπομπών που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή τους και η πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας.

Ο χαρακτήρας του νομικού καθεστώτος της ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης ως παραχώρησης δημοσίας υπηρεσίας, η άσκηση της οποίας γίνεται υπό τον άμεσο έλεγχο του Κράτους, καθιστά κατ' αρχήν συνταγματικά ανεκτή την εκτεταμένη παρέμβαση του νομοθέτη στη νομική μορφή και σε εσωτερικά ζητήματα οργάνωσης και λειτουργίας των αναδόχων της δημοσίας υπηρεσίας, που έχει ως αποτέλεσμα σημαντικούς

²³ Σύνταγμα της Ελλάδας άρθρο 15 § 2.

περιορισμούς στην προστατευόμενη από το άρθρο 5 παρ. 1 Συντ. οικονομική ελευθερία.

Ως προς το περιεχόμενο, «...ο άμεσος έλεγχος του Κράτους πρέπει να νοηθεί όχι βέβαια ως υποταγή στις εκάστοτε κυβερνητικές επιθυμίες, αλλά ως εγγύηση της αμεροληψίας, της ποιότητας και της ισοτιμίας στις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές»²⁴. Εξ άλλου, το ίδιο το συνταγματικό κείμενο προβλέπει και το ελάχιστο αλλά αναγκαίο περιεχόμενο των εκπομπών κάθε ραδιοτηλεοπτικού μέσου (δημόσιου ή ιδιωτικού) που είναι η μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων καθώς και προϊόντων λόγου και τέχνης.

Τέλος, πρέπει να τονισθεί ότι ενώ ρητά εκ του Συντάγματος αποκλείεται. «...η ύπαρξη ενός ατομικού δικαιώματος ίδρυσης σταθμών ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης, υπάρχει αντιθέτως ένα ατομικό δικαίωμα λήψης της ραδιοτηλεοπτικής εκπομπής ως ιδιαίτερη έκφανση του δικαιώματος πληροφόρησης που εδράζεται στο δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας». ²⁵ Με άλλα λόγια, η ίδρυση ιδιωτικών ραδιοτηλεοπτικών σταθμών δεν συνιστά μια απλή περίπτωση παραχώρησης δημόσιας υπηρεσίας. Πρόκειται παράλληλα και για διεύρυνση των δυνατοτήτων άσκησης ενός ατομικού δικαιώματος.²⁶

Συμπερασματικά, όσον αφορά στην πρώτη παράγραφο του άρθρου 15, το κράτος μπορεί να πάρει οποιοδήποτε προστατευτικό μέτρο για την ραδιοτηλεόραση εν αντιθέσει με τον τύπο, που απαγορεύεται η λογοκρισία και κάθε άλλου είδους προληπτικό μέτρο. Παρατηρούμε λοιπόν ότι το κράτος προστατεύει την αξία του ανθρώπου και θέτει περιορισμούς στην μετάδοση των πληροφοριών. Φυσικά όταν αναφερόμαστε σε περιορισμούς, οι οποίοι δεν προσβάλλουν την ελευθερία του «πληροφορείν» αλλά και προστατεύουν την ανθρώπινη προσωπικότητα.

Στη συνέχεια, όσον αφορά στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 15, το Σύνταγμα αναφέρει ότι η ραδιοτηλεόραση υπόκειται στον άμεσο έλεγχο του κράτους και οι κυρώσεις επιβάλλονται μόνο από το Εθνικό Συμβούλιο

²⁴ Δαγτόγλου Π.Δ. 2005. Ατομικά Δικαιώματα Α'. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ 790.

²⁵ Κική Γ. 1993. Η καλωδιακή τηλεόραση. Αθήνα. Εκδόσεις, σελ. 223.

²⁶ Μάνεσης Α. Ατομικές Ελευθερίες. Έκδοση 4^η.

Ραδιοτηλεόρασης, το οποίο είναι το αποκλειστικά αρμόδιο για την επιβολή κυρώσεων. Σκοπός του άμεσου ελέγχου του κράτους αποτελεί η ευχερής άσκηση του συνόλου των δικαιωμάτων, που εμπεριέχονται στο ρυθμιστικό πλαίσιο της οπτικοακουστικής ελευθερίας στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα. Επίσης, θα πρέπει για να λειτουργήσει ένας ραδιοτηλεοπτικός σταθμός απαιτείται προηγούμενη άδεια η οποία χορηγείται από το κράτος, έχει ως στόχο την αντικειμενική, με ίσους όρους και ποιοτική μετάδοση πληροφοριών. Η αντικειμενικότητα, η ισότητα και η ποιότητα αποτελούν τις συνταγματικές αρχές των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών. Επίσης στο άρθρο γίνεται αναφορά στη κοινωνική αποστολή της ραδιοτηλεόρασης και στην συμβολή της στην πολιτιστική ανάπτυξη της Χώρας καθώς επίσης στον σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και της προστασίας της παιδικής ηλικίας και νεότητας.

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι οι τρεις συνταγματικές αρχές και οι δύο επιπλέον σκοποί του Συντάγματος αποσκοπούσαν ακριβώς στην ενδυνάμωση του κοινωνικού χαρακτήρα της οπτικοακουστικής ελευθερίας στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα.

Β' ΜΕΡΟΣ

***Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ***

***ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(ΔΕΚΑΕΤΙΑ 1960- 1966)***

Η τηλεόραση στην Ελλάδα εμφανίστηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1960, ξεκινώντας πειραματικά από τη Θεσσαλονίκη και συγκεκριμένα από την 25^η Διεθνή Έκθεση, όπου η ΔΕΗ είχε εγκαταστήσει έναν πομπό με εμβέλεια 45 χιλιομέτρων. Σχετικό δημοσίευμα της εποχής, ανέφερε: *«Με επισημότητα και μεγαλοπρέπεια τελούνται την απογευματινήν τα εγκαίνια της 25^{ης} Διεθνούς Εκθεσέως»*.²⁷ Ο Μάνος Ιατρίδης που ήταν τότε προϊστάμενος του τμήματος Γενικής Διαφώτισης της ΔΕΗ πρότεινε την εγκατάσταση και λειτουργία του πρώτου πειραματικού σταθμού τηλεόρασης.²⁸

Η λειτουργία του σταθμού κράτησε τρεις εβδομάδες και στέφθηκε από μεγάλη επιτυχία, δεδομένου ότι πολλοί ήταν εκείνοι που έσπευσαν τότε στη έκθεση με αφορμή και την παρουσίαση του τηλεοπτικού προγράμματος. Σε εφημερίδα διαβάζουμε, *«..ο σταθμός θα λειτουργή όπως προανεγγέλθη ήδη, από της 7.30 μέχρι της 10 μ.μ. ώρας καθ' εκάστην, το δε πρόγραμμά του θα αναμεταδίδεται από 100 περίπου δέκτας τοποθετημένους τόσο εις τον χώρον της ΔΕΘ, όσο και εις διάφορα καιρία σημεία της Θεσσαλονίκης»*.²⁹

Το πρόγραμμα του σταθμού μεταξύ άλλων περιλάμβανε επικαιρότητα και άλλες εκδηλώσεις με τη βοήθεια δημοσιογράφων και καλλιτεχνών, όπως οι: Βασίλης Καζαντζής, Άλκης Στέας, Γιώργος Οικονομίδης, Ραλλού Μάνου κα. Η προσέλευση του κοινού ήταν αθρόα, και τα περίπτερα της Έκθεσης εκείνην την περίοδο είχαν κατακλυστεί από πολλούς εκθέτες τόσο του εξωτερικού (Ελβετία, Αυστρία, Ισραήλ, Αμερική, κα.) όσο και από Έλληνες. Σχετική αναφορά διαβάζουμε στον «ΤΑΧΥΔΡΟΜΟ» για την «Λαμπρά Εμφάνιση της 25^{ης} Εκθέσεως της Θεσσαλονίκης – Αθρόα Συμμετοχή Ξένων Κρατών».³⁰

Τον Δεκέμβριο του 1962 η ΔΕΗ έθεσε σε λειτουργία πειραματικό τηλεοπτικό σταθμό στα κεντρικά γραφεία της (οδό Χαλκοκονδύλη)

²⁷ Εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» φύλλο 3, 9 Σεπτεμβρίου 1960.

²⁸ Ιατρίδης Μ. 1980. Η πρώτη δοκιμή - Το χρονικό της εγκατάστασης και λειτουργίας απέ την ΔΕΗ πειραματικού σταθμού τηλεοράσεως στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τον Σεπτέμβριο του 1960. Ανάκτηση από: <http://www.tmti.gr/printedmedia/44-2010-02-03-12-51-53/242-η-πρωτη-dokimi>

²⁹ Εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» φύλλο 3, 9 Σεπτεμβρίου 1960.

³⁰ Εφημερίδα «Ταχυδρόμος». Φύλλο 8, Σεπτέμβριος 1960.

τοποθετώντας οθόνες σε πολυσύχναστα σημεία της πόλης. Με απαίτηση, ωστόσο, των υπευθύνων της κρατικής ραδιοφωνίας, η πολιτεία διέκοψε τη λειτουργία αυτών των πειραματικών σταθμών, επικαλούμενη τη συνταγματική πράξη 54/15.6.1945³¹, η οποία ανέθετε «*τις τηλεοπτικές εκπομπές στο Εθνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας (ΕΙΡ)*».

Το 1963, η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή προκήρυξε διεθνή διαγωνισμό για την προμήθεια τηλεοπτικών πομπών. Η προσπάθεια αυτή δεν ήταν επιτυχής, ο διαγωνισμός ακυρώθηκε και επαναλήφθηκε το 1965 (στις 10 Απριλίου) από την κυβέρνηση του Γεώργιου Παπανδρέου, η οποία φαινόταν αποφασισμένη να ιδρύσει την ελληνική τηλεόραση. Η στρατιωτική ηγεσία από την άλλη πλευρά ασκούσε πιέσεις στην κυβέρνηση Παπανδρέου να αποδεχθεί την επέκταση της λειτουργίας του ραδιοφωνικού σταθμού των Ενόπλων Δυνάμεων και στον τηλεοπτικό χώρο. Το συγκεκριμένο αίτημα βέβαια «*δεν έγινε δεκτό από τον Γεώργιο Παπανδρέου με αποτέλεσμα, η στρατιωτική ηγεσία μετά την πτώση του εν λόγω καθεστώτος (Ιούλιος 1965) να προχωρήσει στην απόκτηση της αναγκαίας τεχνολογικής υποδομής και να ξεκινήσει πειραματικές εκπομπές το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Εκτός από τους επικεφαλείς αξιωματικούς, βασικοί συντελεστές για τη λειτουργία του καναλιού ήταν στρατιώτες που είχαν βασικές γνώσεις πάνω στην λειτουργία της τηλεόρασης και πολλοί από αυτούς μετέπειτα εξελίχθηκαν σε οπερατέρ, φωτογράφους, σκηνοθέτες*».³²

Στις 21 Σεπτεμβρίου του 1965 το ΕΙΡ ξεκίνησε δοκιμαστικές εκπομπές από το στούντιο 3 των ραδιοφωνικών θαλάμων του Ζαπείου, αλλά η κυβέρνηση του Στεφανόπουλου, ενώ αρχικά διέταξε τη διακοπή του προγράμματος, στη συνέχεια, λόγω του κινδύνου απεργιακών κινητοποιήσεων από το προσωπικό, επέτρεψε να ξεκινήσουν οι εκπομπές κανονικά.

³¹ ΣΥΝΤΑΚΤ. ΠΡΑΞΙΣ υπ' αριθ. 54 της 14/15 Ιουν. 1945. «Περί συστάσεως και οργανώσεως Εθνικού Ίδρυματος Ραδιοφωνίας».

Ανάκτηση από: http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/2_nomothesia_rs_sub.php

³² Πασχαλίδης Γιώργος. 2005. «Η ελληνική τηλεόραση», στο Βερνίκος Ν. «Πολιτιστικές βιομηχανίες. Διαδικασίες, Υπηρεσίες και Αγαθά». Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 175

Το καθημερινό δοκιμαστικό πρόγραμμα του ΕΙΡ ξεκίνησε στις 23 Φεβρουαρίου του 1966 (Διευθυντής ήταν ο Γεώργιος Κάρτερ), ενώ η ΤΕΔ ξεκίνησε το δικό της καθημερινό δίωρο πρόγραμμα στις 27 Φεβρουαρίου. Από την άλλη η ΤΕΔ ξεκίνησε το πλήρες πρόγραμμά της, την 1^η Νοεμβρίου του 1968, ενώ το ΕΙΡ ξεκίνησε το δικό του, τον Απρίλιο του 1969. Ενδεικτικά αναφέρουμε το πρόγραμμα του πειραματικού προγράμματος, το οποίο είχε ως εξής:

- *«18.30 Διεθνή επίκαιρα.*
- *18.45 Για σας κυρία μου.*
- *19.00 Αυστραλία (ταξιδιωτικό ντοκιμαντέρ).*
- *19.25 Ο Άγγλος γλύπτης Χένρυ Μούρ.*
- *19.55 Παιζει η ορχήστρα Ανρύ Λεκά.*
- *20.15 «Ο κλέφτης». Μια βραζιλιάνικη ταινία μικρού μήκους.*
- *20.30 Τέλος του προγράμματος».*³³

**Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΗΣ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
(1967-1974)**

³³ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

Η ελληνική τηλεόραση την περίοδο της Διδακτορίας (1967-1974) παρουσίασε αρκετές διαφορές σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Γύρω στο 1965 περίπου, ο σταθμός των Ενόπλων Δυνάμεων παρουσίασε τις πρώτες δοκιμαστικές εκπομπές με περιορισμένη εμβέλεια, προβάλλοντας καθημερινά ελληνικά επίκαιρα, τραγούδια και ντοκιμαντέρ. Γεγονός είναι ότι ταυτόχρονα με το κανάλι της ΤΕΔ υπήρχε και εκείνο με την ονομασία Δίαυλος. Αυτά τα δύο κανάλια ξεκίνησαν την περίοδο 1966-1967 διάφορες ψυχαγωγικές εκπομπές παρουσιαστές των οποίων ήταν διάφοροι κονφερασιέ της εποχής. Το πρώτο τηλεοπτικό σόου ήταν εκείνο με τίτλο: «Τραγούδια χωρίς σύνορα», και αποτέλεσε την πρώτη ζωντανή εκπομπή του τηλεοπτικού προγράμματος ενώ το ηχητικό της υλικό ήταν τραγούδια της Γιοβάννας³⁴ σε play back.

Το πρόγραμμα που παρουσιάστηκε πειραματικά και είχε ως εξής:

- 19:00 *Εναρξεις - σήμα σταθμού.*
- 19:03 *Κέρκυρα (ντοκιμαντέρ)*
- 19:15 *Εσοδεία γνώσεων*
- 19:45 *Διάλειμμα*
- 19:55 *Ανακάλυψη της πενικιλίνης*
- 20:10 *Για να γνωρίσετε τον Καναδά*
- 21:10 *Τέλος προγράμματος - Εθνικός Ύμνος.*³⁵

Η χρονιά του 1967 χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη αύξηση στην αγοραστική μανία των Ελλήνων, οι οποίοι συμπεριελάμβαναν πλέον στον οικογενειακό τους προϋπολογισμό το κόστος για την απόκτηση της νέας συσκευής μετάδοσης εικόνας και ήχου. Αφορμή ήταν η εμφάνιση των πρώτων ξέρων εμπορικών αντιπροσωπειών στην Ελλάδα, αλλά και η

³⁴ <http://www.vovanna.gr/#!/page-53/>. Πρόσβαση στις 10 Απριλίου 2012.

³⁵ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

ανάθεση στο ΣΕΓΑΣ της διοργάνωσης του ευρωπαϊκού πρωταθλήματος στην Αθήνα (Σεπτέμβριος 1969), για το οποίο εγκαταστάθηκε ολόκληρο τηλεοπτικό δίκτυο. Και παρόλο που το τηλεοπτικό πρόγραμμα δεν αναμεταδίδονταν σε όλες τις πόλεις, πολλοί ήταν αυτοί που αγόραζαν τηλεοράσεις. Οι πρώτες συσκευές παρά το υψηλό κόστος μπαίνουν στα σπίτια των Ελλήνων, με την τηλεόραση να κατακτά περίοπτη θέση στο σαλόνι της ελληνικής οικογένειας και τις νοικοκυρές να την αντιμετωπίζουν σαν έπιπλο, το οποίο διακοσμούν με εργόχειρα και κορνίζες με οικογενειακές φωτογραφίες. Παρά το γεγονός βέβαια ότι οι πωλήσεις συσκευών αυξάνονταν, δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν όλοι στο κόστος αγοράς της. Αναδύεται λοιπόν μια «ιδιότυπη τηλεοπτική κοινωνικοποίηση»³⁶ καθώς οι τελευταίοι έδιναν ραντεβού στα σπίτια όσων είχαν τηλεόραση προκειμένου να ανακαλύψουν το νέο μέσο που σίγουρα ήταν πιο οικονομικό από τον κινηματογράφο. Ο κόσμος συνωστιζονταν ακόμα και έξω από τις βιτρίνες των καταστημάτων προκειμένου να παρακολουθήσει το τηλεοπτικό πρόγραμμα. Το οξύμωρο είναι ότι επί χούντας οι συναθροίσεις απαγορεύονταν!

Οι πρώτες μετρήσεις τηλεθέασης πραγματοποιούνταν με τρόπο αντισυμβατικό και πολύ διαφορετικό από αυτόν που γνωρίζουμε σήμερα. Οι ίδιοι οι άνθρωποι της τηλεόρασης, «ανέβαιναν σε κάποιο ψηλό σημείο και μετρούσαν τον αριθμό των κεραιών που ήταν εγκατεστημένες στις ταράτσες των σπιτιών!».³⁷ Όταν το 1970 έγινε αντιληπτό ότι η απλή αυτή πρακτική δεν ήταν δυνατό να επαναληφθεί, οι μετρήσεις πραγματοποιούνταν από την εταιρία Nielsen, με τη μέθοδο των κατ' οίκον επιστολών.

Την ίδια στιγμή, το καθεστώς της δικτατορίας με γενικό διευθυντή το Ιωάννη Αναστασόπουλο, επικεντρώθηκε στην προώθηση του

³⁶ Εκπομπή «Η μηχανή του χρόνου» της 01-04-2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, στο <http://www.ert.gr/webtv/net-rss/itemlist/category/125%CE%B7%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%BF%CF%85>

³⁷ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Α. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>

ψυχαγωγικού προγράμματος, ενώ αντίθετα το ΕΙΡ προετοιμαζόταν για τη επιτυχή αναμετάδοση των αγώνων στίβου. Οι αθλητικές αναμεταδόσεις είχαν μεγάλη τηλεθέαση και η δημιουργία της εκπομπής «Αθλητική Κυριακή»³⁸ με παρουσιαστή τον Γιάννη Διακογιάννη και Βαγγέλη Φουντουκίδη έμελε να είναι από τις μακροβιότερες στα τηλεοπτικά χρονικά.

Οι εξελίξεις στη YENEΔ ήταν ραγδαίες, με τον επικεφαλής Τρύφων Αποστολόπουλο να θέλει να αναμορφώσει και να δημιουργήσει μια επιτυχημένη πορεία στο χώρο των τηλεοπτικών μέσων. Για το λόγο αυτό ο παραγωγός Σπύρος Σπυρίδης (1968) αγόρασε μεγάλες ξένες τηλεοπτικές επιτυχίες. Μεταξύ των πιο δημοφιλέστερων ήταν το Πέυτον Πλέης, με μεγάλα αστέρια του αμερικάνικου κινηματογράφου όπως ο Ράιαν Ο' Νιλ και τη Μία Φάρρου. Επίσης ταινίες όπως, «Ο Φυγάς», με πρωταγωνιστή τον Ντέιβιντ Τζάνσεν, «Οι Αδιάφθοροι», «Οι Επικίνδυνες Αποστολές» κ.α. Τα ψυχαγωγικά προγράμματα ξεκίνησαν σιγά σιγά και στα δύο Κανάλια, ενώ ο Νίκος Μαστοράκης³⁹ που άφησε κι αυτός το σημάδι του στα τηλεοπτικά δρώμενα, είχε επιμεληθεί ένα σόου με τον τίτλο: «Λ' ΟΡΕΑΛ ΤΕΛΕ».

³⁸ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

³⁹ Ο Νίκος Μαστοράκης είχε κάνει ήδη την εμφάνισή του στο κανάλι των ενόπλων δυνάμεων, παρουσιάζοντας εκεί τη ραδιοφωνική του εκπομπή, «Στη διασταύρωση ρυθμού και μελωδίας». Σε μία συνέντευξή του στο *Retromaniax*, ο Νίκος Μαστοράκης είχε πει: *«Η πρώτη εκπομπή που έκανα στην Ελληνική τηλεόραση είναι το 1966, όταν δεν υπήρχε παρά Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού (ΓΥΣ). Το Στούντιο της Γεωγραφικής Υπηρεσίας ήταν στο Πεδίο του Άρεως, εκεί που μετέπειτα μετονομάστηκε YENEΔ. Επίσημα, η Γεωγραφική Υπηρεσία Στρατού, έκανε καρτογράφηση και κινηματογράφηση. Και επειδή ο Συνταγματάρχης Κουτοσιάνος που ήταν επικεφαλής, ένας θαυμάσιος άνθρωπος με όραμα, ήθελε να κάνει και ψυχαγωγική τηλεόραση, να μην είναι στρατιωτική, εκπαιδευτική για τους φαντάρους»*. Το 1974 όμως επιχείρησε να πάρει συνέντευξη από τους συλληφθέντες φοιτητές του Πολυτεχνείου, κάτι που σόκαρε την κοινή γνώμη, με αποτέλεσμα η θητεία του να λήξει άδοξα και ο ίδιος να εγκαταλείψει τη χώρα και να επιστρέψει πολύ αργότερα, με το ξεκίνημα της ιδιωτικής τηλεόρασης (<http://www.retromaniax.gr/>, 2010. Πρόσβαση στις 10/4/2012).

Το 1968 παίρνει μέρος στις τηλεοπτικές εκπομπές και ο Γιώργος Κατσαρός, ο οποίος παρουσίασε ένα πασχαλιάτικο πρόγραμμα στο ΕΙΡ, και αργότερα στην ΥΕΝΕΔ τη μουσική εκπομπή, «Αργά την Κυριακή» με το κουαρτέτο του. Δυστυχώς όμως η έλλειψη κατάλληλου τεχνολογικού εξοπλισμού, και τηλεοπτικών στούντιο ήταν μερικά από τα προβλήματα που δεν μπορούσαν να δώσουν ώθηση στη δημιουργία αξιόλογων προγραμμάτων.

Εν τέλει η δικτατορία έπαιξε καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση του τηλεοπτικού μέσου με σημαντικές συνέπειες στη δομή της. Η καθυστέρηση της έλευσής της στην Ελλάδα ίσως ήταν και ένα από τα πράγματα που βοήθησαν στο να δημοσιοποιηθεί ο αυταρχισμός αυτού του καθεστώτος. Δε θα πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι η τηλεόραση είχε άμεση επίδραση στο ελληνικό κοινό που λάμβανε προπαγανδιστικά μηνύματα για τις θέσεις της δικτατορίας.

*Στόχος της δικτατορίας ήταν να «αναμορφώσει τον ελληνικό λαό και γι' αυτό το λόγο έλεγχε όλα τα ελληνικά μέσα. Οι περισσότερες εκπομπές είναι γεγονός ότι περιλάμβαναν προπαγανδιστικά μηνύματα αλλά και δημοφιλή εμπορικά προγράμματα. Η πολιτιστική λογοκρισία από την άλλη πλευρά υπήρχε μέχρι το 1981, ενώ η μετάδοση της μουσικής του Μίκη Θεοδωράκη από το ραδιόφωνο απαγορευόταν μέχρι και την πτώση της στρατιωτικής χούντας το 1974».*⁴⁰

Βέβαια ο ασφυκτικός έλεγχος της τηλεόρασης από το χουντικό καθεστώς οδηγούσε πολλές φορές σε ευτράπελα τα οποία αν η πολιτική κατάσταση στη χώρα ήταν διαφορετική δε θα ήταν άξια αναφοράς. Μια από τις πιο ιστορικές τηλεοπτικές γκάφες σημειώθηκε στις 2 Μαρτίου του 1968 όταν η έναρξη του βραδινού προγράμματος γίνεται κατά λάθος χωρίς τον φοίνικα της χούντας αλλά με τον τίτλο της πρώτης εκπομπής, που εκείνο το μοιραίο απόγευμα έτυχε να είναι «Το καρναβάλι του Καραγκιόζη». Αμέσως μετά οι υπεύθυνοι έσπευσαν να διορθώσουν το λάθος, επαναφέροντας στην οθόνη τον Φοίνικα της 21ης Απριλίου. Η αλληλοδιαδοχή των δύο εικόνων

⁴⁰ Κολοβάτσιος Γ. 2007. Η ιστορία της ραδιοτηλεόρασης στην Ελλάδα. Μέρος Α'. Ανάκτηση από: http://kolovatsios.blogspot.gr/2007/07/blog-post_16.html Πρόσβαση στις 10-04-2012

προκαλεί τους αναπόφευκτους συνειρμούς αλλά και τις συνακόλουθες αντιδράσεις των πραξικοπηματιών.

Το εν λόγω σήμα βέβαια θα εξαφανιστεί το 1974 κι ενώ βρισκόμαστε ένα βήμα πριν την κατάρρευση του χουντικού καθεστώτος, όταν ο διευθυντής προγράμματος Γιώργος Κάρτερ παίρνει την πρωτοβουλία να το αντικαταστήσει στην έναρξη με την ελληνική σημαία. *«Επειδή δεν διέθετε καμία σημαία πρόχειρη, «κλέβει» μία από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Ο γενικός διευθυντής του ΕΙΡΤ Χαράλαμπος Καραϊωσηφόγλου (στενός συνεργάτης του Ιωαννίδη) γίνεται έξαλλος παρά τα συγχαρητήρια τηλεφωνήματα κάποιων τηλεθεατών. Ο Φοίνικας επανέρχεται για το τέλος του προγράμματος, μόνο που αυτή θα είναι και η τελευταία εμφάνισή του».*⁴¹

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΗΡΙΑΛ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Η Δικτατορία των Στρατιωτικών είχε προετοιμάσει νομοθετικές ρυθμίσεις για τη λειτουργία των καναλιών. Με τον πρώτο νόμο 722/1970 είχε προβλεφθεί η συγκρότηση και λειτουργία της Υπηρεσίας Ενημερώσεως Ενόπλων Δυνάμεων (ΥΕΝΕΔ), η οποία είχε την ευθύνη εγκατάστασης ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. Ο δεύτερος νόμος 745/1970 προέβλεπε τη μετατροπή του ΕΙΡ σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και τη μετονομασία του σε ΕΙΡΤ.

Το 1968-1969 ξεκίνησε *«η δημοφιλέστερη εκπομπή όλων των εποχών, το «Αλάτι και Πιπέρι»*⁴² με τον Φρέντυ Γερμανό στην οποία προσκαλούσε διάφορες προσωπικότητες του καλλιτεχνικού στερεώματος εκείνης της εποχής και μέσα από διάφορες εκπλήξεις που ετοιμάζε γι' αυτούς, άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις πάντα με χιούμορ, σεβασμό και ποιότητα απέναντι στην τέχνη και τον τηλεθεατή. Ήταν από τις πρωτοπόρες

⁴¹ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

⁴² Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ, μέρος Α'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

εκπομπές της ελληνικής τηλεόρασης και ιδιαίτερα δημοφιλής στο κοινό έχοντας φιλοξενήσει πληθώρα προσωπικοτήτων της εποχής τόσο από την εγχώρια καλλιτεχνική και πολιτική σκηνή όσο και από εκείνη του εξωτερικού, με τον Τζόν Λένον και τη Γιόκο Όνο να έχουν συμπεριληφθεί στη λίστα των καλεσμένων. Η επιτυχημένη της όμως πορεία διεκόπη όταν η παρουσία καλεσμένων όπως ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Αλέξανδρος Παναγούλης⁴³ η Μελίνας Μερκούρη κ.ά προκάλεσε την ενόχληση των ιθυνόντων.

Στις αρχές του 1970 ο Κώστας Σιομάνης αποφάσισε το γύρισμα ενός έργου αποκλειστικά για την τηλεόραση αναθέτοντας στην Κική Σεγδίτσα να γράψει το σενάριο. Το πρώτο λοιπόν αυτό σήριαλ ονομαζόταν, «Το Σπίτι με το Φοίνικα», σε σκηνοθεσία Ιάσωνα Γιαννουλάκη και Θεόδωρου Αδαμόπουλου. Πρωταγωνιστές σε αυτήν τη σειρά ήταν ο Κώστας Καρράς και η Έρρικα Μπρόγιερ, ενώ τους δεύτερους ρόλους στελέχωναν οι, Γιάννης Μιχαλόπουλος, Κατερίνα Γιουλάκη, Τάκης Μηλιάδης κ.α. Το συγκεκριμένο σήριαλ προβλήθηκε για πρώτη φορά στις 2 Απριλίου του 1970 στην YENEΛ και αποτελείτο από 13 ημίωρα επεισόδια. *«Για απροσδιόριστους όμως λόγους δε στέφθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία με αποτέλεσμα να λήξει με συνοπτικές διαδικασίες εξαιτίας και της αποχώρησης του Γιάννη Μιχαλόπουλου για να συμμετάσχει στην σειρά, «Κύριος Συνήγορος». Το δεύτερο αυτό έργο ήταν γραμμένο από τον Κώστα Πρετεντέρη⁴⁴ και σκηνοθετημένο από τον Γιάννη Μιχαλόπουλο, ένα σήριαλ που γνώρισε αξιοσημείωτη επιτυχία. Αυτό*

⁴³ Ο Αλέξανδρος Παναγούλης (1939-1976) ήταν πολιτικός και ποιητής και πολέμαρχος της χούντας (1967-1974). Έγινε παγκόσμια γνωστός όταν στις 13 Αυγούστου 1968 αποπειράθηκε να δολοφονήσει τον Γεώργιο Παπαδόπουλο. Η προσπάθειά του αυτή απέτυχε και ο ίδιος φυλακίστηκε και υπέστη αρκετά βασανιστήρια. Η μετέπειτα πορεία του στο χώρο της πολιτικής στη μεταπολίτευση έληξε το 1976 όταν σε αυτοκινητιστικό ατύχημα έχασε τη ζωή του (<http://www.newsbomb.gr/apokalypseis/story/47361/ti-mou-ebisteutikan-o-panagoulis-kai-i-falatsi>, 2011. Πρόσβαση στις 10/04/2012.

⁴⁴ <http://www.cinehellas.com/sv/telestes/pretenterhs/pretenterhs.html>. Πρόσβαση στις 5 Μαΐου 2012.

προβλήθηκε στις 2 Μαΐου του 1970 και αποτελούταν από 256 επεισόδια.⁴⁵ Το σήριαλ θεωρείται πρωτοπόρο λόγω του γεγονότος ότι προβάλλονταν σε ζωντανή μετάδοση.

Στη συνέχεια, δύο χρόνια μετά την επιτυχημένη πορεία που είχε αρχίσει να διαγράφει ο συγγραφέας Κώστας Πρετεντέρης, επιστρέφει στην ελληνική τηλεόραση με ένα ακόμη αριστούργημα τη «Γειτονιά», ένα σήριαλ που σαν ιστορία είχε τις καθημερινές περιπέτειες των ηρώων σε έναν αθηναϊκό δρόμο. Το σήριαλ αυτό ξεκίνησε να προβάλλεται το 1972 και ήταν ιδιαίτερα οικείο και αγαπητό για το γεγονός ότι οι χαρακτήρες του ήταν άνθρωποι της διπλανής πόρτας. Ο συγγραφέας για να μπορέσει να γράψει τους διαλόγους και να συνθέσει καινούργιες φιγούρες παρακολουθούσε και εμπνεόταν από τη τη ζωή των ανθρώπων της Αθήνας (τον μπακάλη, τον κρεοπώλη, την κουτσομπόλα γειτόνισσά του κα.) μεταφέροντάς τη στους δέκτες της μικρής οθόνης. Ήταν μια περίοδος που ακόμα στην πρωτεύουσα δεν είχε γίνει τόσο αισθητή η παρουσία της αντιπαροχής⁴⁶ και έτσι οι ανθρώπινες σχέσεις διατηρούνταν ακόμη ζωντανές και ανθρώπινες. Αυτός ήταν κι ένας από τους λόγους που οι τηλεθεατές ταύτιζαν τη ζωή τους με εκείνη των ηρώων, γιατί μέσα από αυτούς έβλεπαν τα δικά τους προβλήματα, όνειρα, επιθυμίες, ζούσαν και βίωναν το δράμα, τη χαρά και τον πόνο των ηρώων. Ήταν ένα κομμάτι από την καθημερινή τους ζωή, συμμετείχαν κι εκείνοι υποσυνείδητα στην πλοκή του έργου και δεν είναι λίγες οι φορές που οι πρωταγωνιστές της έχουν αναφέρει σε συνεντεύξεις τους, τις εκδηλώσεις θαυμασμού, αγάπης ή και μίσους πολλές φορές που βίωναν από τον κόσμο. Το τέλος της σειράς δε συνέπεσε με «...την έκρηξη της αντιπαροχής στην πρωτεύουσα και αυτόματα οι γειτονιές άρχισαν σιγά σιγά να

⁴⁵ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 18.

⁴⁶ Η αντιπαροχή ή θεσμός της αντιπαροχής (ν. 3741/29) οικοπέδων με διαμερίσματα είναι μέθοδος δόμησης που χρησιμοποιήθηκε έντονα στην Ελλάδα κατά την μεταπολεμική περίοδο. Εφαρμόστηκε ως λύση στο οξύ στεγαστικό ζήτημα που προκλήθηκε στις μεγάλες πόλεις και ιδίως στην Αθήνα, εξαιτίας της τεράστιας συσσώρευσης πληθυσμού σε αυτήν, ως αποτέλεσμα της καταστροφής χιλιάδων χωριών και κωμοπόλεων που προκάλεσε ο Εμφύλιος. Ανάκτηση από: <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BD%CF%84%CE%B9%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%BF%CF%87%CE%AE> Πρόσβαση στις 14/6/2012

εξαφανίζονται και τη θέση τους να παίρνουν πολυώροφα κτήρια που αποξένωσαν τον κόσμο από τους συνανθρώπους του. Το κλίμα της γειτονιάς που υπήρχε τότε χάθηκε και μόνο σε επαρχιακές κωμοπόλεις και μικρά χωριά (όπως και σήμερα άλλωστε) θα μπορούσε να το συναντήσει κανείς». ⁴⁷

Στον αντίποδα της σειράς αυτής, εμφανίστηκε ένα άλλο επιτυχημένο σήριαλ, μέσα από τη συγγραφική πένα του Νίκου Φώσκολου, το πασιγνωστο σε όλους, «Άγνωστος Πόλεμος» (ΥΕΝΕΔ, 1971), την ώρα προβολής του οποίου, οι δρόμοι της Αθήνας ερήμωναν, με τους τηλεθεατές να συνωστιζονται σε σπίτια, πλατείες, καφενεία και οπουδήποτε υπήρχε συσκευή τηλεόρασης προκειμένου να παρακολουθήσουν την αγαπημένη τους σειρά.

Η ιστορία του αναφερόταν στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, και ανέλυε την προσωπικότητα ενός αξιωματικού της ελληνικής αντικατασκοπείας, του Βαρτάνη. Το ένστολο φόντο της σειράς μάλιστα ενθουσιάζει τον ίδιο τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, ο οποίος ζητά να μετατεθεί η προβολή της για την Κυριακή (χωρίς να εισακουσθεί). ⁴⁸

Ο Άγνωστος Πόλεμος παραμένει μέχρι και σήμερα η δημοφιλέστερη σειρά στην ελληνική τηλεόραση καθώς στο πέρασμα των χρόνων κατέχει σταθερά την πρώτη θέση στην τηλεθέαση με ποσοστό 83%. Η απήχηση στο κοινό διαφαίνεται μέσα από αφηγήσεις μεγαλύτερων σε ηλικία, που σημειώνουν μεταξύ άλλων ότι πολλοί ήταν εκείνοι που όταν έβλεπαν τον πρωταγωνιστή Άγγελο Αντωνόπουλο στο δρόμο, τον χαιρετούσαν στρατιωτικά, και στέκονταν προσοχή στο πέρασμά του. Όλοι οι ήρωες της σειράς έγιναν τόσο δημοφιλείς, ώστε αργότερα «*τηλεοπτική κριτικός κατηγορήσε το Νίκο Φώσκολο πως φτιάχνοντας τόσο συμπαθείς αξιωματικούς, συμφιλιώνε τους Έλληνες με το διδακτορικό καθεστώς*»⁴⁹.

⁴⁷ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ, Μέρος Α'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

⁴⁸ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

⁴⁹ <http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%90%CE%9C%CE%95%CE%9A%CE%99%CE%9A%CE%93%CE%9A%CE%95%CE%91%CE%95%CE%9A%CE%91%CE%95%CE%9C%CE%9B%CE%99%CE%9C%CE%9A%CE%9F%CE%9C>

Σε συνέντευξή του ένας από τους ηθοποιούς της σειράς ο Γιώργος Σισκος, είχε δηλώσει, «...υπήρχαν χωριά που δεν μπορούσαν να δουν το σήριαλ γιατί δεν έπανε ο δέκτης του τηλεοπτικού σταθμού. Μάλιστα χαρακτηριστικά θυμάμαι ότι σε ένα χωριό το οποίο δεν είχε σήμα, υπήρχε λεωφορείο με την ένδειξη, «Άγνωστος Πόλεμος», το οποίο ξεκινούσε από το ένα χωριό που δεν είχε σήμα για να πάει στο άλλο χωριό ώστε να μπορέσει ο κόσμος να παρακολουθήσει το σήριαλ».⁵⁰ Επίσης, η δημοτικότητα ήταν τέτοια, που στο περιοδικό «ΕΠΗΚΑΙΡΑ» τον Ιανουάριο του 1973 είχε γίνει ψηφοφορία όπου ο πρωταγωνιστής είχε ανακηρυχτεί άνθρωπος της χρονιάς (για την προηγούμενη του 1972). Σε αυτήν την ψηφοφορία είχαν ψηφίσει 6.500 χιλιάδες άτομα, και τον είχαν φέρει στην πρώτη θέση με ποσοστό 13%, με δεύτερο το Μίκη Θεοδωράκη (ενώ είμαστε στα χρόνια της δικτατορίας), 10,5%, τρίτο τον Πατριάρχη Αθηναγόρα, με την τέταρτη και πέμπτη θέση να καταλαμβάνουν ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος και ο τραγουδιστής Τόλης Βοσκόπουλος. Τα σχόλια που κυριαρχούσαν στον έντυπο τύπο εκείνη την εποχή ήταν ότι, «η τηλεοπτική παντοδυναμία καθορίζει και τις επιλογές και τις προτιμήσεις».⁵¹

Αυτοί οι δύο συγγραφείς, ο Κώστας Πρετεντέρης και ο Νίκος Φώσκολος υπήρξαν οι πιο βασικοί δημιουργοί μέχρι το 1974.

Γενικότερα, ήταν τέτοιου μεγέθους η επιτυχία των σήριαλ της εποχής όσο και πρωτόγνωρη η επαφή με τα νέα τηλεοπτικά προϊόντα ώστε πολλοί ήταν εκείνοι οι τηλεθεατές που πίστευαν ότι οι χαρακτήρες που παρακολουθούσαν στο γυαλί ήταν υπαρκτά πρόσωπα, με αποτέλεσμα όταν τους συναντούν να τους ζητάνε διάφορες συμβουλές ή να προσπαθούν να τους βοηθήσουν να βρουν λύση στο πρόβλημα από το οποίο υπέφερε ο αγαπημένος τους πρωταγωνιστής. Σε ακόμα πιο ακραίες περιπτώσεις οι τηλεθεατές έστελναν γράμματα σε δημοφιλή σήριαλ, και ζητούν από τους πρωταγωνιστές είτε διορισμό στο δημόσιο, όταν οι τελευταίοι υποδύονται το

⁵⁰ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

⁵¹ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 08/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Β'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

ρόλο κάποιου υπουργού, ή δουλειά, όταν υποδύονται ρόλο επιτυχημένου επιχειρηματία, ή ιατρικές συμβουλές, όταν υποδύονται το γιατρό. Το φαινόμενο αυτό της ταύτισης του ηθοποιών με τους ήρωες που υποδύονται εντοπίζεται ακόμα και σήμερα.

Στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλα επιτυχημένα σήριαλ, όπως, «Ο Παράξενος Ταξιδιώτης» το οποίο είχε γράψει ο Γιάννης Φίλιππας και εξιστορούσε την άφιξη ενός μυστηριώδους ανθρώπου στο ιδιόκτητο νησί του εφοπλιστή Βρεττού. Γεγονός όμως είναι ότι στο εν λόγω σήριαλ, έγιναν πολλές αλλαγές στην πλοκή του, εξαιτίας της λογοκρισίας που επικρατούσε εκείνη την εποχή.⁵²

Την περίοδο 1972-73 η ΕΣΑ τρομοκρατούσε όλη την ελληνική κοινωνία, με αποτέλεσμα και οι συγγραφείς να προσπαθούν με διάφορες αλλαγές στα σενάρια τους να την ξεπεράσουν. Αποτέλεσμα αυτού του τεχνάσματος, ήταν η κωμική σειρά, «Εκείνος κι Εκείνος» (1972-74).⁵³ Πρωταγωνιστές της σειράς ήταν δύο αλήτες, ο Σόλων και ο Λουκάς, οι οποίοι φιλοσοφούσαν για τα πάντα και εκφράζονταν με συμβολικό τρόπο. Η σειρά αυτή του Μουρσελά, κέρδισε την αποδοχή του Τύπου της εποχής. Την περίοδο του 1973, ο Δημήτρης Ποντίκας (παραγωγός) μόνιμος υπάλληλος του ΕΙΡΤ ασχολείται με την παραγωγή των σήριαλ. Η σκέψη του να διασκευάσει αθάνατα λογοτεχνικά έργα τον οδηγεί στο μυθιστόρημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, «Οι Έμποροι των Εθνών»⁵⁴. Συνοδοιπόροι σε αυτήν την προσπάθεια ο σκηνοθέτης Κώστας Φέρρης, ο συνθέτης Σταύρος Ξαρχάκος και πλειάδα ηθοποιών.

Στη δημιουργία των πρώτων τηλεοπτικών στούντιο συνέβαλλε ο επιχειρηματίας και διαφημιστής Γιώργος Ράλλης, ο οποίος συγκρότησε το στούντιο ΑΤΑ και το 1972 ίδρυσε την εταιρία παραγωγής ΑΣΤΗΡ TV.

⁵² http://elinaenamilo2.blogspot.gr/2011/11/blog-post_17.html, 2011. Πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2012.

⁵³ http://istorikespriotoγραφies.blogspot.gr/2011/09/blog-post_6956.html, 2011. Πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2012.

⁵⁴ Εφημερίδα «ΑΥΓΗ». 2011. Λίγα λόγια για το μυθιστόρημα του Παπαδιαμάντη «Οι Έμποροι των Εθνών».

Το ψυχαγωγικό πρόγραμμα της εποχής το είχαν αναλάβει οι κονφερασιέ της εποχής, όπως ο Γιώργος Οικονομίδης, ο Άλκης Στέας, ο Κώστας Βενετσάνος κ.α.) μεταφέροντας τις ραδιοφωνικές τους εκπομπές, οι οποίες ως θέμα τους είχαν τα παιχνίδια και τα κουίζ γνώσεων. Όσον αφορά τώρα τις εκπομπές που έκαναν ιδιαίτερη εντύπωση ήταν εκείνη του Νίκου Μαστοράκη, ο οποίος μετέφερε το γνωστό αμερικανικό σόου, «Αυτή είναι η ζωή σου» (This is your life),⁵⁵ θέμα του οποίου ήταν η αναδρομή στο παρελθόν διάφορων διασημοτήτων με πολλές ωραίες εκπλήξεις να λαμβάνουν χώρα ζωντανά στο πλατό. Μία ακόμη εκπομπή που τράβηξε το ενδιαφέρον των θεατών ήταν, «Η Πρόσκληση σε Γεύμα» του Σπύρου Σπυρίδη, η οποία ως βασική της συνταγή είχε τις συνεντεύξεις μεταξύ οξύθυμων καλεσμένων.⁵⁶

Επίσης δε λείπουν και τα σόου επιθεωρησιακής δομής κατά τη διετία 1970-1972, η διοργάνωση των οποίων γινόταν σε μεγάλα θέατρα των Αθηνών και μεταδιδόνταν ζωντανά από εκεί.

Οι παρουσιαστές της ενημέρωσης από την άλλη πλευρά (Νίκος Μπουγάς, Εύη Σπυρίδου), αναγκάζονταν να υποταχτούν στις εντολές του καθεστώτος και απλά να εκφωνούν τις ειδήσεις χωρίς παρατηρήσεις και σχόλια.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσίαζαν επίσης και οι θεατρικές εκπομπές που ξεκίνησαν το 1971, στην YENEΔ «Το μικρό Θέατρο», μέσα από το οποίο παρουσιάστηκαν 150 μονόπρακτα μέσα σε δυο χρόνια, ενώ στο EIPT το 1972 ξεκίνησε η αντίστοιχη εκπομπή με τίτλο, «Το Θέατρο της Δευτέρας».⁵⁷

Το παιδικό πρόγραμμα από την άλλη περιλάμβανε μετά την έναρξη του EIP, δύο εσωτερικές παραγωγές, το κουκλοθέατρο της Ελένης Θεοχάρη – Περάκη⁵⁸ και το Θέατρο Σκιών του Ευγένιου Σπαθάρη με ήρωα τον

⁵⁵ <http://www.retromaniax.gr/>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.

⁵⁶ http://historytv.blogspot.gr/2003-02-01_archive.html, 2008. Πρόσβαση στις 25/5/2012.

⁵⁷ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 20.

⁵⁸ Η μεταφορά στην τηλεόραση του παιδικού θεάτρου κούκλας, με ήρωες τον Μπάρμπα Μυτούση, τον ανιψιό του Κλούβιο και την ανιψιά του Σουβλίτσα. Ίδρυση θεάτρου από την

Καραγκιόζη και την παρέα του. Οι παραγωγές αυτές ήταν 15λεπτες με χαμηλό προϋπολογισμό, με απλή μαγνητοσκόπηση ή ζωντανή μετάδοση των παραστάσεων, ενώ η ΤΕΔ πρόσφερε κι αυτή ένα 15λεπτο πρόγραμμα, «Ένα τέταρτο για τα παιδιά», και το «Συντροφιά με τη Θεία Λένα», μεταφορά της γνωστής ραδιοφωνικής εκπομπής της Αντιγόνης Μεταξά Κροντηρά.⁵⁹ Από διεθνές παραγωγές είχαμε κινούμενα σχέδια (Κάσπερ το μικρό φάντασμα), ενώ σειρές όπως η «Λάσση» και «Λόουν Ρήντζερ» ήταν από τις πλέον αγαπητές. Γεγονός είναι ότι πολλά παιδιά την εποχή εκείνη βλέποντας τη μικρή Λάσση να μπλέκει σε διάφορες περιπέτειες ήθελαν να αποκτήσουν ένα μικρό ζώακι, που θα μπορούσε να τα προστατεύει από τα πάντα και τους πάντες.

Τέλος, στο ερώτημα αν σώζεται σήμερα όλο αυτό το υλικό των περασμένων δεκαετιών, η απάντηση είναι αποθαρρυντική. Οι βιντεοταινίες της ίντσας στις οποίες γυρίζονταν οι τηλεοπτικές σειρές κόστιζαν από 8 ως 12 χιλιάδες δραχμές (ποσό μυθικό για τη δεκαετία του '70), όσο δηλαδή το συνολικό μπάτζετ ενός επεισοδίου. «Κάθε σήριαλ είχε στη διάθεσή του δύο ταινίες: μία για τα γυρίσματα και μία για το μοντάζ.»⁶⁰ Έτσι, προκειμένου για εξοικονόμηση πόρων και μέσων, η βιντεοταινία κάθε τηλεοπτικού προϊόντος που είχε ήδη βγει στον αέρα (σήριαλ, εκπομπής, κλπ), σβήνονταν ώστε να εγγραφεί κάποιο νέο.

Η εκπομπή που γνωστοποίησε πολλά χρόνια αργότερα (1991) επίσημα στους τηλεθεατές ότι πολλές από τις εκπομπές της ΕΡΤ δεν υπάρχουν πλέον στο Αρχείο της, ήταν «Το σήριαλ των σήριαλ» με παρουσιάστρια τη Ρένα Θεολογίδου που μίλησε δημόσια στο κοινό για την

Ελένη Θεοχαράκη το 1939. (Κούρτη Ε. Το παιδικό πρόγραμμα πάει στην αγορά, στο Βωβού Ι. 2010. Ο Κόσμος της Τηλεόρασης. Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος, σελ. 394).

⁵⁹ Η «Θεία Λένα» ήταν ευρύτερα γνωστή από τη ραδιοφωνική εκπομπή «Η ώρα του παιδιού», όπου ήταν συνεργάτιδα της εκπομπής και διευθύντρια του προγράμματος (1942-1966). (Κούρτη Ε. Το παιδικό πρόγραμμα πάει στην αγορά, στο Βωβού Ι. 2010. Ο Κόσμος της Τηλεόρασης. Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος, σελ. 395).

⁶⁰ Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Α. Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999, Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=116540>.

πολιτική της ΕΡΤ να σβήνει τηλεοπτικές σειρές και θεατρικές παραστάσεις προκειμένου να γράψει ποδοσφαιρικούς αγώνες.⁶¹

Ο Νίκος Μαστοράκης σε συνέντευξή του δίνει μια σαφή εικόνα για τις πρακτικές της εποχής: «...δεν υπάρχουν αρχεία, έχει γραφτεί λάθος η ιστορία τις Ελληνικής τηλεόρασης των πρώτων καιρών και πολλά γεγονότα αγνοούνται. Πολλοί αναρωτιούνται πώς γίνεται εγώ να έχω τόσο μεγάλο αρχείο και η ΕΡΤ να μην έχει. Και πώς γίνεται εγώ να έχω τα δικαιώματα και να μην τα έχει η ΕΡΤ. Δεν ξέρουν ότι το σύστημα που ίσχυσε στην πρώτη φάση τις Ελληνικής τηλεόρασης (και για πολλά χρόνια) ήταν τις χορηγίας των προγραμμάτων, πράγμα που σημαίνει ότι η ΕΡΤ και η ΥΕΝΕΔ δεν πλήρωναν για την παραγωγή, αλλά ο διαφημιστής, που στην δική μου την περίπτωση ήταν (ανάμεσα σε τις) η ΑΣΤΗΡ TV του Γιώργου Ράλλη....Στην πρώτη φάση, δεν υπήρχε βίντεο – ότι κάναμε, το κάναμε live. Το κάναμε από ένα πολύ μικρό στούντιο, με δύο κάμερες Vidicon και με μία κονσόλιτσα που είχε δύο inputs μόνο για τις κάμερες, και ένα τρίτο για το telecine, που δεν ήταν ακριβώς telecine, ήταν μια μηχανή προβολής κινηματογραφική και δύο spots δεξιά αριστερά. Όταν δεν δούλευε η μηχανή προβολής, σουτρωτά έβαζαν τις μακέτες, που ήταν φτιαγμένες σε γκρι χρώμα, με μαύρα γράμματα και έγραφαν «Διάλειμμα», «Διακοπή», «Βλάβη» και τέτοια. Όταν τραβούσες τη μακέτα, στη θέση τις ερχόταν μια λευκή καρτέλα και βάζαμε μπροστά τον προτζέκτορα για τα τηλεοπτικά spots ή τις ξένες σειρές. Και όλα αυτά, ζωντανά, στον αέρα. Λοιπόν, εκείνο τον καιρό, ποιος να πρωτοσκεφτεί να κρατήσει αρχείο, με ημερομηνίες, πρόσωπα, με το ποιους εμφανίστηκαν, ποιος έπαιξε τι, πότε ήταν αυτό, κτλ. Όλα αυτά είναι πράγματα που τώρα θα είχαν πολύ σημαντική αξία για τις επόμενες γενιές, και τηλεανθρώπων, αλλά και θεατών που θα ήθελαν να μάθουν».⁶²

⁶¹Εκπομπή «Το σήριαλ των σήριαλ» Επ. 1, Παρουσίαση – Αρχισυνταξία: Ρένα Θεολογίδου. Από το ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ στο: <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?cid=47226&autostart=0>

⁶² <http://www.retroperis.gr/>, 2010. Πρόσβαση στις 27/5/2012.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ (1974-1981)

Στα χρόνια που ακολούθησαν μετά τη δικτατορία, πολλά ήταν εκείνα τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στον τομέα της ενημέρωσης και της ψυχαγωγίας. Αρχικά, στις 14 Ιανουαρίου του 1974 εγκαινιάστηκαν οι κτηριακές εγκαταστάσεις του ΕΙΡΤ στην Αγία Παρασκευή, ενώ πολλά είναι και τα πολιτικά και εθνικά γεγονότα που ταράζουν την Ελλάδα και γίνονται αντικείμενο σχολιασμού στην τηλεόραση, όπως η ανατροπή του Μακαρίου, και η επάνοδος του Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής έφερε ριζικές αλλαγές στην Ελλάδα, μεταξύ αυτών και στην τηλεόραση.

Ο Δημήτρης Χόρν (ηθοποιός) μαζί με τον Γιάννη Μπακογιάννη (αναπληρωτή δημοσιογράφο και διευθυντή της Ντόιτσε Βέλε) ανέλαβαν τη διεύθυνση του ΕΙΡΤ. Το πρόγραμμα ήταν ποικίλου ενδιαφέροντος, και κάπως καινοτόμο: έργα όπως το «Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται» δημιούργησαν ποικίλα σχόλια και αντιδράσεις. Όσον αφορά στο δελτίο ειδήσεων «*οι παλιοί εκφωνητές αντικαταστάθηκαν από νέα πρόσωπα, όπως ο Αλέξανδρος Αντωνόπουλος*».⁶³

Από την πλευρά του πολιτικού σκηνικού, έχουμε το Νοέμβριο του 1974 τις εκλογές στην Ελλάδα, όπου το κοινό για πρώτη φορά στα χρονικά παρακολουθεί «ζωντανά» πολιτικές συγκεντρώσεις και αρχηγούς κομμάτων, ενώ λίγους μήνες αργότερα ξεκίνησε η δίκη των Συνταγματαρχών, η οποία παρακολουθήθηκε με μεγάλο ενδιαφέρον από το ελληνικό κοινό. Την επόμενη χρονιά, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής πρότεινε στον Ροβήρο Μανθούλη να αναλάβει την αναδιοργάνωση του ΕΙΡΤ. Βέβαια η θητεία του στη διοίκηση του καναλιού διήρκεσε περίπου 14 μήνες, μέσω

⁶³ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 08/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Β'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

αντιπαραθέσεων και πολλαπλών διαμαχών.⁶⁴ Για την αναβάθμιση του προγράμματος στράφηκε σε ποιοτικά προγράμματα, ανεβάζοντας - για παράδειγμα - την ακροαματικότητα της θεατρικής εκπομπής «Το Θέατρο της Δευτέρας». Επίσης «είχε λάβει έγκριση για την παραγωγή ενός μεγάλου σόου με τη συνεργασία της γαλλικής τηλεόρασης, το οποίο παρουσιάστηκε την Πρωτοχρονιά του 1977 με τον τίτλο 'Χίλια χρόνια πριν'».⁶⁵

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ 1974-1981

Η αλλαγή του πολιτεύματος έφερε μαζί της και τους αυτοεξόριστους καλλιτέχνες, οι οποίοι επί τα χρόνια της δικτατορίας διέμεναν στο εξωτερικό. Το γεγονός όμως ότι δεν υπήρχαν έμπειροι συγγραφείς για τα τηλεοπτικά πλατό, ανάγκασε τους παραγωγούς να στραφούν σε διάφορες διασκευές λογοτεχνικών έργων, όπως εκείνα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, το Νίκου Καζαντζάκη, του Στρατή Μυριβήλη και άλλων.

Ο Δημήτρης Ποντίκας το 1974 διασκεύασε το μυθιστόρημα του Παπαδιαμάντη, «Γυφτοπούλα».⁶⁶ Το έργο αυτό συγκίνησε «σε μεγάλο βαθμό το ελληνικό κοινό και ιδιαίτερα γιατί αναφερόταν σε έναν καταδικασμένο έρωτα μεταξύ δυο αδελφών (υποτιθέμενων) του Μαχτού και της Αϊμά, οπότε επόμενο ήταν οι θεατές να παρακολουθούν με ιδιαίτερη αγωνία την εξέλιξη της ιστορίας περιμένοντας να δουν αν το ειδύλλιο αυτών των δυο νέων θα είχε αίσιο τέλος».⁶⁷

Την επόμενη χρονιά του 1975 ήρθε και η μεγάλη έκπληξη και δέος για το ελληνικό κοινό, όταν διασκευάστηκε το μυθιστόρημα του Νίκου

⁶⁴ Καρζής Θ. 1981. Η ελληνική τηλεόραση. Προβλήματα και λύσεις. Αθήνα. Εκδόσεις Κάκτος.

⁶⁵ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 23.

⁶⁶ Παπαδιαμάντης Α. 1995. Η Γυφτοπούλα. Εκδόσεις Ελευθερουδάκης.

⁶⁷ http://efoobserver.blogspot.gr/2008/08/ολοζ-ποστ_4049.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.

Καζαντζάκη, «Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται».⁶⁸ Η συγκεκριμένη διασκευή ήταν μια μεγάλη παραγωγή η οποία είχε γυριστεί στον Ελαιώνα. Για τα γυρίσματα της σειράς αναγκάστηκαν οι υπεύθυνοι να δημιουργήσουν σε αυτήν την περιοχή ένα μικρό χωριό. Ήταν επίσης μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες της ελληνικής τηλεόρασης, καθλώνοντας το ελληνικό κοινό με τους χαρακτήρες να πλαισιώνονται από καταξιωμένους ηθοποιούς, με ρόλους που άφησαν το σημάδι τους στο μυαλό και την καρδιά του κόσμου για πολλά χρόνια. Μεταξύ αυτών ο Μανωλιός (Αλέξανδρος Γκόλφης), ο γερό – λαδάς (Δήμος Σταυρένιος), ο Παπά – Γρηγόρης (Λυκούργος Καλλέργης) και τόσοι άλλοι επιτυχημένοι πρωταγωνιστές και συμπρωταγωνιστές, που μετέπειτα διέγραψαν λαμπρή πορεία στο χώρο.

Το έργο του Νίκου Καζαντζάκη προκάλεσε αντιδράσεις κυρίως από την από την πλευρά της Εκκλησίας ενώ εντυπωσίασε με την αρτιότητά της και έκανε τους πάντες να μιλούν για ένα μικρό τηλεοπτικό αριστούργημα.

Το 1974 με την αποκατάσταση της δημοκρατίας άλλαξε αμέσως η διοίκηση της δημόσιας τηλεόρασης. Η πρώτη δημοκρατική διοίκηση της τηλεόρασης ήταν με γενικό διευθυντή τον Δημήτρη Χορν, αναπληρωτή τον Παύλο Μπακογιάννη και στο διοικητικό συμβούλιο πρόεδρος ήταν ο Οδυσσέας Ελύτης, κι επίσης άνθρωποι του πνεύματος, καθηγητές πανεπιστημίου κ.λπ. Απόφαση της διοίκησης ήταν να μεταφερθούν στην οθόνη σημαντικά λογοτεχνικά έργα. Η Άννα Πρετεντέρη ανέφερε σε συνέντευξή της, *«Πολλά και σημαντικά βιβλία λογοτεχνικά, προσέφεραν το κύρος στην τηλεόραση»*.⁶⁹

Ο Γιώργος Ράλλης ο οποίος ανταποκρίθηκε επάξια στις απαιτήσεις της σειράς, είχε δηλώσει για το κόστος της σειράς *«Στο έργο αυτό έχασα λεφτά αρκετά, κτίσαμε στο Σούνιο ολόκληρο χωριό - σκηνικό, δίπλα σε μια αλάνα. Ήταν μαγικές οι εποχές»*,⁷⁰ ενώ και ο σκηνοθέτης Μεγακλής

⁶⁸ Καζαντζάκης Ν. 2010. Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται. Εκδόσεις Ελευθερουδάκης. 2010.

⁶⁹ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Άννα Πρετεντέρη.

⁷⁰ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Γιώργος Ράλλης.

Βιντιάδης είχε επίσης αναφέρει, *«Το σήριαλ ήταν μεγάλου κόστους και τολμηρό για την εποχή εκείνη»*.⁷¹

Η μεταφορά του λογοτεχνικού έργου συγκλόνισε τους θεατές, οι οποίοι παρακολουθούσαν την εξέλιξη με αγωνία. Οι γραφικοί τύποι όπως ο παπάς, είχαν περισσότερη απήχηση στον κόσμο. Το μυθιστόρημα του Καζαντζάκη είχε προκαλέσει για άλλη μια φορά την αντίδραση της εκκλησίας. *«Η εκκλησία ήθελε να αφοριστεί ο Νίκος Καζαντζάκης»*⁷², ενώ είχε προσπαθήσει να σταματήσει τη μεταφορά αυτού του βιβλίου σε σήριαλ.

Ο πρωταγωνιστής Αλεξης Γκολφης, θυμάται χαρακτηριστικά, *«με είχαν προπηλακίσει με αφορεσμούς και με κατάρες άτομα τρίτης ηλικίας, και ιδιαίτερα οι γυναίκες»*.⁷³ Η ερμηνεία του πρωταγωνιστή στο ρόλο του Χριστού μπορεί να αγαπήθηκε από το κοινό, αλλά η καριέρα του καταστράφηκε. Ο ίδιος είχε πει, *«...η πορεία μου ως ηθοποιός σχεδόν διακόπηκε, έκανα διαφορές άλλες δουλειές»*.

Το σήριαλ, *«Ο Γιούγκερμαν»*⁷⁴ το οποίο διασκευάστηκε την επόμενη χρονιά του 1976 ανήκε στο συγγραφικό έργο του Μιχάλη Καραγάτση με πρωταγωνιστή τον Αλέκο Αλεξανδράκη. Απ' ότι διαβάζουμε για το συγκεκριμένο έργο, η επιτυχία του δεν ήταν η αναμενόμενη, εξαιτίας ίσως των πολλών χαρακτήρων και ιστοριών, με αποτέλεσμα ο θεατής να μην μπορεί να ταυτιστεί με δύο μόνο κεντρικά πρόσωπα, αλλά έπρεπε να παρακολουθεί πάρα πολλούς ήρωες ταυτόχρονα, κάτι το οποίο μάλλον δεν μπορούσαν να συνηθίσουν οι θεατές εκείνη την εποχή. Ένα όμως έργο που έκανε μεγάλη επιτυχία και είχε ιδιαίτερη απήχηση στο κοινό ήταν, *«Οι Πανθέου»* γιατί εξιστορούσε τον απαγορευμένο έρωτα της Μάρμωσ (Κάτια

⁷¹ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Μενακλής Βιντιάδης.

⁷² Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Γιώργος Συριόπουλος. Δημοσιογράφος, Διευθυντής εκδόσεων ΕΡΤ .

⁷³ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη ηθοποιού Αλέξη Γκόλφη.

⁷⁴ http://lefobsaerver.blogspot.gr/2008/03/blog-post_8505.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.

Δανδουλάκη) με τον Κίτσο (Στέλιο Καλογερόπουλο), καθώς επίσης και «Ο Συνταγματάρχης Λιάπκιν»⁷⁵ και «Η Τελευταία Νύχτα» το 1979 και το 1980 αντίστοιχα ήταν διασκευές που απέκτησαν διαχρονική αξία που παρά τη φθινή παραγωγή τους πλαισιώθηκαν από καταξιωμένους ηθοποιούς.

Ο Κώστας Φέρρης με τη σειρά του, αν και ήταν σκηνοθέτης του κινηματογράφου, όπου εκεί οι απαιτήσεις και οι δυνατότητες ήταν διαφορετικές, δημιούργησε το 1975 μια ρομαντική ταινία, τη «Μενεξεδένια Πολιτεία» του Άγγελου Τερζάκη⁷⁶. Αυτή η διασκευή κατάφερε να συγκινήσει ιδιαίτερα γιατί παρουσίαζε με ιδιαίτερη ευαισθησία τους μικροαστικούς χαρακτήρες του συγγραφέα, όπως εκείνη του Ποντικένα (Νάσου Κεδράκα), του Μελέτη Μαλβή (Θάνος Κωτσόπουλος) και τόσων άλλων, που προσέδωσαν μια μελαγχολική νότα στην καθημερινότητα του κόσμου που την παρακολουθούσαν. Το 1976 όμως ο Κώστας Φέρρης ανέβασε μια παρωδία του Ομηρικού Έπους, η «Ωραία Ελένη των γαιδάρων» αντί να συνεχίσει στο ίδιο κλίμα, κάτι που έκανε μετέπειτα, το 1980, με το βιβλίο του Παύλου Νιρβάνα, «Έγκλημα στο Ψυχικό» το οποίο εξιστορούσε την ιστορία ενός αδαούς και φαντασιόπληκτου ανθρώπου, ο οποίος προκειμένου για τη διασημότητα αναλαμβάνει την ευθύνη ενός εγκλήματος, το οποίο δε διέπραξε.⁷⁷

Το σήριαλ όπως ήδη έχει αναφερθεί, «Ο Άγνωστος Πόλεμος» που άφησε μεγάλη εποχή, ένα έργο που συζητείται ακόμη και στις μέρες μας, ανέδειξε έναν από τους καλύτερους σκηνοθέτες τον Κώστα Κουτσομύτη, ο οποίος το 1975 με τη σειρά του παρουσίασε το έργο του Γρηγόρη Ξενόπουλου, «Τερέζα Βάρμα Δακόστα». Ως θέμα της είχε τη ζωή μιας γυναίκας που κατοικούσε σε έναν πύργο και δολοφονούσε τους εραστές της για να εξασφαλίσει τη σιωπή τους, ένα έργο διαφορετικό με ιδιαίτερη

⁷⁵<http://www.retrodib.gr/wiki/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%81%CF%87%CE%B7%CF%82%CE%8B%CE%B3%CE%AC%CF%80%CF%8A%CE%89%CE%BD>, 2011. Πρόσβαση στις 15/2/2012.

⁷⁶ Τερζάκης Α. Μεθυσμένη Πολιτεία. Αθήνα. 2011.

⁷⁷ Μπακουνάκης Ν. 2007. Το Βήμα. Γνώμες – Έγκλημα στο Ψυχικό. Άρθρο. Ανάκτηση από: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=216571>

φαντασία και θυρλική ατμόσφαιρα, σε σχέση με όσα είχε δει το κοινό μέχρι τότε. Το 1976 όμως γυρίστηκε από τον ίδιο σκηνοθέτη ένα άλλο έργο εντελώς διαφορετικής θεματολογίας, το «Έν Αθήναις» με πρωταγωνιστές τη Βέρα Κρούσκα και το Νίκο Αρζόγλου που παρουσίαζε τις ανεπάντεχες περιπέτειες δυο οικογενειών της μικροαστικής Αθήνας, μια σειρά αξιολογή για την εποχή που προβλήθηκε, και με την υπογραφή των σεναριογράφων Βαγγέλη Γκούφα και Μάριου Ποντίκα.

Την ίδια περίοδο επίσης παρουσιάζεται από έναν άλλο σκηνοθέτη, τον Γρηγόρη Γρηγορίου το έργο «Αθάνατες ιστορίες αγάπης» που ως βασική της ιστορία είχε τις αισθηματικές ανησυχίες καλλιτεχνών και ποιητών (Καρυωτάκης, Σολωμός, κα.) με καλογραμμένο σενάριο και ποιοτική παραγωγή που διακρίθηκε για την πειστική αναπαράσταση των ηρώων της. Η «Λωξάντρα» (Μπέτυ Βαλάση) ήταν μία από τις επόμενες επιτυχίες του ίδιου σκηνοθέτη (1980) διασκευή του βιβλίου της Μαρίας Ιορδανίδου, ένα έργο διαχρονικό, που ανεβαίνει ακόμη και σήμερα στις θεατρικές αίθουσες.⁷⁸ Το ελληνικό κοινό έδειξε ιδιαίτερη αδυναμία σε αυτή τη σειρά γιατί μέσα από τους ήρωες της αναπολούσε τα χρόνια στην Κωνσταντινούπολη, θυμόταν τις «χαμένες πατρίδες», τις περιουσίες που άφησε πίσω, αλλά και τους ανθρώπους με τους οποίους είχε ζήσει μαζί, παρά τη διαφορά εθνικότητας, και θρησκείας.

Η ηθοποιός Μπέτυ βαλάση σε αυτόν το ρόλο κατά κοινή ομολογία είχε πραγματοποιήσει μια από τις καλύτερες ερμηνείες της καριέρας της. Στη συνείδηση των τηλεθεατών είχε περάσει ως άριστη μαγείρισσα, η ίδια θυμάται χαρακτηριστικά, «...θυμάμαι ότι με σταματούσαν στο δρόμο και μου ζητούσαν να τους βοηθήσω στη μαγειρική, όταν είχαν κάποια γιορτή και ήθελαν να τους φτιάξω όλα εκείνα τα εδέσματα από την Κωνσταντινούπολη, τα οποία έβλεπαν στη σειρά...»⁷⁹ Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτή η σειρά όπως και του Νίκου Καζαντζάκη, ήταν οι τελευταίες ασπρόμαυρες της ΕΡΤ οι οποίες διασώθηκαν στο ακέραιο.

⁷⁸ Νεοκλής Σ. 1992. Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση. Αθήνα: Εκδόσεις Γόρδιος.

⁷⁹ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Β'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Μπέτυ Βαλάση.

Ο συγγραφέας Ξενόπουλος θα γίνει ο αγαπημένος συγγραφέας του Ερρίκου Ανδρέου ο οποίος έκανε την εμφάνιση του στα τηλεοπτικά πλατό τη χρονιά του 1977 και διασκεύασε την «Αφροδίτη», ενώ τα επόμενα τρία χρόνια διασκεύασε επιπλέον άλλα 6 έργα.⁸⁰ Οι συγκεκριμένες σειρές πέτυχαν μεγάλη τηλεθέαση, οι ιστορίες τους χαρακτηρίζονταν από δράμα και ρομαντισμό σε συνδυασμό με πλειάδα άριστων ηθοποιών και σκηνικών.

Η «Γαλήνη»⁸¹ ήταν ένα ακόμη σήριαλ που είχε ενδιαφέρουσα πλοκή (του συγγραφέα Ηλία Βενέζη) και το οποίο προβλήθηκε το 1976 με πρωταγωνιστή το Γιώργο Φούντα στο ρόλο του Γλάρου. Ένα έργο όμως που σόκαρε ιδιαίτερα την ελληνική κοινωνία, ήταν εκείνο του Ανδρέα Τραυλαντώνη (1978) το οποίο παρουσίασε για πρώτη φορά κάτι τόσο βίαιο και ακραίο: την ιστορία ενός βιασμού μιας φτωχής πρωταγωνίστριας (Καίτη Γρηγοράτου) από το αφεντικό της (Ανδρέας Φιλιππίδης). Η ηρωίδα σε αυτήν τη σειρά προσπαθούσε να κρατήσει κρυφό το γεγονός από όλους και ιδιαίτερα από τον αρραβωνιαστικό της, δεδομένου ότι τα ήθη της εποχής πρόσταζαν τη διαφύλαξη της γυναικείας «τιμής». Εδώ επίσης φάνηκε και ο διχασμός των τηλεθεατών, καθώς μέρος του τηλεοπτικού κοινού συμπονούσε την ηρωίδα και συμφωνούσε με την απόφασή της ενώ άλλοι ήταν κατηγορηματικοί και δήλωναν έντονα την αγανάκτησή τους μπροστά σε αυτό το καλά κρυμμένο μυστικό.

Ένας άλλος μεγάλος έρωτας έκανε την εμφάνισή του στις οθόνες, το 1978 με το σήριαλ το «Λεμονοδάσος» σε σκηνοθεσία αυτήν τη φορά της Τώνιας Μαρκετάκη.⁸² Ο Γιώργος Σκαλενάκης το 1977 παρουσίασε ένα πατριωτικό έργο, το «Μεγάλο ξεσηκωμό» του Μιχάλη Περάνθη με ήρωα του έναν δειλό αλλά και ταυτόχρονα θαρραλέο άτομο τον Ανδρούτσο, μια μεταφορά ενός έργου που προσπάθησε να αναπαραστήσει όσο πιστά γινόταν

⁸⁰ Τα έργα τα οποία διασκευάστηκαν από τον Ερρίκο Ανδρέου ήταν, «Η αναδυομένη, Τυχεροί και Άτυχοι, Μυστικοί Αρραβώνες, Λάουρα, Η απεριγραπτή, Ο κόσμος και ο Κοσμάς», Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 26.

⁸¹ http://efobserver.blogspot.gr/2008/10/blog-post_7102.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.

⁸² http://efobserver.blogspot.gr/2008/09/blog-post_4546.html, 2008. Πρόσβαση στις 16/2/2012.

τα χρόνια του '21, ενώ το 1980 σκηνοθέτησε τη διασκευή του βιβλίου του Βασίλη Ανδρεόπουλου, «Νύχτα», το οποίο μιλούσε για την εθνική αντίσταση. Παρά την ταύτιση και τη θετική αντίδραση του κόσμου, οι κριτικές που είχε πάρει δεν ήταν ενθαρρυντικές, εξαιτίας ίσως της ωμής πραγματικότητας που παρουσίαζε μέσα από τις εκτελέσεις ανθρώπων.

Αντίθετα, ο Κώστας Αριστόπουλος που διασκεύασε τη «Δασκάλα με τα χρυσά μάτια» του Στρατή Μυριβήλη (1979) έμελλε να πάρει άριστες κριτικές. Η τηλεθέαση μάλιστα ήταν τόσο υψηλή ώστε για πρώτη φορά το κρατικό κανάλι είχε παρουσία διαφημίσεων σε τηλεοπτικό αέρα για πάνω από 40 λεπτά, γεγονός που – όπως ήταν αναμενόμενο - εκνεύρισε τους τηλεθεατές που περίμεναν με μεγάλη αγωνία την έναρξη της σειράς, η οποία ωστόσο δεν συνεχίστηκε με την ίδια θέρμη στη συνέχεια προβολής της.

Το 1980 σηματοδοτείται τηλεοπτικά από την είσοδο ενός άλλου καταξιωμένου δημιουργού του Διαγόρα Χρονόπουλου, ο οποίος μέσα από τη σειρά «Αστροφεγγιά» ένα έργο που παρουσιάζει με απαισιόδοξη προσέγγιση τα γεγονότα μετά τη μικρασιατική καταστροφή και το πέρασμα της Ελλάδας στα χρόνια του μεσοπολέμου.

Ο Γιώργος Μιχαηλίδης γνωρίζει επίσης μεγάλη επιτυχία με τη σειρά «Ο Συμβολαιογράφος»⁸³ με πρωταγωνιστή τον Βασίλη Διαμαντόπουλο, ο οποίος με εξαιρετική ερμηνεία αναπαριστά έναν πατέρα ο οποίος τρελαίνεται μετά την αυτοκτονία της κόρης του. Ένα έργο ιδιαίτερα δραματικό όπου η εκφραστικότητα των ηρώων του, καθηλώνει τους θεατές και τους γεμίζει ερωτήματα για θέματα που έχουν να κάνουν με το θάνατο και το χαμό ενός παιδιού όταν ο γονέας είναι εν ζωή και τα διλήμματα που μπορεί να αντιμετωπίσει για το αν θα πρέπει κι εκείνος να δώσει ένα τέλος στην άδοξη και μάταιη ζωή του. «Οι Άθλιοι των Αθηνών»⁸⁴ του ίδιου αναπαριστά την ιστορία μιας νέας κοπέλας που εγκαταλείπει το χωριό της

⁸³ http://www.petrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F_%CF%83%CF%85%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CE%BE%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%B8%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%BF%CF%82, 2012. Πρόσβαση στις 8/4/2012.

⁸⁴ http://lefoobserver.blogspot.gr/2008/02/blog-post_8961.html, 2008. 15/2/2012.

για τη ζωή στην Αθήνα. Αδυνατώντας ωστόσο να ανταπεξέλθει στις δύσκολες συνθήκες που αντιμετωπίζει εξαιτίας και των επιτήδειων σωματεμπόρων, καταλήγει να πεθάνει αλλόφρων σε ένα ίδρυμα της Κέρκυρας. Μέσα από αυτό το έργο «...έγινε προσπάθεια να σκιαγραφηθεί το περιβάλλον της Αθήνας και τα καυτά κοινωνικά προβλήματα της εποχής εκείνης. Οι χώροι μέσα στους οποίους διαδραματίζεται το όλο σκηνικό είναι τα στέκια του υποκόσμου, αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο τον κίνδυνο που έκρυβε κάθε σκοτεινή και ρυπαρή γωνιά της πόλης μεταδίδοντας όμως και παράλληλα μηνύματα για το πώς θα μπορούσε κάποιος να επιβιώσει μέσα σε όλο αυτό το κλίμα»⁸⁵.

Κλείνοντας αυτήν την ενότητα για τις διασκευές λογοτεχνικών έργων, θα αναφερθούμε και σε δύο ακόμη καταξιωμένους δημιουργούς τον Αντώνη Βογιάζο και τον Γιάννη Γαζή. Ο πρώτος το 1980 σκηνοθέτησε την «Αργώ» του Γιώργου Θεοδοκά, ένα έργο που δεν έλαβε ιδιαίτερη επιτυχία, ενώ αντίθετα το σήριαλ «Για την τιμή και το Χρήμα»⁸⁶ του δεύτερου έκλεψε τις εντυπώσεις και χαρακτηρίστηκε ένα ιδιαιτέρως κοινωνικό έργο, διότι εξιστορούσε τη ζωή μιας γυναίκας που προσπαθούσε μόνη της να συντηρήσει την οικογένειά της, δεδομένου ότι ο μέθυσος σύζυγος της δεν μπορούσε να συνδράμει σε τίποτα για να τη στηρίξει. Μια υπόθεση όπως διαβάζουμε, που βρήκε μεγάλη απήχηση στο ελληνικό κοινό καθόσον το πρόβλημα-ταμπού που πραγματευόταν αποτελούσε καθημερινότητα για πολλές ελληνικές οικογένειες

Οι κωμικές και κοινωνικές σειρές είχαν κι αυτές από την πλευρά τους την ανάλογη επιτυχία ή αποτυχία όσον αφορά στην τηλεθέαση και τη θετική ή αρνητική απήχηση. Ο «Μεθοριακός Σταθμός» ήταν μία κοινωνική σειρά η οποία θεωρείται από τις μακροβιότερες της ελληνικής τηλεόρασης (αποτελείτο από 349 επεισόδια), κεντρικό πρόσωπο της οποίας ήταν ένας

⁸⁵ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 27.

⁸⁶ Η υπόθεση του έργου διαδραματίζεται στο Μαντούκι, μια συνοικία της Κέρκυρας. Η ηρωίδα είναι η σίερα Επιστήμη Τρινκούλαινα, (Ντίνα Κώνστα) μια γυναίκα του λαού, η οποία προσπαθεί μόνη της να αναθρέψει τα παιδιά της, εξαιτίας του μέθυσου συζύγου της, ο οποίος απλά υπάρχει χωρίς να προσφέρει βοήθεια στην οικογένεια (βλ. Τράπεζα Φιλολογικών Θεμάτων. Κ. Θεοτόκης, Η τιμή και το χρήμα. Ανάρτηση 31 Οκτωβρίου 2011)

Γεωπόνος, ο Αλέξης και τις περιπέτειες που είχε με το στενό και μη οικογενειακό του περιβάλλον. Σε αυτόν το χαρακτήρα ο τηλεθεατής στην Ελλάδα της αστυφιλίας, παρακολούθησε με νοσταλγία την απλή ζωή ενός επαγγελματία στην επαρχιακή πόλη και τα προβλήματα που αντιμετώπιζε στην καθημερινότητά του.

Ήταν μια ιδιαίτερα επιτυχημένη σειρά η οποία είχε φτάσει στο 68% σε ποσοστά τηλεθέασης. Τα περιοδικά της εποχής έκαναν συνεχείς αναφορές στο όνομα του πρωταγωνιστή, με τις φωτογραφίες του οποίου κοσμούσαν τα δωμάτιά τους οι έφηβες της εποχής και λάτρευαν γυναίκες όλων των ηλικιών. Επίσης μαζί του ταυτιζόνταν και ο αρσενικός πληθυσμός της υπαίθρου καθώς ήταν ένας γεωπόνος που εργαζόταν στην επαρχία. Ο ίδιος ο ηθοποιός λέει ότι *«ο κόσμος τον σταματούσε στον δρόμο και του έλεγε να παντρευτεί τη Γαρουφαλιά»*.⁸⁷ Οι δυο πρωταγωνιστές της σειράς έγιναν μετέπειτα και πραγματικό ζευγάρι και επιτέλους έγινε αυτό που επιθυμούσε το κοινό. Οι χαρακτήρες των ηρώων ήταν άνθρωποι καθημερινοί που έφερναν στους τηλεθεατές μήνυμα από καταστάσεις που είχαν ζήσει στα χωρία τους. Ήταν τέτοια η ταύτιση του κόσμου με τους χαρακτήρες της σειράς, ώστε σημειώνεται περίπτωση όπου ένα ζευγάρι σταμάτησε τις διαδικασίες υιοθεσίας, επειδή είχε δει στη σειρά ότι η μητέρα του πρωταγωνιστή είχε αρκετές δυσκολίες με το γιο της.

Το «Λούνα Πάρκ» από την άλλη (1974-81) ήταν κι αυτό με τη σειρά του ένα από τα πιο επιτυχημένα έργα της εποχής, σε σκηνοθεσία του Γιάννη Δαλιανίδη και πραγματευόταν καθημερινές - πότε αστείες και πότε δραματικές - ιστορίες, με τη συνεισφορά ταλαντούχων ηθοποιών. Μέσα από αυτό το έργο αναδείχθηκε κι ένας μεγάλος καλλιτέχνης του παλιού ελληνικού κινηματογράφου ο Διονύσης Παπαγιαννόπουλος που ήταν και το κύκνειο άσμα του. Υποδυόταν έναν ρόλο που αναπαριστούσε το μέσο έλληνα

⁸⁷ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/4/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος, συνέντευξη Βάσος Ανδριανός.

και καυτηρίαζε τα κακώς κείμενα της ελληνικής κοινωνίας και κυρίως τον ξέφρενο ρυθμό της εποχής.⁸⁸

Στο περιβάλλον της κωμωδίας ο Κώστας Πρετεντέρης ήταν ένας από τους σεναριογράφους που άφησαν εποχή με σειρές (27) όπως «Η Κοκορόμυαλη» (Κατερίνα Γιουλάκη), «Τα παιδιά του Ζεβεδαίου» (Γιάννης Μιχαλόπουλος), «Ο Ονειροπαρμένος» (Κώστας Βουτσάς), «Εκείνες κι Εγώ» (Λάμπρος Κωνσταντάρας). Μετά το θάνατο του όμως το 1978, οι Αλέκος Σακελάρης και Δημήτρης Ψαθάς δεν κατάφεραν να κάνουν αξιόλογες επιτυχίες, παρά μόνον ο δεύτερος με το έργο, «Η Μαντάμ Σουσού»⁸⁹, που εξιστορούσε τη μεγαλομανία μιας μικροαστής.

Σε αυτήν την περίοδο το παιδικό πρόγραμμα περιελάμβανε προγράμματα που διαρκούσαν σχεδόν μιάμιση ώρα, όπως τα: «Γύρω – γύρω όλοι, «Ο Παραμυθάς», «Ο Κήπος με τα αγάλματα» κα. Παραγωγές με ψυχαγωγικό όσο και διδακτικό χαρακτήρα, καθόσον μέσα από αυτές μάθαινε με όμορφη προσέγγιση για το περιβάλλον του, και τη ζωή γενικότερα.⁹⁰

Η περίοδος αυτή τελειώνει με το πολιτικό σκηνικό να έχει πάρει άλλη τροπή, όταν ο Κωνσταντίνος Καραμανλής αναλαμβάνει την προεδρεία της χώρας και στις εκλογές που έγιναν τον Οκτώβριο του 1981 στην εξουσία ανέρχεται ο Ανδρέας Παπανδρέου.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ (1981-1985)

⁸⁸ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/4/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος.

⁸⁹ Ήταν εμπνευσμένο από ένα πραγματικό πρόσωπο, μια γειτόνισσα του ίδιου του Ψαθά στην οποία και το αφιέρωσε. Πρόκειται για το μοναδικό ανέκδοτο θεατρικό κείμενο του Ψαθά, που γράφτηκε το 1942 και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά από την Κατερίνα Ανδρεάδη- (Σουσού) και τον Αιμίλιο Βεάκη (Παναγιωτάκη) με τον Σπύρο Μουσουρή στον ρόλο του Καντακουζηνού (Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ». 18 Μαρτίου, 2012).

⁹⁰ Κούρτη Ε. «Το παιδικό πρόγραμμα πάει στην αγορά», στο Βωβού Ι. 2010. «Ο Κόσμος της Τηλεόρασης». Αθήνα: Εκδόσεις Ηρόδοτος, σελ. 399.

Οι μεγάλες διοικητικές αλλαγές άρχισαν με τις εκλογές της 18^{ης} Οκτωβρίου του 1981. Γενικός διευθυντής της ΕΡΤ τοποθετήθηκε ο δημοσιογράφος Γιώργος Ρωμαίος, ο οποίος έπρεπε να συνενώσει τα δύο μεγάλα κανάλια, ενώ αναπληρωτής γενικός διευθυντής ήταν ο συγγραφέας Βασίλης Βασιλικός. Στο απέναντι στρατόπεδο (ΥΕΝΕΔ) τοποθετήθηκε ο Κώστας Τριανταφύλλου (στρατιωτικός) ο οποίος έμελλε να αντικατασταθεί τέσσερις μήνες αργότερα από τον δημοσιογράφο Νίκο Αλεξίου. Επίσης η μετονομασία της ΥΕΝΕΔ σε ΕΡΤ 2 έγινε με την ψήφιση του νόμου 1288/82, με πρόεδρο τον Σούλη Αποστολόπουλο και επικεφαλής προγράμματος τη Μαριέτα Ριάλδη.⁹¹

Οι αποφάσεις που λάμβαναν οι «θερμοκέφαλοι» κατά τον χαρακτηρισμό της δημοσιογράφου Ρένας Θεολογίδου διευθυντές και αρμόδιοι της εποχής συναρτούνταν της πεποίθησής τους ότι *«Βρισκόμαστε στο έτος μηδέν (1981) της ελληνικής τηλεόρασης. Η ελληνική τηλεόραση αρχίζει από εδώ και πέρα»*. Με τη λογική αυτή σβήστηκε - μεταξύ άλλων παραγωγών - όλη η εκλαϊκευμένη λογοτεχνία που είχε περάσει στη μικρή οθόνη από τον Βασίλη Γεωργιάδη. *«Κι αν δεν σβήστηκε ο «Χριστός Ξανασταυρώνεται» είναι διότι κάποιοι υπάλληλοι από την Κρήτη είπαν «ΣΤΟΠ. Καζαντζακης δεν σβήνεται!»*⁹²

Παρ' όλα αυτά, μεταξύ των προγραμμάτων που παρουσιάστηκαν σε αυτήν την - όπως χαρακτηρίζεται - περίοδο της «αλλαγής» ήταν αρχικά η εκπομπή, «Ρεπόρτερς» με παρουσιαστές τους δημοσιογράφους, Γιώργο Λιάνη, Κώστα Χαρδαβέλα, και Γιάννη Δημαρά, η οποία έτυχε θετικής αντιμετώπισης από τον τύπο. Σύμφωνα με το συγγραφέα *«...το προφίλ της ήταν να παρουσιάζει κοινωνικά και πολιτικά θέματα, προσεγγίζοντας τον μέσο*

⁹¹ Ροβήρος Μ. 1988. Τηλεόραση και επικοινωνία. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Παρατηρητής.

⁹² Εκπομπή «Το σήριαλ των σήριαλ» Επ. 1, Παρουσίαση – Αρχισυνταξία: Ρένα Θεολογίδου. Από τον ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ στο: <http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=47226&autostart=0>

πολίτη και τα προβλήματά του, δείχνοντας έτσι το νέο - πιο άμεσο και επικοινωνιακό - πρόσωπο της τηλεόρασης».⁹³

Η εκπομπή «Η ΕΡΤ στη Βόρεια Ελλάδα», παρουσιάστηκε τον Ιανουάριο του 1982, με σκοπό να παρουσιάσει και να κάνει γνωστή στο ευρύτερο κοινό τη νέα αντίληψη που επιθυμούσε να περάσει η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου: ότι στέκεται δίπλα στους κατοίκους της επαρχίας και στα προβλήματά τους. Την επιμέλεια είχε ο Χρήστος Χριστοδούλου. Στο ίδιο κλίμα περίπου ήταν και η εκπομπή, «Μονόγραμμα» (ΥΕΝΕΔ) η οποία παρουσίαζε βιογραφίες σημαντικών προσωπικοτήτων. Επίσης, μέχρι το τέλος του 1982, παρουσιάστηκαν κι άλλες εκπομπές, μεταξύ αυτών ο «Κοχλίας» και το «Περικόπιο», δύο καθαρά πολιτιστικές εκπομπές η θεματολογία των οποίων περιελάμβανε κυρίως την παρουσίαση βιβλίων.

Το πρώτο σήριαλ της νέας κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ που προέκυψε από τις εκλογές του 1981 και αναμενόταν με υψηλές προσδοκίες ως «δείγμα γραφής» μιας νέας τηλεοπτικής αντίληψης ήταν τα «Λαυρεωτικά» του Γιώργου Μιχαηλίδη. Το σήριαλ προωθώντας τα σοσιαλιστικά ιδεώδη αφηγείται τη πρώτη απόπειρα εργατικού συνδικαλισμού στη χώρα μας, ενώνοντας όμως αυθαίρετα και για δραματουργικούς λόγους, δυο διαφορετικά ιστορικά γεγονότα. Τα λεγόμενα «Λαυρεωτικά» του 1873 όταν η ελληνική κυβέρνηση υπέκυψε στις αξιώσεις ευρωπαϊκών χωρών για την εκμετάλλευση του υπεδάφους του Λαυρίου και την μεγάλη εργατική απεργία των μεταλλωρύχων του Λαυρίου του 1896.

Αυτή η σειρά κρύβει πίσω της μια μεγάλη ιστορία με αφετηρία τη δεκαετία του 1860, όταν ένας Ιταλός επενδυτής ο Ιωάννης Βαπτιστής Σερπιέρι, ήρθε στην Ελλάδα για να εκμεταλλευτεί τις σκουριές και τις εκβολάδες που είχαν αφήσει πίσω τους οι εξορύξεις των αρχαίων στα μεταλλεία του Λαυρίου. Οι Έλληνες τότε δεν είχαν ούτε την τεχνογνωσία, αλλά ούτε και την τεχνολογία για να τα εκμεταλλευτούν. Το οικονομικό σκάνδαλο ξέσπασε το 1873-1875 και πολλοί ήταν οι Έλληνες που έχασαν ολόκληρες περιουσίες εκείνη την εποχή. Τα λαυρεωτικά ήταν η μεγαλύτερη

⁹³ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 29.

οικονομική απάτη της Ελλάδας που οδήγησε σε μαζική αναδιανομή εισοδήματος.⁹⁴

Το σήριαλ λοιπόν που γυρίστηκε έναν αιώνα μετά μιλούσε για τις άθλιες συνθήκες εργασίας των μεταλλωρύχων στις στοές του Λαυρίου και στις προσπάθειές τους να αλλάξουν την κατάσταση. Με την προβολή του σήριαλ, οι κάτοικοι του Λαυρίου ξαφνικά ανακάλυψαν την ιστορία τους, που δεν τη γνώριζαν και αποτέλεσμα αυτής της ανακάλυψης ήταν να υπάρξει μεγάλος θυμός. Πολλοί ήταν εκείνοι που είχαν ακραίες

⁹⁴ Ο Γιώργος Μιχαηλίδης είχε αναφέρει, «...ήταν ένα κολοσσιαίο σκάνδαλο». Ο Σερπιέρι έγινε παντοδύναμος, μαζί του δεν είχε μόνο τη συναίνεση του ελληνικού κράτους αλλά και του παρακράτους, αφού είχε αναθέσει σε λήσταρχους να προσέχουν τα μεταλλεία έναντι μηνιαίας αμοιβής. Δημιούργησε λοιπόν, στο Λαύριο μια ολόκληρη πόλη στην οποία δούλευαν και εργάζονταν οι εργάτες που προέρχονταν από την συγκεκριμένη περιοχή. Στη συνέχεια επειδή ήθελε να κερδίσει ακόμη περισσότερα, άρχισε να εκμεταλλεύεται τα υπολείμματα της εξόρυξης, κάτι που θεωρήθηκε παράνομο τόσο από το κράτος όσο και από τους πολίτες. Χαρακτηριστικό δημοσίευμα της εποχής ανέφερε, «*Η εν Λαυρίω μεγίστη εθνική περιουσία διατρέχει σπουδαιότατους κινδύνους, ο λαός πρέπει να σκεφθή νομίμως αλλ' εγκαίρως*». Ο τότε Υπουργός Δεληγιάννης αναστέλλει τη λειτουργία της εταιρίας και ψηφίζεται νόμος όπου η εκμετάλλευση των σκουριών και των εκβολάδων κρίνεται παράνομη και επίσης θεσπίζει έναν δεύτερο νόμο κατά τον οποίο θα πρέπει η εταιρία του Σερπιέρι να φορολογηθεί με ένα ποσό της τάξεως του 60% επί του υλικού αυτού.

Επειδή όμως ο Σερπιέρι έκρινε ότι όλο αυτό ήταν άδικο εναντίον του, αποφασίζει να δώσει πίσω στο κράτος τα μεταλλεία του Λαυρίου έναντι 280.000.000 ελβετικών φράγκων. Το ελληνικό κράτος μη μπορώντας να ανταπεξέλθει οικονομικά σε ένα τόσο μεγάλο ποσό αποφάσισε το 1873 να στραφεί σε έναν έλληνα τραπεζίτη του εξωτερικού τον Ανδρέα Συγγρό έτσι ώστε να αγοράσει εκείνος το Λαύριο και να φύγουν οι ξένοι επενδυτές. Ο Ανδρέας Συγγρός ήταν ένας από τους καλύτερους τραπεζίτες και γνώστης των οικονομικών εξελίξεων. Επειδή όμως η νέα αυτή εταιρία έπρεπε να πληρώνει πολλούς φόρους, άρχισε να προωθεί μετοχές των μεταλλείων διαδίδοντας τη φήμη ότι έκρυβαν έναν θησαυρό. Οι μετοχές πουλιόνταν σε ένα καφενείο «*Η Ωραία Ελλάς*» προς 310 και πλέον δραχ. Ο απλός κόσμος που δεν ήξερε από μετοχές και οικονομικά έσπευσε να αγοράσει (αυτό γινόταν για 2 χρόνια) και να ξεπουλήσει περιουσίες για να τις αποκτήσει, πιστεύοντας ότι θα πλουτίσει. Ο Ανδρέας Συγγρός όμως βλέποντας ότι η αξία των μετοχών ανέβηκε (465 φράγκα η μία) τις πούλησε και ανακοίνωσε ότι η εταιρία θα καθυστερούσε την απόδοση του μερισματος με αποτέλεσμα να ξεσπάσει πανικός στον κόσμο. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η μετοχή να καταρρεύσει και πολύ ήταν εκείνοι που έχασαν τις περιουσίες τους και καταστράφηκαν οικονομικά π.χ. ο συγγραφέας Εμμανουήλ Ροΐδης, ο οποίος στη συνέχεια καταβαλλόταν εναντίον του Ανδρέα Συγγρού αναφέροντας μεταξύ άλλων, «*...είναι μία φυλή που καθοδηγούταν από έναν στρατηλάτη που επέβαινε σε ίππο, και αφαιρούσε από το στόμα των φτωχών. Άλλος πάλι ιστορικός θα παρατηρούσε ότι αδικήθηκαν οι ομογενείς που χαρακτηρίστηκαν απλά ως ψωμάρπαγες, ενώ απεναντίας ήταν σαρκοβόροι και μάλιστα ανθρωποφάγοι τρεφόμενοι από κρέας αυτοχθόνων, που τους συλλάμβαναν με ειδική παγίδα δική τους εφευρέσεως την οποία αποκαλούσαν Μετοχή*».

Το σκάνδαλο με τις μετοχές ήταν τεράστιο και είχε βυθίσει τη χώρα σε οικονομικό και κοινωνικό τέλμα. Παρά το χάος όμως η κυβέρνηση δεν μπόρεσε να κάνει τίποτα και από νομική άποψη δεν υπήρχε παρανομία, ήταν δηλαδή μια καθαρή απάτη. Ο Συγγρός από την πλευρά του δεν πλήρωσε κανένα τίμημα και ανακηρύχθηκε εθνικός ευεργέτης γιατί μετά από κάθε του απάτη έκανε πολλές δωρεές στη χώρα. (Εκπομπή «*Μηχανή του Χρόνου*». 18/3/2012. Τα λαυρεωτικά – Η μεγάλη απάτη. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος)

αντιδράσεις, όπως το να πάρουν πίσσα και ακαθαρσίες και να καταστρέψουν το άγαλμα του Σερπιέρι που βρισκόταν στην είσοδο του Λαυρίου και το οποίο είχε φτιαχτεί με κρατήσεις από το μισθό των εργατών. Ο Δήμαρχος της περιοχής για να μην το γκρεμίσουν το μετέφερε στην Αθήνα. Φαίνεται λοιπόν ότι αυτή η απάτη ήταν η μεγαλύτερη που έγινε τότε, και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τόσο κοινωνικά, οικονομικά όσο και πολιτικά την Ελλάδα και άφησε πίσω της πολύ δυστυχία και μια πληγή που δεν μπορεί να την ξεχάσει κανείς από τους ανθρώπους που εργάζονταν και έμεναν εκεί.⁹⁵

Γενικότερα τα σήριαλ της περιόδου αυτής ανάγονται περισσότερο στη σφαίρα του σοσιαλισμού, δίνοντας παράλληλα ιδιαίτερη έμφαση στην ανάδειξη της ισοτιμίας των δύο φύλων.⁹⁶ Ο Γιώργος Μιχαηλίδης αναλαμβάνει για άλλη μία φορά δράση με το έργο, «Κάθοδος»,⁹⁷ το οποίο, ελεύθερα εμπνευσμένο από το «Έγκλημα και Τιμωρία» του Ντοστογιέφσκι, παρουσίαζε την ιστορία ενός φοιτητή με διαταραγμένη προσωπικότητα ο οποίος παίζοντας τον «άγγελο τιμωρό» αποφασίζει να καθαρίσει την κοινωνία από ότι ρυπαρό υπάρχει. Η δολοφονία όμως ενός ομοφυλόφιλου και του εραστή του, εξόργισε το τηλεοπτικό κοινό, με αποτέλεσμα να υπάρξουν επιστολές διαμαρτυρίας προς τον σταθμό, ενώ οι αναρχικοί των Εξαρχείων διεμήνυαν ότι θα προέβαιναν ακόμη και σε ξυλοδαρμούς των υπευθύνων του καναλιού. Εξαιτίας αυτών των έντονων αντιδράσεων, ο σταθμός αποφάσισε να μεταθέσει την προβολή του μετά το βραδινό δελτίο ειδήσεων και να τελειώσει τη σειρά εσπευσμένα, μειώνοντάς την από δεκατρία επεισόδια σε οκτώ. Η ειρωνική και σαρκαστική ματιά του σκηνοθέτη πάνω στα πρόσωπα και τις πράξεις τους τονίζεται άλλωστε και από την επιθετική σκηνοθεσία με τις βίαιες κινήσεις της μηχανής. Υπερβολικά τολμηρό σήριαλ για τα δεδομένα της εποχής που φυσικά δεν προβλήθηκε ποτέ σε επανάληψη από την ΕΡΤ.

⁹⁵ Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 18/3/2012. Τα λαυρεωτικά – Η μεγάλη απάτη. Αρχισυνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος

⁹⁶ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 31.

⁹⁷ <http://www.retrodb.gr/>. Πρόσβαση στις 15/5/2012.

Τις χρονιές 1981 και 1983 σημάδεψε ο σκηνοθέτης Γιάννης Σμαραγδής με την τηλεταινία «Καλή σου νύχτα, κυρ Αλέξανδρε» και το με το σήριαλ, «Χατζημανουήλ»⁹⁸ (Γιάννης Μόρτζος, Κάτια Δανδουλάκη κ.α.), αντίστοιχα, το δεύτερο σε μία διασκευή του μυθιστορήματος του Θράσου Καστανάκη. Η απεικόνιση των καταγωγίων και των πορνείων της Πόλης, η παρακολούθηση αδιστακτων ανθρώπων που διαπράττουν τις πιο επικίνδυνες πράξεις προκειμένου να ικανοποιήσουν το πάθος τους για πλούτο κι εξουσία και ο έρωτας στις πιο παρακμιακές μορφές του, αποτελούν το «φρέσκο» πάνω στο οποίο ζει και κινείται ο συνωμότης Χατζημανουήλ αυτοδημιούργητος ιδιοκτήτης φούρνων στη Κωνσταντινούπολη των Νεότουρκων του 1916. Από τις πιο φροντισμένες δουλειές της τηλεόρασης, με προσεγμένα σκηνικά και κοστύμια. Το Δεκέμβριο του 1985, ο Σμαραγδής παρουσιάζει τη δεύτερη δουλειά του, το «Χαίρε Τάσο Καρατάσο». Η υπόθεση διαδραματίζεται στα χρόνια της χούντας, με ήρωα της τον πρόεδρο μιας κοινότητας που προσπαθεί να βρει μια γέφυρα ενότητας μεταξύ της παλιάς και νέας πολιτικής κατάστασης. Το έργο αυτό ήταν μία λαϊκή σειρά, που είχε σημειώσει υψηλές θεαματικότητες, εξαιτίας και των κωμικών στοιχείων που περιείχε.

Ο Κώστας Κουτσομύτης το 1983 διασκεύασε την κοινωνική νουβέλα του ερφυλίου «Ο Κατάδικος» (Κωσταντίνος Θεοτόκης) με ιδιαίτερη πλοκή και εξέχουσες ερμηνείες, ενώ το 1985 σκηνοθέτησε τον «Καπνισμένο Ουρανό» διασκευή του μυθιστορήματος του Κώστα Κοτζιά. Η θεματολογία του είχε να κάνει με την καθημερινή ζωή σε μία αριστερή γειτονιά την περίοδο της δικτατορίας του Μεταξά, του πολέμου και του ερφυλίου. Ήταν ένα άκρως επιτυχημένο σήριαλ, για το λόγο ότι κατέγραφε μία εποχή στην οποία κυριαρχούσε ως επί το πλείστον η λογοκρισία στα πολιτιστικά δρώμενα και στη μουσική (π.χ. η λογοκρισία στους στίχους των ρεμπέτικων τραγουδιών).⁹⁹

Την ίδια περίοδο το σήριαλ «Μινόρε της Αυγής» (Φώτη Μεσθεναίου) ήταν ένα από τα πιο δημοφιλή καθώς εξιστορούσε τη ζωή των

⁹⁸ Καστανάκης Θ. 2003. Χατζημανουήλ. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

⁹⁹ Βλησιδης Κ. 2004. Όψεις του Ρεμπέτικου. Εκδόσεις 21^{ου}.

λαϊκών μουσικών και τραγουδιστών (δεκαετία 1930 και 1960), γεμάτο μουσική και ρεμπέτικα τραγούδια. Πρωταγωνιστές της σειράς μεταξύ άλλων ήταν ο Αντώνης Καφετζόπουλος και ο Δημήτρης Καταλειφός. Αυτή η σειρά των 13 επεισοδίων (Α' κύκλος και Β' κύκλος αντίστοιχα) έγινε ίσως ιδιαίτερα αγαπητή σε μία μερίδα του κόσμου που αρεσκόταν ιδιαίτερα στα ρεμπέτικα τραγούδια που έκαναν την εμφάνισή τους¹⁰⁰ στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Εξελίχθηκε μέσα από τους στίχους των συνθετών εκείνης της περιόδου, ανθρώπων απλών, λαϊκών που τραγουδούσαν την κοινωνική εξαθλίωση, την κοινωνική αδικία, και τον έρωτα, μέσα στα καφενεία ή τα καφέ – αμάν, με την κοινωνική θέση της γυναίκας (και όχι μόνο) να αποτελεί κατά κάποιο τρόπο την αφορμή για τη σύνθεση πολυάριθμων τραγουδιών δεδομένης και της πολύπλοκης φύσης της (μητέρα, ερωμένη, σύντροφος). Συνάγεται λοιπόν ότι ο κόσμος που είχε έρθει στην Ελλάδα μετά την καταστροφή της Μικράς Ασίας, είχε ταυτιστεί με αυτήν τη θεματολογία. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Βασίλης Βασιλικός, *"Η μαζική παραγωγή ρεμπέτικων τραγουδιών αρχίζει στα 1925 – δύομισή χρόνια περίπου μετά την μικρασιατική καταστροφή, με κυρίαρχα όργανα τα σαντουρόβιολα. Οι πρόσφυγες της Μ. Ασίας συνεχίζουν να γράφουν κι εδώ (στην Ελλάδα) τραγούδια, ποτισμένα με τη νοσταλγία για τη χαμένη τους πατρίδα την Ιωνία. Διακρίνονται τα έντονα μικρασιατικά στοιχεία με ότι καλύτερο έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες από εκεί"*¹⁰¹. Αφορούσε δηλαδή τραγούδια με κοινωνικό περιεχόμενο και οι ερμηνευτές τους ήταν απλοί καθημερινοί άνθρωποι. Εξέφραζε τις λαϊκές μάζες, σε μια περίοδο που ήταν έκδηλη η εξαθλίωση των ατόμων του περιθωρίου, ένα φαινόμενο που διήρκεσε για δεκαετίες¹⁰².

Τα ντοκιμαντέρ με τη σειρά τους έδωσαν και αυτά μια άλλη νότα στους τηλεοπτικούς δέκτες. «Το Πανόραμα του Αιώνα» (1983) αγαπήθηκε

¹⁰⁰ Το επίθετο ρεμπέτικο (τραγούδι) σχηματίστηκε από το ουσιαστικό ρεμπέτης, που σημαίνει: ρεμπεσκιές, φυγόπονος, αχαϊρευτος. (Κονταξής Κ. 2007. Το Δημοτικό τραγούδι: μια προσπάθεια μελέτης, εκδόσεις Πασχέντης, Αγρίνιο).

¹⁰¹ Βασιλικός Β. 1977. Οι ρεμπέτες και η ιστορία τους. Εφημερίδα 'Αυγή'.

¹⁰² Δαμιανάκος Σ. 2001. «Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου» Αθήνα εκδόσεις Πλέθρον.

αρκετά, και ως θέμα του είχε τις ταινίες των επίκαιρων για τα γεγονότα της πρώτης 25ετίας του αιώνα.

Τα «Γεφύρια του Ιονίου» (Δημήτρης Μαυρίκιος) του 1984 ήταν ένα ωραίο οδοιπορικό στην Ιταλία όπου εκεί γινόταν μία αναζήτηση για τα χνάρια του Ελληνισμού, μέσα από μαρτυρίες των ντόπιων κατοίκων της, διερευνώντας παράλληλα τα ήθη και τα έθιμα της Νοτίου Ιταλίας με την Κλασική Ελλάδα¹⁰³. Ο Δημήτρης Μαυρίκιος μετά από αυτό το ντοκιμαντέρ δεν ασχολήθηκε με άλλο θέμα, παρά το γεγονός ότι έλαβε σπουδαίες κριτικές.

Στο χώρο της ψυχαγωγίας εξέλιξη των αντίστοιχων εκπομπών ήταν κάπως αργή. Ξεχώρισαν όμως ανάμεσα στο σωρό οι 12 εκπομπές της ΕΡΤ με τίτλο «Ιστορία γραμμένη με νότες» (Οκτώβριος 1983) οι οποίες παρουσίαζαν την εξέλιξη του μουσικού θεάτρου (κωμειδύλλιο, οπερέτα, τις μουσικές επιθεωρήσεις των Παναθηναίων, αλλά και τη μάνδρα του Αττίκ).

Το «Ηχώχρωμα» επίσης ήταν ένα πολύ καλό καλλιτεχνικό μαγκαζίνο (παραγωγός Αθηνάς Ρικάκη) και ήταν από τις πρώτες παραγωγές που δημιούργησαν μουσικά βιντεοκλίπ. Η εκπομπή αυτή στη συνέχεια αντικαταστάθηκε από τις «Συχνότητες» του Γιάννη Πετρόπουλου, και η θεματολογία τους ήταν τα μουσικά βιντεοκλίπ, εκπομπές που είχαν ιδιαίτερη απήχηση στη νεολαία της εποχής.¹⁰⁴

Οι εκπομπές διαλόγου με τη σειρά τους έκαναν την εμφάνισή τους, προσπαθώντας να προσεγγίσουν με αντικειμενικότητα πολιτικά θέματα όσο αυτό είναι εφικτό στο πλαίσιο μιας «κρατικής» τηλεόρασης. Ωστόσο, αν και αξιοσημείωτες, εκπομπές όπως το «Μίλα Ελεύθερα» (Στέφανος Ληναίος) και τα «Ανοιχτά Χαρτιά» (Μάκης Γιαμπαζολιάς) την περίοδο 1982-83, αλλά και η εκπομπή «Οκτώμιση» (1983) με την επιμέλεια του Κώστα Χαρδαβέλα και του Γιάννη Δημαρά, δεν έτυχαν ιδιαίτερης απήχησης.

Η ενημέρωση από την άλλη πλευρά είχε αρχίσει να αναδιοργανώνεται. Οι παρουσιαστές που λαμβάνουν να εμφανίζονται στους

¹⁰³ <http://vradio.est.gr/>, Ντοκιμαντέρ, «Τα γεφύρια του Ιονίου». Πρόσβαση στις 10/4/2012.

¹⁰⁴ Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως, σελ. 33.

τηλεοπτικούς δέκτες για τα δελτία ειδήσεων ήταν οι: Εύη Δεμίρη, Έλλη Στάη, Χρήστος Χατζάρας, η Μένια Παπαδοπούλου και ο Δημήτρης Κωνσταντάρας.

Την ίδια εποχή στο τηλεοπτικό τοπίο κυριάρχησαν οι διαφημίσεις, οι οποίες, αν και δεν προσιδιάζουν στις σημερινές, καθώς στο σύνολό τους υιοθετούσαν ένα πιο «λαϊκό» προφίλ, επιστράτευαν αρκετούς αναγνωρισμένους ηθοποιούς, όπως ο Χάρρυ Κλύν, ο Θανάσης Βέγγος κ.ά.

Οι τηλεταινίες επίσης ο κάνουν την εμφάνισή τους στη συνέχεια δίνοντας μία ευχάριστη πνοή στο βαριά φορτωμένο με δραματικές σειρές πρόγραμμα της τηλεόρασης, ενισχύοντας έτσι και Έλληνες κινηματογραφιστές που είχαν παραγκωνιστεί λόγω της παρακμής του Ελληνικού Κινηματογράφου. Με αυτό το σκεπτικό λοιπόν μέσα σε 3 χρόνια από το 1983 όπου ξεκίνησαν να γυρίζονται, είχαν ολοκληρωθεί περίπου 20 τηλεταινίες. Μεταξύ αυτών ήταν οι:

1. *Ευλένιο πόδι (Μαρίας Νικολακοπούλου).*
2. *Νερό της βροχής (Φρίντα Λιάπα).*
3. *Ο Γάμος (Λευτέρης Ξανθόπουλος).*
4. *Νυχτερινό επεισόδιο (Δημήτρης Παναγιωτάτος)*
5. *Κρουαζιέρα στον Παράδεισο (Παύλος Τάσσιος)*
6. *Τα καημένα (Γιάννης Διαμαντόπουλος).*
7. *Ωραίος ως Έλλην (Βασίλης Μπουντούρης).*
8. *Μάγισσες (Γιώργος Καρυπίδης, 1987).*
9. *Το αγαπημένο μας παιχνίδι (Δημήτρης Σοφιανόπουλος).*
10. *Το ιδανικό μοντέλο (Δημήτρης Βερνίκος).*
11. *Στυλ (Περικλής Χούρσογλου).*
12. *Νυχτερινή προβολή (Αντώνης Λυκουρέζος).¹⁰⁵*

Για τη μεταπολεμική Ελλάδα ο Γιάννης Σμαραγδής (1988) διασκεύασε τα διηγήματα του Χάσεκ, μια σειρά με πολύ καλό σενάριο και

¹⁰⁵ http://historytv.blogspot.gr/2008_02_01_archive.html. Η ιστορία της τηλεόρασης. Οι πρώτες εκπομπές της τηλεόρασης. 2008. Πρόσβαση στις 10/3/2012.

ερμηνείες. Μια μυθοπλασία, η οποία ήταν και η τελευταία του σκηνοθέτη, αφού μετά στράφηκε στο ντοκιμαντέρ (Η δε πόλις ελάλησεν) το οποίο ωστόσο δεν παρουσίασε ποτέ.

Ο Γιάννης Διαμαντόπουλος το 1980 διασκεύασε τη νουβέλα «Προς Οφρύνιο» (Δρακονταειδής) η οποία με ιδιαίτερη ατμόσφαιρα παρουσίαζε την αστική καθημερινότητα. Μετέπειτα ακολούθησαν οι:

1. *Το μπουρίνι (1987).*
2. *Το σπίτι της θείας (1988).*
3. *Η παρέλαση (1989).*
4. *Το φάντασμα (1990).¹⁰⁶*

Όλα τα παραπάνω ήταν πολύ αξιόλογα έργα που αναπαριστούσαν ως συνήθως το τρελό ερωτικό πάθος των πρωταγωνιστών, ιστορίες που συγκίνησαν σε μεγάλο βαθμό το κοινό αυτής της δεκαετίας.

Ο Κώστας Κουτσομύτης το 1988 γύρισε ένα ιδιαίτερο έργο, το «Ένας φιλήσυχος άνθρωπος» (πρωταγωνιστής ο Θύμιος Καρακατσάνης) με ήρωα έναν δειλό ανθρωπάκο που αποτρέπει άθελα του μια ληστεία σε τράπεζα και γίνεται το πρόσωπο της ημέρας. Την ίδια περίοδο ο Ερρίκος Ανδρέου παρουσίασε τις διασκευές του Γιάννη Μαρή, «Η Εξαφάνιση του Τζών Αυλακιώτη» (1985) και το «Θάνατο του Τιμόθεου Κώνστα» (1987)¹⁰⁷. Οι σειρές αυτές είχαν μεγάλη επιτυχία μέσα από την ελεύθερη ανάπλαση των βιβλίων, την υπέροχη πλοκή, αλλά και τις καταπληκτικές ερμηνείες κορυφαίων ηθοποιών (Χρήστος Πάρλας, Νόρα Βαλσάμη κ.α.).¹⁰⁸

¹⁰⁶ <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%A4%CE%BF%CF%36%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%93%CE%BC%CE%B1>, 2011, Πρόσβαση στις 15/4/2012.

¹⁰⁷ <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%80%CE%A4%CE%BD%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A4%CE%B8%CE%BC%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CF%85%CE%9A%CF%8E%CE%BD%CF%82%CF%84%CE%B1>, 2012. Πρόσβαση στις 15/4/2012.

¹⁰⁸ <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%97%CE%B5%CE%BF%CF%B1%CF%86%CE%AC%CE%BD%CE%B9%CF%82%CE%B7%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A4%CE%B3%CF%89%CE%B>

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στους ταλαντούχους δημιουργούς Γιάννη Δαλιανίδη, Γιώργο Κωνσταντίνου, και Θάνο Λειβαδίτη, οι οποίοι κατέλαβαν σημαντικές προσπάθειες προκειμένου με εμπορικές σειρές να ανεβάσουν τις «χαμηλές πτήσεις» των ποσοστών τηλεθέασης της τηλεόρασης στα τέλη της δεκαετίας, λόγω της κυριαρχίας του βίντεο και της παντοδυναμίας των βιντεο-κλαμπ. Ο πρώτος δυστυχώς δεν τα κατάφερε ιδιαίτερα για το λόγο ότι η συνταγή του ήταν συνεχώς η ίδια με το να εξιστορεί τις περιπέτειες ενός ζευγαριού που δεινοπαθεί από τα ανυπόφορα πεθερικά (Τα λιονταράκια, Οδός Ανθέων, κ.α.).

Ο δεύτερος δεν είχε την ίδια τύχη με τον πρώτο. Αντιθέτως οι σειρές που παρουσίασε έτυχαν μεγάλης ακροαματικότητας: Χαρακτηριστικά αναφέρουμε το «Μη μου γυρνάς την πλάτη», «Τρεις και ο Κούκος», «Η αλεπού και ο μπούφος», ενώ ο τελευταίος σε συνεργασία με την Λιάνα Πατέρα (παραγωγό) πέτυχε υψηλά ποσοστά τηλεθέασης με σειρές που ως πλοκή είχαν το αστυνομικό δράμα.

Ο Θάνος Λειβαδίτης είχε αναφέρει χαρακτηριστικά ότι στη σειρά «Ιερόσουλο» στην οποία είχε το ρόλο ενός δικηγόρου, πολλοί ήταν εκείνοι που όταν τον συναντούσαν στο δρόμο, του ζητούσαν νομικές συμβουλές, πιστεύοντας ότι ο ήρωας που παρακολουθούσαν ήταν υπαρκτό πρόσωπο, και θα μπορούσε να τους βοηθήσει να λύσουν τα όποια προβλήματά τους.

Επειδή όμως στην ΕΡΤ γίνονται αλλεπάλληλες αλλαγές στη διοίκηση, ο ποιητής Δημήτρης Ιατρόπουλος ήταν κι αυτός ένας από εκείνους που ανέλαβαν το ψυχαγωγικό πρόγραμμα. Σε αυτήν του την προσπάθεια τη σκυτάλη έδωσε στους Αντώνη Σιμιτζή και Μιχάλη Παπανικολάου, οι οποίοι παρουσίασαν τη Συνομοσία. Ενώ ένα νέο, ιδιότυπο χιουμοριστικό στυλ έκανε την εμφάνισή του εκείνη την εποχή, τα «Κουφώματα», όπου μέσα από ανέκδοτα, μιμήσεις, και τραγούδια παρά τις αμφιλεγόμενες κριτικές, δημιούργησε ένα υπέροχο ψυχαγωγικό κλίμα.

Κλείνοντας την παρουσίαση των εκπομπών και των προγραμμάτων αυτής της περιόδου, στεκόμαστε στα διάφορα αθλητικά γεγονότα που

λάμβαναν χώρα την εποχή εκείνη και συγκεκριμένα στις καθιερωμένες μεταδόσεις των ολυμπιακών αγώνων, τα παγκόσμια κύπελλα ποδοσφαίρου, τους τελικούς ευρωπαϊκών κυπέλλων κα. Το αθλητικό τηλεοπτικό και όχι μόνο γεγονός που σημάδεψε τη δεκαετία εντοπίζεται στο καλοκαίρι του 1987 όπου η εθνική ομάδα Μπάσκετ συναγωνίζεται τη Ρωσία, με την τηλεθέαση να φτάνει στα ύψη (88%).

Εντωμεταξύ, στο πολιτικό σκηνικό οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες δεδομένου ότι ο Ανδρέας Παπανδρέου ήταν ιδιαίτερα καταπονημένος από τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετώπιζε με την υγεία του και στις 26 Αυγούστου 1988 είχε αναχωρήσει για το Λονδίνο για προγραμματισμένες χειρουργικές επεμβάσεις. Με την επάνοδό του στην Ελλάδα τον Οκτώβριο, οργανώνεται από την ΕΡΤ μεγαλειώδη υποδοχή του Πρωθυπουργού, όμως οι δημοσιογράφοι δε δέχονται να διαβάσουν κείμενα με την υπογραφή της ΕΣΗΕΑ, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν οι απεργίες και σιγά σιγά η ισχύς των κρατικών καναλιών να αποδυναμωθεί.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Στην Ελλάδα υπήρξαν πολλές ανακατατάξεις στο χώρο της τηλεοπτικής και ραδιοφωνικής αναμετάδοσης και η αστάθεια του πολιτικού κλίματος συνέβαλε ιδιαίτερα σε αυτό. Είναι γεγονός ότι η ενημέρωση είναι ένας τμήμας που πάντα δεχόταν και θα συνεχίσει να δέχεται έλεγχο και πιέσεις από τις εκάστοτε κυβερνήσεις.

Η μεγάλη αλλαγή στα τηλεοπτικά δρώμενα ήρθε προς το τέλος της δεκαετίας του '80, με αποτέλεσμα σήμερα στην Ελλάδα να υπάρχουν περίπου 124 κανάλια και 1200 ιδιωτικοί ραδιοσταθμοί, πολλοί από αυτούς χωρίς επίσημη άδεια και ως εκ τούτου την επιβάρυνση του χώρου του ραδιοφώνου.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Ευρώπη ο χώρος των τηλεοπτικών μέσων δέχεται πολλές κυβερνητικές πιέσεις εξαιτίας και της άρσης των ελέγχων. Στην Ελλάδα βέβαια όπως επισημαίνει ο Παπαθανασόπουλος, «...οι Έλληνες πολιτικοί φαίνονται απρόθυμοι (ή ανίκανοι) να φέρουν ισορροπία στον τομέα». ¹⁰⁹

Η σχέση πολιτικής και τηλεόρασης φαίνεται να είναι αλληλένδετη και πολιτικά διαπλεκόμενη από τότε που η δεύτερη έκανε την εμφάνιση της. Η άρση των ελέγχων έφερε διαταραχές στην ελληνική ραδιοφωνία και την τηλεόραση και έχει συνδεθεί με τους αντιστασιακούς στόχους απέναντι στην πολιτική. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ότι, «...η Ελλάδα έχει υποβληθεί σε μια εμπορευματοποίηση της ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής αναμετάδοσης, υιοθετώντας μια εμπορεύσιμη λύση με περισσότερα κανάλια, περισσότερη διαφήμιση, περισσότερες εισαγωγές προγράμματος και περισσότερη πολιτική». ¹¹⁰

Η ΑΠΟΡΡΥΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗΣ ΑΝΑΜΕΤΑΔΟΣΗΣ

Η άρση των ελέγχων της ελληνικής ραδιοφωνικής αναμετάδοσης, όπως άλλωστε συνέβαινε και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες συνέβαλλε «..στη διεθνοποίηση της τηλεοπτικής αναμετάδοσης σε σχέση με την πίεση από τις εσωτερικές δυνάμεις. Σαν μέλος της ΕΚ, η Ελλάδα υπόκειται επίσης στις κοινοτικές πολιτικές (όπως η τηλεόραση χωρίς συνοριακή οδηγία) και το ευρύτερο ευρωπαϊκό πολιτικό περιβάλλον». ¹¹¹ Αυτό βοήθησε τις ενισχυμένες εσωτερικές νεοφιλελεύθερες δυνάμεις και τα ιδιωτικά

¹⁰⁹ Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 1.

¹¹⁰ Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 2.

¹¹¹ Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 5.

θέση της».¹¹² Θα ήταν σε θέση να υποστηρίξει ότι ήταν η πρώτη ελληνική κυβέρνηση που θα οδηγούσε τη χώρα στη νέα εποχή της ελεύθερης τηλεοπτικής αναμετάδοσης. Μετέπειτα, πριν από τις εκλογές του Ιουνίου 1989, η κυβέρνηση δημιούργησε μια διακοινοβουλευτική επιτροπή για να αξιολογήσει τη δυνατότητα πραγματοποίησης των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών στην Ελλάδα.

Συγχρόνως, διάφορα ιδιωτικά συμφέροντα (κυρίως εκδότες και επιχειρηματίες) έκαναν τα αδύνατα δυνατά για μια άδεια. Η τακτική της κυβέρνησης ήταν να αναβάλει οποιαδήποτε απόφαση υποστηρίζοντας ότι πρέπει πρώτα να επιλυθούν τα «νομικά προβλήματα» που συνδέονται με το νέο καθεστώς, και έπειτα να χορηγηθεί άδεια στα ιδιωτικά κανάλια. Όπως στην Ιταλία στα μέσα της δεκαετίας του '70, όταν οι πολιτικές αρχές ήταν πάρα πολύ αδύνατες στο να εφαρμόσουν ή να διαμορφώσουν οποιαδήποτε πολιτική, ήταν πολύ ευκολότερο για τα ιδιωτικά συμφέροντα να επιτύχουν τους στόχους τους. Ο διάδοχος στη σοσιαλιστική κυβέρνηση, ένας πρωτοφανής συνασπισμός μεταξύ των συντηρητικών και της αριστεράς, ανήγγειλε ότι θα αναδομούσε τον τομέα της τηλεοπτικής αναμετάδοσης.

Πράγματι, η κυβέρνηση συνασπισμού επέτρεψε τη λειτουργία μη κρατικών τηλεοπτικών καναλιών και δημιούργησε ένα ρυθμιστικό σώμα, το εθνικό Συμβούλιο τηλεοπτικής μετάδοσης, για να επιτηρήσει τη βιομηχανία. Στην αρχή, φάνηκε ότι το κράτος είχε ανακτήσει τη θέση του. Στην πραγματικότητα, η πολιτική σκηνή ήταν ασταθής και η Ελλάδα πήγαινε από μια εκλογή σε άλλη. Αυτή η έλλειψη πολιτικής σταθερότητας έδωσε στα ιδιωτικά συμφέροντα την ευκαιρία να προωθήσουν τους τηλεοπτικούς σταθμούς τους. Πρώτα ήταν το κανάλι Mega, με ιδιοκτήτη τον Τυλέτυπο, μια ομάδα από τους ισχυρότερους εκδότες στην Ελλάδα. Αν και το Mega έλαβε προσωρινή άδεια για τηλεοπτική μετάδοση από την ελληνική κυβέρνηση, οι υπόλοιποι δεν ανησυχούσαν αν θα λάβουν προσωρινή τηλεοπτική άδεια. Θα μπορούσαν να κάνουν ακριβώς ότι έκαναν και οι

¹¹² Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 5.

συντηρητικοί δήμαρχοι όταν το κόμμα τους ήταν στην αντιπολίτευση. Στην πραγματικότητα, οι αναμεταδότες σκορπίστηκαν σε όλη την Ελλάδα. Σύμφωνα με κάποιους παρατηρητές, η αγορά έγινε χαώδης, δεδομένου ότι κανένας δεν ήξερε τον ακριβή αριθμό των σταθμών που ήταν σε λειτουργία – οι περισσότεροι εκ των οποίων ήταν de facto σε παράνομη βάση¹¹³.

Νομοθετικά η φάση της απορρύθμισης που διαρκεί ως τις μέρες μας ξεκινάει με την ψήφιση του Ν1866/89 της κυβέρνησης Τζανετάκη, που νομιμοποιεί την ιδιωτική ραδιοτηλεόραση και δίνει προσωρινές άδειες λειτουργίας στο ΜΕΓΑ και τη Νέα Τηλεόραση που δεν λειτούργησε ποτέ. Το πρώτο ελληνικό ιδιωτικό κανάλι, το ΜΕΓΑ, ξεκίνησε την εκπομπή σήματος στις 20 Νοεμβρίου 1989, θέτοντας τέλος στο μονοπώλιο της κρατικής τηλεόρασης. Στις 31.1.1989 ξεκίνησε εκπομπή ο ΑΝΤΕΝΝΑ και στις αρχές του 1990 προστέθηκαν και άλλα ιδιωτικά κανάλια (New Channel, Κανάλι 29, Seven X κ.λπ.). *«Η συμπόρευση και ο ανταγωνισμός των δύο πρώτων καναλιών θα προκαλέσουν την απότομη πτώση τηλεθέασης της κρατικής τηλεόρασης· το 62% της τηλεθέασης που συγκέντρωνε (ΕΤ1 και ΕΤ2) τον Οκτώβριο του 1989 θα πέσει στο 26,7% τον Οκτώβριο του 1990»*.¹¹⁴

¹¹³ Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 5.

¹¹⁴ Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London, p. 6.

Γ' Μέρος

Συμπεράσματα

Η τηλεόραση εξελίχθηκε σταδιακά μέσα από το όραμα των μεγάλων και καταξιωμένων εφευρετών της. Όσο πρωτόγονο κι αν ήταν το σχήμα της αρχικά ή παρά τη θολή της εικόνα, κατέληξε να βελτιωθεί και να γίνει κάτι σπουδαίο και παντοδύναμο από άποψη επιρροής και γαλούχησης προσωπικοτήτων και συμπεριφορών.

Όσον αφορά στο νομοθετικό πλαίσιο, από τη διεξοδική ανάλυση που προηγήθηκε, παρουσιάστηκε κατά τρόπο ανάγλυφο η ιδιαίτερη πρόνοια που λαμβάνει ο Έλληνας, αλλά και ο διεθνής νομοθέτης για την όσο το δυνατόν πληρέστερη ρύθμιση των θεμάτων που σχετίζονται με τη λειτουργία της τηλεόρασης και των πιθανών διαφορών και προστριβών που αναφύονται από αυτήν.

Ενδεικτικό των παραπάνω είναι το γεγονός ότι, όπως μπορεί εύκολα κανείς να παρατηρήσει από τις σχετικές διατάξεις του Συντάγματος, λόγω της εξαιρετικής σπουδαιότητας και πολιτικής σημασίας που συνεπάγεται η λειτουργία ενός τηλεοπτικού σταθμού, η ίδρυση και η λειτουργία του δεν αποτελεί ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη, αλλά προϋποθέτει ειδική άδεια που χορηγείται από τη Διοίκηση. Έτσι, τα θέματα που σχετίζονται με

τη συγκεκριμένη προβληματική, δεν εντάσσονται στις ρυθμίσεις του άρθρου 14 του Συντάγματος σχετικά με την προστασία του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης της γνώμης, αλλά υπάγονται στις διατάξεις του ειδικότερου άρθρου 15 του Συντάγματος, το οποίο θέτει επιπλέον περιορισμούς και προϋποθέσεις.

Στο δεύτερο μέρος του πονήματος αυτού παρακολουθήσαμε την πορεία της εξέλιξης της ελληνικής τηλεόρασης από τα σπάργανά της μέχρι και τη σύγχρονη περίοδό της. Όπως είδαμε, στις απαρχές του, το σύνολο του τηλεοπτικού βίου αποτελούσε μονοπώλιο της κεντρικής εξουσίας και τελούσε υπό τον ασφυκτικό έλεγχό της. Πραγματικά, όπως μπορεί να συμπεράνει κανείς από τη μελέτη των σχετικών στοιχείων που παρατέθηκαν, η τηλεόραση χρησιμοποιήθηκε ως επί το πλείστον για τις ανάγκες της εκάστοτε κυβερνητικής εξουσίας και όχι με γνώμονα την ευρεία ικανοποίηση των αναγκών του τηλεοπτικού κοινού. Κάτι τέτοιο, άλλωστε - ίσως βέβαια όχι στον ίδιο βαθμό - αποτελούσε με ελάχιστες εξαιρέσεις συνηθισμένη πρακτική στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Η δεκαετία του 1980 σηματοδότησε μία σταδιακή απαγκίστρωση από τον απόλυτα αυστηρό κρατικό έλεγχο, ειδικά με την απόσπαση του ελέγχου της YENEΔ από τις Ένοπλες Δυνάμεις και τη μετονομασία σε ET-2. Σε καμιά περίπτωση βέβαια δεν μπορεί να υποστηρίξει κάποιος ότι η κρατική τηλεόραση απέκτησε τέτοιο βαθμό αυτονομίας, ώστε να δρα σε ικανοποιητικό βαθμό ανεξάρτητα από τις βουλήσεις και τις επιταγές της κρατικής εξουσίας. Η προσέγγιση του παραπάνω στόχου δεν κατέστη δυνατή παρά μέσα στις επόμενες δεκαετίες, ενώ η ολοκληρωτική επίτευξή του αποτελεί για πολλούς διακύβευμα και για τη σημερινή εποχή.

Οι πολιτικές διαμάχες στον ελληνικό χώρο διαμόρφωσαν ανάλογα τις τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εξελίξεις. Το ραδιόφωνο διαμορφώθηκε προς το τέλος της δεκαετίας του '30 υπό το καθεστώς της δικτατορίας του Μεταξά και η τηλεόραση στα μέσα της δεκαετίας του '60 υπό το καθεστώς των συνταγματαρχών (1967-74).

Ο κυβερνητικός έλεγχος και η παρέμβαση στα τηλεοπτικά προγράμματα προέκυψε στην ελληνική κοινωνία από τον Δεύτερο

Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι πολίτες δεν θα μπορούσαν ποτέ να είναι τόσο ισχυροί απέναντι στο κράτος με αποτέλεσμα να υπάρχει αυτή η ανισότητα και το κράτος να εμφανίζεται ως αυτόνομο και κυρίαρχο.

Η ελληνική τηλεοπτική αναμετάδοση καθιερώθηκε όπως στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες σαν κρατικό μονοπώλιο, αφού τόσο το ραδιόφωνο όσο και η τηλεόραση καθιερώθηκαν κατά τη διάρκεια των δικτατορικών χρόνων. Το κρατικό μονοπώλιο από την άλλη παρέμεινε μετά από την αποκατάσταση του κοινοβουλίου το 1974. Σύμφωνα με το σύνταγμα του 1975, «... το ραδιόφωνο και η τηλεόραση θα είναι υπό άμεσο έλεγχο του κράτους». Το κρατικό μονοπώλιο δικαιολογήθηκε λόγω των περιορισμένων διαθέσιμων συχνοτήτων καθώς επίσης και από την ανάγκη να παρασχεθεί η ολική κάλυψη σε μια ορεινή χώρα με πολλά νησιά όπως η Ελλάδα. Επομένως, το κράτος ήταν ο μόνος που επέβλεπε τα μέσα της ραδιοφωνικής και τηλεοπτικής μετάδοσης. Ο κυβερνητικός χειρισμός της παραγωγής ειδήσεων του κρατικού εκφωνητή ήταν ένα κατάλληλο παράδειγμα του ρόλου του κράτους, δεδομένου ότι απεικόνισε παραδοσιακά και ενίσχυσε τις κυβερνητικές απόψεις και τις πολιτικές. Κατά συνέπεια, η υπουργική λογοκρισία ήταν κοινή πρακτική και ο κρατικός έλεγχος μεγαλύτερος από ότι ήταν συνηθισμένος αλλού. Το γενικό σχέδιο των ελληνικών μέσων της κρατικής τηλεοπτικής αναμετάδοσης προέβλεπε ότι το τηλεοπτικό προϊόν όφειλε να ακολουθεί και να εναρμονίζεται με την κυβερνητική γραμμή. Ο κρατικός εκφωνητής στην Ελλάδα δεν απέκτησε ουσιαστική αυτονομία και γι αυτό είναι υπεύθυνες τόσο οι συντηρητικές όσο και οι σοσιαλιστικές κυβερνήσεις.

Από την άλλη πλευρά το ελληνικό τηλεοπτικό κοινό υπήρξε πάντα έντονα πολιτικοποιημένο και συμμετείχε ενεργά στις διάφορες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις. Η τηλεόραση αποτέλεσε ένα καλό «εργαλείο» προς την κατεύθυνση αυτή, γι αυτό και κατέκτησε τόσο γρήγορα την προτίμησή του. Ο Έλληνας θεατής προσπαθούσε να προσαρμοστεί και να αφομοιώσει ή όχι όλες τις πληροφορίες που του διοχετεύονταν, με την τηλεοπτική ενημέρωση να παραμένει αυστηρά υπό τον έλεγχο του κράτους.

Βέβαια ανάλογα με τις κοινωνικές συνθήκες που ίσχυαν κατά περίπτωση (1960 μέχρι και τη μεταπολίτευση) άλλαζε τη συμπεριφορά του απέναντι στις πολιτικές ειδήσεις και στην ενημέρωση και κατ'επέκταση τη στάση του απέναντι στις πολιτικο-κοινωνικές αλλαγές. Το κατά πόσο όμως το ελληνικό τηλεοπτικό κοινό σε όλη την πορεία της τηλεόρασης είχε πλήρη επίγνωση των διαφόρων εξελίξεων τίθεται υπό αμφισβήτηση. Παρόλο που η εικόνα και τα οπτικά ερεθίσματα γενικότερα κυριαρχούν και έχουν βαθιά επιρροή στον κόσμο των παραστάσεων εκείνων στους οποίους απευθύνονται, υποστηρίζεται ευρέως ότι υποβαθμίζουν, αλλοιώνουν ή διαστρεβλώνουν την ουσία της πληροφορίας. Επισημαίνεται ωστόσο ότι το κοινό δύναται να επιλέγει ελεύθερα κάθε φορά το μέσο της πληροφόρησης που επιθυμεί ενώ δεν παραλείπεται το γεγονός ότι υπάρχει μεγάλη μερίδα του κόσμου που θεωρούσε και θεωρεί τον έντυπο τύπο περισσότερο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης σε σχέση με την τηλεόραση.

Οι περίοδοι των ανακατατάξεων που εξετάστηκαν σε αυτή τη μελέτη ήταν ποικίλου, πολιτικού, οικονομικού, και κοινωνικού ενδιαφέροντος, σε σχέση με την έλευση του τηλεοπτικού μέσου στην Ελλάδα και την επιρροή που είχαν τα προγράμματά του (πολιτικές, ενημερωτικές, ψυχαγωγικές εκπομπές, εκπαιδευτικά προγράμματα, σήριαλ βασισμένα σε πραγματικές καταστάσεις, αλήθειες που ήταν βγαλμένες μέσα από την καθημερινότητα των απλών ανθρώπων της παλιάς και νεώτερης Αθήνας).

Το ελληνικό κοινό στα πρώτα χρόνια της τηλεόρασης μαγεύτηκε από αυτήν την άγνωστη εικόνα που μεταδιδόταν μέσα από μια μικρή γυάλινη οθόνη που τους μετέφερε πληθώρα πληροφοριών και γεγονότων. Η πλειονότητα των τηλεθεατών επηρεαζόταν άμεσα από αυτό που παρακολουθούσε, συγχέοντας την πραγματικότητα με τη φαντασία, συμμετέχοντας και οι ίδιοι με τον τρόπο τους στις εξελίξεις των σεναρίων εκδηλώνοντας το θαυμασμό τους, την αγάπη τους ή το θυμό τους αντίστοιχα. Οι πρωταγωνιστές των τηλεοπτικών σειρών αποτελούσαν τη συνέχεια τους. Μέσα από την ενσάρκωση των ρομαντικών, κωμικών, δραματικών ρόλων από τους ήρωες τους, οι τηλεθεατές αγωνιούσαν ή ωρίμαζαν παραλληλίζοντας στο φαντασιακό τους πεδίο τις περιπέτειες των ηρώων με τις καταστάσεις

που βίωναν. (είτε πρόκειται για άθλιες συνθήκες διαβίωσης, συμπεριφορές που συνδέονταν με την κοινωνική κατακραυγή, οικονομικές απάτες, εξαθλίωση κα.).

Εκτός αυτού, η κοινωνία αυτής της περιόδου χαρακτηριζόταν από εντιμότητα, αρετή, ηθική ζωή, στοιχεία ιδιαίτερα έντονα τα οποία οι θεατές έβλεπαν να παίρνουν σάρκα και οστά μέσα από τις μυθοπλασίες των ελληνικών σήριαλ. Είναι γεγονός ότι ορισμένες αρχές και αξίες τότε δεν μπορούσαν να αμφισβητηθούν, να επικριθούν ή να περιφρονηθούν. Ο θεατής ήταν προσηλωμένος και πιστός σε ιδανικά που έκαναν τον προορισμό του ξεχωριστό. Η αργή μετάβαση στην τεχνολογική επανάσταση δεν μπορούσε να επιταχύνει το ρυθμό της ζωής με αποτέλεσμα να μην μπορεί να διαταραχτεί η ψυχική του ισορροπία, κι αυτός ήταν κι ένας από τους λόγους μεταξύ άλλων που ήταν πολύ πιο ευκολόπιστος και δεν μπορούσε να ξεχωρίσει το φανταστικό από το πραγματικό. Σε αυτό βέβαια θα πρέπει να συνέβαλλε τόσο το μορφωτικό όσο και το επίπεδο διαβίωσης, χωρίς να σημαίνει ότι δεν υπήρχαν και άτομα που ανήκαν σε υψηλά κοινωνικά στρώματα..

Η ταύτιση του τηλεοπτικού κοινού με τα πρόσωπα μιας καθημερινής σειράς είναι σύνηθες φαινόμενο. Ο τηλεθεατής παρατηρεί τα όσα συμβαίνουν στη ζωή των ηρώων. Βλέπει δηλαδή ανθρώπους να έχουν συγκεκριμένα επαγγέλματα, δικούς τους κώδικες επικοινωνίας, να επιδιώκουν διάφορους στόχους, να έχουν συγκεκριμένους ηθικούς κώδικες, και να χρησιμοποιούν συγκεκριμένες τεχνικές για να επιλύσουν προβλήματα ή να πετύχουν τους σκοπούς τους, παραλληλίζοντας όλα αυτά με τη δική του καθημερινότητα και ανάγκη. Τα δραματικά σήριαλ που παρουσιάστηκαν σε αυτήν τη μελέτη σχεδιάζονταν και διαμορφώνονταν έτσι ώστε να έχουν ισχυρή επιρροή στους ανθρώπους και συνήθως αυτή η επίδραση είναι πολύ ισχυρότερη από ότι φανταζόμαστε.

Η τηλεόραση πάνω από όλα είναι ένα οπτικό μέσο που παρουσιάζει σε ανεκτά πλαίσια ισχυρές οπτικές εικόνες που «μιλάνε» απευθείας στην καρδιά και το μυαλό των τηλεθεατών. Αυτές οι οπτικές εικόνες μεταφέρουν μια πληθώρα πληροφοριών με ιδιαίτερη ισχύ για το λόγο ότι διαμορφώνουν

την πραγματικότητα εκείνων που τη βιώνουν. Το κοινό ενεργεί πάνω στη βάση των αντιλήψεων της πραγματικότητας και όχι της ίδιας της πραγματικότητας και είναι η τηλεόραση εκείνη που διαμορφώνει αυτές τις αντιλήψεις. Οι αφηγήσεις που προβάλλονται μέσω μιας ιστορίας αγγίζουν το κοινό, το παγιδεύουν και διατηρούν το ενδιαφέρον του. Αυτό σημαίνει ότι η εμπειρία μεταβάλλεται και γίνεται πιο δραματική και εντυπωσιακή. Το κοινό, οποιασδήποτε χώρας, επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από αυτά που προσλαμβάνει. Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε η τηλεόραση στη χώρα μας, μέχρι και την ίδρυση της ιδιωτικής ευνοούσε την ανάπτυξη σχέσεων εξάρτησης με το κοινό καλλιεργώντας τάσης φυγής από την καθημερινότητα.

Τα διάφορα παραδείγματα που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη, κατέδειξαν ωστόσο, ότι οι τηλεθεατές των σήριαλ που προβλήθηκαν στις απαρχές της ελληνικής τηλεόρασης, δεν ήταν παθητικοί δέκτες των καταστάσεων που απεικόνιζαν τα σήριαλ και των μηνυμάτων που τους διοχετεύονταν. Αντιμετώπιζαν τις τηλεοπτικές αναπαραστάσεις και την πλοκή των σήριαλ με κριτική ματιά, ταύτιζαν τους ήρωες με τους ηθοποιούς αντιμετωπίζοντας τους τελευταίους με την ιδιότητα των πρώτων και προσπαθούσαν να επηρεάσουν ενεργά τις εξελίξεις, εκπληρώνοντας έτσι κατά κάποιο τρόπο μέσω των αγαπημένων τους χαρακτήρων τις δικές τους επιθυμίες και επιδιώξεις. Σε αυτό συνέβαλε σίγουρα το γεγονός ότι ο κάθε θεατής δεν παρακολουθούσε μόνος στο σπίτι του τα προγράμματα, όπως συμβαίνει σήμερα, αλλά με (ας μας επιτρέπει ο όρος) **συντηλεθεατές**, στο πλαίσιο της ιδιότυπης τηλεοπτικής κοινωνικοποίησης που αναδείχθηκε την περίοδο εκείνη και την οποία περιγράψαμε. Βλέποντας συμπολίτες του να συμπαρασύρονται ταυτόχρονα με τον ίδιο και να συμπάσχουν όπως και αυτός με τους ήρωες, καθιστούσε αυτόματα (όσο και αν η παραδοχή αυτή φαντάζει σουρεαλιστική) στη συνείδηση του τους ήρωες των σήριαλ ως υπαρκτά μέλη της κοινωνίας, αποδιώχνοντας τη σκέψη ότι δεν είναι πραγματικοί. Η δικαιολογία ότι τις πεπειθήσεις αυτές τις είχαν μόνο άτομα χαμηλού μορφωτικού επιπέδου που δεν γνώριζαν τη τηλεοπτική τεχνολογία και το παρασκήνιο της τηλεοπτικής αναμετάδοσης, δεν ικανοποιεί,

λαμβάνοντας υπόψη την καθολικότητα του φαινομένου. Επομένως η αιτία της συμπεριφοράς αυτής εντοπίζεται στα ένστικτα και τα αρχέτυπα εκείνα που διαμορφώνουν το συλλογικό ασυνείδητο και στην ανάγκη του ανθρώπου να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος μιας ομάδας ή κοινωνίας. Την περίοδο λοιπόν εκείνη αναπτύσσεται ένα **τηλεοπτικό συλλογικό ασυνείδητο** υπαίτιο για τη συμπεριφορά που περιγράψαμε.

Με την πάροδο των χρόνων βέβαια το τηλεοπτικό κοινό θα λέγαμε ότι άλλαξε τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά υπό την επίδραση εξωγενών παραγόντων όπως η παγκοσμιοποίηση, οι πολιτισμικές αλλαγές, η βελτίωση της ποιότητας ζωής, ο καταναλωτισμός, με αποτέλεσμα οι πολίτες να στέκονται περισσότερο κριτικά στην πληροφόρηση που λαμβάνουν από την τηλεόραση. Η μετέπειτα εμφάνιση περισσότερων καναλιών είχε ως αποτέλεσμα το κοινό να ταξινομηθεί σε κατηγορίες με αποκλειστικό κριτήριο τα προσωπικά ενδιαφέροντα και τις ατομικές προτιμήσεις.

Γεγονός είναι ωστόσο ότι η τηλεόραση θα λειτουργεί πάντα ως μέσο επιρροής, διαμορφώνοντας τη γνώμη του κοινού για διάφορα θέματα που έχουν σχέση με τις αξίες, τις στάσεις, αλλά και τους τρόπους ζωής του. Ως μέσο μετατράπηκε, σε έναν μηχανισμό κοινωνικοποίησης των ατόμων αλλά και αποδυνάμωσης των οικογενειακών δεσμών και δομών της ταράζοντας τα λιμνάζοντα νερά της στις σύγχρονες κοινωνίες.

Έχουν περάσει σχεδόν 50 χρόνια από τις πρώτες πειραματικές τηλεοπτικές εκπομπές στην Ελλάδα, 43 από την πρώτη επίσημη εκπομπή κρατικού καναλιού και ήδη 20 και πλέον από το ξεκίνημα της ιδιωτικής τηλεόρασης, και ακόμα αποτελεί μια κοινότοπη εκδήλωση που απασχολεί ένα χρονικό διάστημα των ασχολιών μας. Ο εθισμός του ελληνικού τηλεοπτικού κοινού από την τηλεόραση είναι τέτοιος ώστε η ύπαρξή του να συνάδει με της τελευταία, σε βαθμό τέτοιο που η παραδοχή αυτή να αγγίζει τα όρια του αυτονόητου. Η ελληνική κοινωνία είναι τόσο εξαρτημένη, που, ακόμα και σήμερα, στην εποχή κυριαρχίας του διαδικτύου, αν τυχόν κάποιος της στερήσει το μέσο αυτό, θα κλείσει για ένα μεγάλο κομμάτι της το μοναδικό παράθυρο που ανοίγεται με τον έξω κόσμο.

Παράρτημα Νομολογίας

- **Διεθνές Δίκαιο**

Σε διεθνές επίπεδο, δεσπόζουσα είναι η θέση της ΕΣΔΑ, η οποία στο άρθρο 10 κατοχυρώνει την ελευθερία της έκφρασης, και το άρθρο 19 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, του 1948, κατοχυρώνει το δικαίωμα στην ελευθερία της έκφρασης, το οποίο περιλαμβάνει και αυτό την αναζήτηση, λήψη και διάδοση πληροφοριών και ιδεών και ορίζει ρητά ότι ο τρόπος επίτευξης της άσκησης των σχετικών δικαιωμάτων μπορεί να είναι οποιοδήποτε μέσο. Στη συνέχεια το άρθρο 19 του Διεθνούς Συμφώνου του ΟΗΕ για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (1966), που δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα, ορίζει το δικαίωμα της έκφρασης και της πληροφόρησης με παρόμοιο τρόπο όπως και το αντίστοιχο άρθρο της Οικουμενικής Διακήρυξης, όσον αφορά στα είδη των μέσων ενημέρωσης.¹¹⁵

- **Ευρωπαϊκό Δίκαιο**

¹¹⁵ Κική Γιάννα. 1993. Η καλωδιακή τηλεόραση, σελ. 76.

Σύμφωνα με την Κική Γιάννα, η ιδιωτική τηλεόραση προστατεύεται και από ευρωπαϊκά νομικά κείμενα και κυρίως, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στο εδάφιο β' της πρώτης παραγράφου του άρθρου 10 και ορίζει ότι η υπαγωγή των επιχειρήσεων τηλεόρασης σε καθεστώς αδείας δεν εξαιρεί την όλη τηλεοπτική παραγωγή από το πεδίο εφαρμογής της ίδιας της διάταξης του άρθρου 10, όπου κατοχυρώνεται η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης. Ακόμη, η σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διασυνοριακή τηλεόραση, που έχει υπογραφεί αλλά δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα, αναφέρει ότι τα κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι πεπεισμένα ότι η διαρκής ανάπτυξη της τεχνολογίας πρέπει να αποσκοπεί στη διερεύνηση της δυνατότητας άσκησης των δικαιωμάτων έκφρασης, λήψης και διάδοσης των πληροφοριών και ιδεών, από οποιαδήποτε πηγή κι αν προέρχονται αυτές και ανεξαρτήτως συνόρων.¹¹⁶

- **ΣτΕ 5040/1987**

Το Σύνταγμα του 1975 στην αρχική του μορφή δεν θεοπίζει ατομικό δικαίωμα ίδρυσης ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού, αλλά αφήνει στον κοινό νομοθέτη τη ρύθμιση του όλου θέματος. Κατά συνέπεια, ο άμεσος κρατικός έλεγχος μπορεί να λάβει τη μορφή του κρατικού μονοπωλίου. Κατά την άποψη της μειοψηφίας, το άρθρο 15§2 του Συντάγματος σε συνδυασμό με άλλα άρθρα (5, 14§1 και 16§1) δεν επιτρέπει την καθιέρωση κρατικού μονοπωλίου «διότι το άρθρον τούτο ώρισε ρητώς τόν άμεσον έλεγχον του Κράτους ως το μέγιστον όριον της κρατικής παρεμβάσεως και άρα απέκλεισε τήν έστω και διά του τυπικού νόμου βαθυτέραν κρατικήν παρέμβασιν πού συνιστά το μονοπώλιον».¹¹⁷

¹¹⁶ Κική Γιάννα. 2003. Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων, σελ. 65.

¹¹⁷ «...για τις ελευθερίες που συνάπτονται προς την ραδιοφωνία και την τηλεόραση το Δικαστήριο δεν επέδειξε την ίδια ευαισθησία ως προς αυτή για τον τύπο. Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση είναι νέα μέσα επικοινωνίας. Το ίδιο το Σύνταγμα τα εξαιρεί των γενικών περί τύπου ρυθμίσεων, το δε κόμμα που ψήφισε το Σύνταγμα φρόντισε, το ίδιο έτος της ψηφίσεως αυτού, να καθιερώσει και το κρατικό μονοπώλιο. Εν όψει αυτών των πραγματικών και ιστορικών δεδομένων, το Δικαστήριο προτίμησε να μη παίξει το ίδιο του

- **ΣτΕ 930/1990**

Η αρχή της αντικειμενικότητας απαιτεί τη διάθεση των ραδιοτηλεοπτικών μέσων κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ακούγονται ανεξαιρέτως όλες οι απόψεις. Η διάθεση των ραδιοτηλεοπτικών μέσων από το κράτος στα πολιτικά κόμματα κατά την προεκλογική περίοδο είναι επιβεβλημένη δεδομένης της κοινωνικής αποστολής της ραδιοτηλεόρασης και της εξέχουσας σημασίας των πολιτικών κομμάτων στην πολιτική ζωή. Τέλος, η διάθεση των μέσων αυτών πρέπει να γίνεται όχι βάσει της ιδεολογίας των κομμάτων, αλλά βάσει αντικειμενικών κριτηρίων όπως είναι η κοινοβουλευτική τους δύναμη στη διαλυθείσα βουλή και η ιστορική τους σημασία.

- **ΣτΕ 2543/1999**

Οι διοικητικές κυρώσεις του Ε.Σ.Ρ. αποσκοπούν να διασφαλίσουν την ποιοτική στάθμη των προγραμμάτων, το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Ακόμα, με κώδικες δεοντολογίας το Ε.Σ.Ρ. επιβάλλει την προστασία του ιδιωτικού βίου και της προσωπικότητας αποτρέποντας τους τηλεοπτικούς σταθμούς από την παρουσίαση προσώπων με τρόπο που μπορεί να

ρόλο της Ιστορίας, αλλά να αφήσει την πολιτική εξουσία αντιμέτωπη με το λαό να επιλέξει, υπό την πίεση των γεγονότων και το φως των εμπειριών, την θέση και τον ρόλο των ραδιοτηλεοπτικών μέσων στην Δημοκρατία» (Σαρμά Ι. Δ. 1990. Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, Αθήνα-Κομοτηνή. Εκδόσεις Σάκκουλα, 1990, σ. 740).

ενθαρρύνει τον εξευτελισμό, την κοινωνική απομόνωση ή τις δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος τους. Τέλος, επιβάλλει το σεβασμό του τεκμηρίου αθωότητας των κατηγορουμένων και την προστασία των ανηλίκων που είναι θύματα, μάρτυρες ή κατηγορούμενοι εγκλημάτων.¹¹⁸¹

- **ΣτΕ 554/2003**

Το δικαίωμα στην πληροφόρηση που κατοχυρώνει το άρθρο 5 Α του Συντάγματος δεν περιλαμβάνει και την ελευθερία μετάδοσης πληροφοριών ή εκπομπής εικόνων ή σκηνών που ανάγονται στην απαραβίαστη σφαίρα του ιδιωτικού βίου, στον πυρήνα του οποίου ανήκει η ερωτική ζωή των προσώπων. Η μετάδοση πληροφοριών σχετικών με την ερωτική ζωή συγκεκριμένων προσώπων χωρίς την έγκριση ή τη συναίνεσή τους δεν είναι θεμιτή ούτε στην περίπτωση που τα εν λόγω πρόσωπα παραβιάζουν τα χρηστά ήθη ή το νόμο.¹¹⁹¹

- **ΣτΕ 3490/2006**

Η ελευθερία της καλλιτεχνικής δημιουργίας όταν ασκείται μέσω της τηλεόρασης δεν είναι ανεπιφύλακτη, αλλά υπόκειται στο ειδικό καθεστώς και τους περιορισμούς του άρθρου 15§2. η παρουσίαση ενός ομοφυλοφιλικού φιλιού χωρίς να υπάρχουν πορνογραφικές σκηνές ή βωμολοχίες δεν υποβαθμίζει την ποιότητα της εκπομπής. Αντίθετα, σύμφωνα με την άποψη της πλειοψηφίας, παρουσιάζεται μία υπαρκτή κοινωνική πραγματικότητα που σχετίζεται με μία κοινωνική ομάδα οι ερωτικές επιλογές της οποίας δεν αποδοκιμάζονται από την ελληνική συνταγματική τάξη, αλλά γίνονται σεβαστές και μπορούν να εκφραστούν σε έργα τέχνης χωρίς να θίγεται η παιδική ηλικία.¹²⁰²

¹¹⁸ Ελληνική Δικαιοσύνη. 2001, τ. 42, σ. 992.

¹¹⁹ Ελληνική Δικαιοσύνη. 2004, σ.1269.

¹²⁰ Κωνσταντίνος Π. Σαμαρτζής. 2007. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 3490/2006, Νομικό Βήμα, σ. 1681.

- **Ε.Σ.Ρ. Απόφαση Αριθ. 18/27.1.2004**

Η τηλεόραση συνιστά δημόσια λειτουργία και οι τηλεοπτικοί σταθμοί έχουν υποχρέωση προς αντικειμενική ενημέρωση και διασφάλιση της πολυφωνίας. Κατά τη διάρκεια των δελτίων ειδήσεων και των ενημερωτικών εκπομπών πρέπει να προβάλλονται οι απόψεις όλων των κομμάτων.

- **Ε.Σ.Ρ. Απόφαση Αριθ. 50/17.2.2004**

Για την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας απαιτείται η χρήση των κατάλληλων οπτικών συμβόλων κατά την προβολή ταινιών.

- **Ε.Σ.Ρ. Απόφαση Αριθ. 181/3.4.2007**

Η παρουσίαση σε εκπομπή αναλυτικής περιγραφής όπλου το οποίο χρησιμοποιεί ο ελληνικός στρατός και έχει χρησιμοποιηθεί σε τρομοκρατική επίθεση μπορεί να ενθαρρύνει τη μίμηση ακραίας αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Το Ε.Σ.Ρ. συστήνει σε τηλεοπτικό σταθμό να μην προβάλλει μεθόδους εκτέλεσης εγκλημάτων κατά τρόπο που να ενθαρρύνεται η μίμηση ακραίων αντικοινωνικών συμπεριφορών.

- **Η αρχή του κρατικού ελέγχου**

Αξιζει να σημειωθεί η παρατήρηση του Νίκου Αλιβιζάτου ότι η ραδιοφωνική και αργότερα η τηλεοπτική εκπομπή δεν αναγνωρίστηκαν ποτέ στον τόπο μας ως ατομικές ελευθερίες, και ότι αντίθετα η ιστορία τους ταυτίζεται με τους ποικιλώνυμους ελέγχους που το κράτος τους επέβαλε. Η διάταξη που διαχωρίζει τον "τύπο" από τα άλλα μέσα επικοινωνίας και τα εξαιρεί από τις προστατευτικές διατάξεις, "επέζησε" μιάς δικτατορίας και μιας μεταπολίτευσης και στο διάστημα αυτό "εμπεδώθηκε" η λειτουργία της ραδιοτηλεόρασης υπό τον κρατικό έλεγχο.

- **Νόμος 230/1975**

Το 1982, το ΠΑΣΟΚ υλοποίησε την πρόθεση του νόμου 230/1975 να απομακρύνει τις ένοπλες δυνάμεις από τη Ρ/Τ. Ο νέος νόμος, 1288/1982, μετέτρεψε την ΥΕΝΕΛ σε ΕΡΤ-2, και την ΕΡΤ σε ΕΡΤ-1. Η ΕΡΤ-1 παρέμεινε ΝΠΔΔ, διοικούμενο, θεωρητικά, από γενική συνέλευση. Η ΕΡΤ-2 από την άλλη μεριά, έγινε δημόσια υπηρεσία του Υπουργείου Προεδρίας και διοικούνταν από πενταμελές ΔΣ, διοριζόμενο από τον Υπουργό. Ο πρόεδρος του ΔΣ ήταν και διευθυντής όλων των υπηρεσιών της ΕΡΤ-2. Έτσι, το κόμμα που ήταν στην εξουσία έλεγχε την ΕΡΤ-2, αφού οι διοικούντες διορίζονταν από αυτό.

Το ΠΑΣΟΚ λοιπόν κέρδισε και τις εκλογές του 1985, και δύο χρόνια αργότερα, μετά από πολλές συζητήσεις ψηφίστηκε ο νέος νόμος για την Ρ/Τ (1730/1987) που τέθηκε σε ισχύ τον Οκτώβριο του 1987. Η σημαντική αλλαγή που επέφερε αυτός ο νόμος ήταν ότι μια ανώνυμη εταιρεία, η Ελληνική Ραδιοφωνία-Τηλεόραση (ΕΡΤ ΑΕ) είχε τον ολοκληρωτικό έλεγχο της κρατικής Ρ/Τ ως ο λεγόμενος «Ένιαίος Φορέας». Η νέα εταιρεία έχει πέντε τμήματα, από τα οποία τα σημαντικότερα τρία είναι η Ελληνική Τηλεόραση 1 (ΕΤ-1), (η προηγούμενη ΕΡΤ-1 δηλαδή), η Ελληνική Τηλεόραση 2 (ΕΤ-2), (Προηγουμένως ΕΡΤ-2) και η Ελληνική Ραδιοφωνία (ΕΡΑ), που συνίσταται από τις υπάρχουσες τρεις ραδιοφωνικές υπηρεσίες της ΕΡΤ-1 (ΕΡΑ-1, ΕΡΑ-2, ΕΡΑ-3), το παλιό ραδιόφωνο της ΕΡΤ-2 (ΕΡΑ-4), και την υπηρεσία εκπομπών προς το εξωτερικό σε βραχέα κύματα (ΕΡΑ-5), ή «Φωνή της Ελλάδας».

Ακόμη, με βάση τον νόμο προβλεπόταν να δημιουργηθούν από την ΕΡΤ ΑΕ Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων και Εταιρεία Παραγωγής και Εμπορίας Εκπομπών και Προγραμμάτων Ραδιοτηλεόρασης, τα οποία όμως έμειναν στα χαρτιά. Παρ' όλα αυτά, η μεγάλη σημασία αυτού του νόμου είναι ότι, παρά την αρχική της αντίθεση, η κυβέρνηση περιέλαβε σ' αυτόν διάταξη που επέτρεπε την ίδρυση ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών. Όμως η ιδιωτική ραδιοφωνία αποτελούσε ήδη γεγονός τον Αύγουστο του 1987 που ψηφίστηκε ο νόμος.

Στην πραγματικότητα, δεν υπήρχε διαφορά στον έλεγχο της ΕΡΤ-1 και της ΕΡΤ-2 διότι ο υφυπουργός Προεδρίας ήταν αρμόδιος και για τις δύο.

Όχι μόνο οι ανώτερες διοικητικές θέσεις αλλά και όλες οι μη-μόνιμες θέσεις επίσης, ελέγχονταν από την κυβέρνηση, αν και οι μόνιμοι υπάλληλοι ήταν κάπως ασφαλείς όταν συνέβαιναν κυβερνητικές αλλαγές. Συνήθως, λοιπόν, η κυβέρνηση διόριζε τους επικεφαλής της ΕΡΤ-1 και ΕΡΤ-2, οι οποίοι ενέκριναν ακόμη και τους ηθοποιούς και τις ηθοποιούς των διαφόρων εκπομπών, λαμβάνοντας υπ' όψιν τους την κομματική τους ένταξη. Ο τρόπος που χειριζόταν τη Ρ/Τ το ΠΑΣΟΚ δεν ήταν πολύ διαφορετικός από αυτόν της ΝΔ.

- **ΕΣΡ, απόφαση αριθμ. 79/4/10.7.1997, Το Σ 1997, 959 επ. 956-6.**

Η ιδιωτική τηλεόραση πέρασε από πάρα πολλά μέχρι να νομιμοποιηθεί και πάλι κατά προβληματικό τρόπο στη χώρα μας, αφού ακόμη εκκρεμεί το θέμα των αδειοδοτήσεων πολλών ιδιωτικών καναλιών, που όμως συνεχίζουν να εκπέμπουν απρόσκοπτα το πρόγραμμά τους.

όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η "τρίτη" απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, η οποία ουσιαστικά για πρώτη φορά (1981) θεώρησε την ίδρυση των ιδιωτικών ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών ως συνταγματικώς θεμιτή νομοθετική επιλογή: "Η ελεύθερη, ιδιωτική και δημόσια, διαμόρφωση της γνώμης δια των ραδιοτηλεοπτικών μέσων προϋποθέτει καταρχήν ότι η ραδιοτηλεόραση θα είναι ελεύθερη από κάθε κρατική ανάμιξη και επιβολή...Η απλή ελευθερία από την κρατική παρέμβαση δε σημαίνει από μόνη της ότι είναι δυνατή μια ελεύθερη και περιεκτική διαμόρφωση γνώμης δια της τηλεόρασης...Για να επιτευχθεί είναι απαραίτητες ουσιαστικές, οργανωτικές και διαδικαστικές ρυθμίσεις που θα σχεδιάζονται σύμφωνα με το καθήκον της ραδιοτηλεοπτικής ελευθερίας...Κάτω από τις συνθήκες της σύγχρονης μαζικής επικοινωνίας, η ραδιοτηλεοπτική ελευθερία συγκροτεί την αναγκαία παραπληρωματική υποστήριξη και ενδυνάμωση της ελευθερίας της διαμόρφωσης γνώμης.

Στο ελληνικό πεδίο, η ιδιωτική τηλεόραση, συνταγματικά δεν διαχωρίζεται από τη δημόσια (το αντίθετο μάλιστα) και διέπεται εξίσου από τις αρχές του άρθρου 15 κάτι που έρχεται σύντομα να επιβεβαιώσει και η

νομολογία. Στην απόφαση της υπόθεσης του τηλεοπτικού σταθμού ANTENNA αναφέρεται ότι "οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί, φορείς του δικαιώματος της ελεύθερης ραδιοτηλεοπτικής επικοινωνίας, βαρύνονται κατά την άσκηση του δικαιώματός τους με δεσμεύσεις που απορρέουν τόσο από το δημόσιο σκοπό που τους έχει τεθεί δυνάμει του άρθρου 15, να παρέχουν δηλαδή αντικειμενική και με ίσους όρους πληροφόρησης, να εξασφαλίζουν την πολυμέρεια και την ποιοτική στάθμη της εκπομπής, όσο και από την εξουσιαστική θέση που κατέχουν στην επικοινωνιακή διαδικασία, η οποία μαζί με τη δημόσια αποστολή τους, δικαιολογεί και επιβάλλει την "άμεση" εποπτεία του κράτους και την ανάληψη από τους ίδιους, αυτοβούλως, της κοινωνικής ευθύνης σεβασμού της αξιοπρέπειας του καθένα και των δικαιωμάτων των άλλων".

Η ιδιωτική τηλεόραση στην Ελλάδα επιτρέπεται να λειτουργήσει με βάση τις διατάξεις, βασικά, του νόμου 2328/1995, αλλά και του νόμου 2644 / 1988, μετά από χορήγηση σχετικής αδειας. Μέσω της αδειας αυτής εκχωρείται από το κράτος στον ιδιώτη - οργανωτή ιδιωτικής τηλεοπτικής εκπομπής προνόμιο δημόσιας εξουσίας. Ωστόσο, υπάρχει κενό ως προς τη νομοθετική ρύθμιση της οργάνωσης της ιδιωτικής καλωδιακής και δορυφορικής τηλεόρασης, γιατί οι ρυθμίσεις του νόμου 2644/1998, σχετικά με τη συνδρομητική ραδιοτηλεόραση, κατήργησαν τις διατάξεις του νόμου 2328/1998, χωρίς να εισαγάγουν νέες.¹²¹

- **Άρθρο 15**

Οι βασικές συνταγματικές επιταγές που αφορούν την τηλεόραση σήμερα περιλαμβάνονται στο άρθρο 15, παρ. 1 και 2. Συγκεκριμένα:

1. Η παρ. 1 αναφέρει: "Οι προστατευτικές για τον τύπο διατάξεις του προηγούμενου άρθρου δεν εφαρμόζονται στον κινηματογράφο, τη φωνογραφία, τη ραδιοφωνία, την τηλεόραση και κάθε άλλο παρεμφερές μέσο μετάδοσης λόγου ή παράστασης".

¹²¹ Κική Γιάννα, Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων, 2003, σελ. 66.

2. Η παρ. 2 αναφέρει: "Η ραδιοφωνία και η τηλεόραση υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του ΕΣΡ που είναι ανεξάρτητη αρχή, όπως ορίζει ο νόμος. Ο άμεσος έλεγχος του Κράτους, που λαμβάνει και τη μορφή του καθεστώτος της προηγούμενης άδειας, έχει ως σκοπό την αντικειμενική και με ίσους όρους μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, καθώς και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, την εξασφάλιση της ποιοτικής στάθμης των προγραμμάτων που επιβάλλει η κοινωνική αποστολή της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης και η πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας, καθώς και το σεβασμό της αξίας του ανθρώπου και την προστασία της παιδικής ηλικίας και της νεότητας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την υποχρεωτική και δωρεάν μετάδοση των εργασιών της βουλής και των επιτροπών της, καθώς και προεκλογικών μηνυμάτων των κομμάτων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα".

Καταρχήν, το Σύνταγμα προστατεύει την έκφραση και διάδοση των στοχασμών. Η ελευθερία της γνώμης περιλαμβάνει το δικαίωμα της διαμορφώσεως, κατοχής, εκφράσεως και διαδόσεως (ή αποσιωπήσεως) αλλά και της λήψεως μιας γνώμης. Στην ελευθερία της γνώμης ανήκει και ελευθερία της πληροφορίας στην ενεργητική και την παθητική της μορφή που απορρέει από το άρθρο 14 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 5 παρ. 1. Στο άρθρο 15 ρυθμίζονται οι ιδιαίτερες μορφές εκφράσεως της γνώμης (και της τέχνης) συμπεριλαμβανομένης της τηλεόρασης.

Ωστόσο, το δικαίωμα της ελευθερίας της γνώμης υπόκειται σε περιορισμούς, εξαιτίας της νομοθετικής προστασίας της οποίας χρήζουν ορισμένα αγαθά, όπως τα χρηστά ήθη, η δημόσια τάξη και η ασφάλεια, το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον, η τιμή, η αξιοπρέπεια και τα άλλα δικαιώματα του ατόμου.

Ιδιαίτερα ζητήματα θέτει η σύγκρουση της ελευθερίας της γνώμης με την προστασία της τιμής που επίσης κατοχυρώνεται από το σύνταγμα: Άρθρο 5 παρ. 2, εδ. 1: *"Πάντες ευρισκόμενοι εντός της ελληνικής επικράτειας απολαμβάνουν απολύτου προστασίας της τιμής των"*.

Παράλληλα όμως η σατιρική κριτική των δημόσιων προσώπων με οποιοδήποτε τρόπο και μέσο εκφράσεως, δεν αποτελεί καθ' αυτήν προσβολή

και επιτρέπεται εκτός αν συγκροτεί in concreto έγκλημα κατά της τιμής ή αθέμιτη προσβολή του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής.

Στενά συνδεδεμένη με την ελευθερία της γνώμης είναι και η ελευθερία της πληροφόρησης με την ενεργητική και την παθητική της μορφή. Η ελευθερία αυτή κατοχυρώνεται βασικά στο άρθρο 14, παρ. 1 Συντ.: "Καθένας μπορεί να εκφράζει και να διαδίδει προφορικά, γραπτά και διά του τύπου τους στοχασμούς του τηρώντας τους νόμους του κράτους". Στο αναθεωρημένο Σύνταγμα του 2001 εδραιώνεται και η παθητική της μορφή με το άρθρο 5Α, το οποίο προβλέπει στην παρ. 1 "Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει.." και στην παρ. 2, "Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας...".

Το ατομικό δικαίωμα που σχετίζεται με τα ΜΜΕ είναι και η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου, όπως αναφέρεται στο άρθρο 5, παρ. 1 του Συντάγματος, ως ελεύθερη ανάπτυξη κατ' αρχήν και ως συμμετοχή κατά δεύτερο λόγο στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Η προστασία της προσωπικότητας συνιστά, σύμφωνα με μία αντίστροφη λογική διαδικασία, και αντικείμενο προστασίας του δικαιώματος τηλεοπτικής λήψης.¹²²

¹²² Κική Γιάννα, 2003. Η καλωδιακή τηλεόραση, σελ. 250.

ΡΑΔΙΟΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

**Ν. 1730/1987, Ελληνική Ραδιοφωνία - Τηλεόραση, Ανώνυμη
Εταιρεία (ΕΡΤ - Α.Ε.)**

Αρ. 1**Ίδρυση ενιαίου φορέα**

1. Ίδρύεται νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου για την ελληνική ραδιοφωνία και τηλεόραση που λειτουργεί με τη μορφή ανώνυμης εταιρείας και έχει έδρα την Αθήνα.
2. Η επωνυμία της εταιρείας είναι "ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΑ - ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ, ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ", και τα στοιχεία ΕΡΤ - ΑΕ αποτελούν το διακριτικό της τίτλο.
3. Η ΕΡΤ - Α.Ε. είναι δημόσια επιχείρηση που ανήκει στο δημόσιο τομέα (ν. 1256/1982), ελέγχεται και εποπτεύεται από το Κράτος. Έχει διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και τελεί υπό κοινωνικό έλεγχο που ασκείται από την Αντιπροσωπευτική Συνέλευση Κοινωνικού Ελέγχου Τηλεθεατών - Ακροατών.
4. Στην ΕΡΤ-ΑΕ συγχωνεύονται η ΕΡΤ-1 και ΕΡΤ-2.
5. Η ΕΡΤ-ΑΕ, ως ενιαίος φορέας, περιλαμβάνει:

- την Ελληνική Τηλεόραση-ένα (Ε.Τ.-1)
- την Ελληνική Τηλεόραση-δύο (Ε.Τ.-2)
- την Ελληνική Ραδιοφωνία (Ε.Ρ.Α.)
- το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων
- την Εταιρεία Παραγωγής και Εμπορίας Εκπομπών και Προγραμμάτων Ραδιοτηλεόρασης ΕΡΤ-ΑΕ.

6. Με π.δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης, ύστερα από γνώμη του διοικητικού συμβουλίου της ΕΡΤ-ΑΕ και της Α.Σ.Κ.Ε. Τηλεθεατών-Ακροατών, μπορεί να ιδρυθεί Ελληνική Τηλεόραση-τρία (Ε.Τ.-3), εντασσόμενη στον ενιαίο φορέα και να καθοριστει ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας.

Αρ. 2

Σκοπός - Αρμοδιότητες.

1. Σκοπός της ΕΡΤ - Α.Ε. είναι η οργάνωση, εκμετάλλευση και ανάπτυξη της κρατικής ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, καθώς και η συμβολή της, με τα μέσα αυτά: α) στην ενημέρωση. β) στη μόρφωση και γ) στην ψυχαγωγία του ελληνικού λαού. Η ΕΡΤ - ΑΕ δεν επιδιώκει την απόκτηση κέρδους.

Στο πλαίσιο του κατά το προηγούμενο εδάφιο σκοπού της Ε.Ρ.Τ. - Α.Ε. περιλαμβάνεται και η υποχρέωση της για παραχώρηση στη Βουλή των Ελλήνων ενός αυτοτελούς ραδιοφωνικού και ενός αυτοτελούς τηλεοπτικού δικτύου με συχνότητες πανελλαδικής (εθνικής) εμβέλειας για να μεταδίδει τις εργασίες της, καθώς και συναφή με αυτές και τους εν γένει σκοπούς της προγράμματα.

Για τις κατά τα ανωτέρω παραχώρηση και μεταδόσεις δεν απαιτείται η χορήγηση οποιασδήποτε σχετικής άδειας.

Με αποφάσεις του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. καθορίζονται οι συχνότητες που παραχωρούνται από την Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. προς τη Βουλή

των Ελλήνων για τη λειτουργία των ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού της δικτύων, η σχετική διαδικασία και κάθε άλλη λεπτομέρεια.

Η πρώτη των αποφάσεων αυτών εκδίδεται εντός ενός μηνός από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου.

2. Στην ΕΡΤ - ΑΕ εκχωρείται από το Κράτος αποκλειστικό ραδιοτηλεοπτικό προνόμιο για κάθε δραστηριότητα που συντελεί στην εκπλήρωση του σκοπού της. Αυτό το προνόμιο είναι αναπολλατρίωτο και περιλαμβάνει ιδίως:

α. την εκπομπή κάθε είδους ήχων και εικόνων από οποιοδήποτε σημείο του εδάφους, της θάλασσας και του αέρα της χώρας, με τις μεθόδους της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, που προορίζονται για λήψη, είτε γενική είτε με ειδικά κλειστά ή ενσύρματα ή άλλης οποιασδήποτε μορφής κυκλώματα.

β. την εγκατάσταση σταθμών της υπηρεσίας ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, δηλαδή πομπών, αναμεταδοτών, επίγειων σταθμών αναμετάδοσης μέσω δορυφόρου, ενσύρματων κυκλωμάτων, καλωδιακών μεταδόσεων γενικά με κάθε τεχνική μέθοδο και εφαρμογή τεχνολογίας που συντελεί στη μετάδοση ήχου και εικόνας, που προορίζονται για λήψη από το κοινό.

γ) την εγκατάσταση πομπών και σταθμών λήψεως επιγείων, ενσύρματων και δορυφορικών, για σύνδεση της ΕΡΤ-Α.Ε., με διεθνείς οργανισμούς ή εθνικούς οργανισμούς της αλλοδαπής με σκοπό την ανταλλαγή προγραμμάτων.

3. Η ΕΡΤ - ΑΕ παράγει και εκμεταλλεύεται με οποιοδήποτε τρόπο ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, δημιουργεί μεταποιητικές μονάδες παραγωγής κάθε είδους αγαθού ή υπηρεσίας σχετικές με τα οπτικά, ακουστικά, οπτικοακουστικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και γενικά ασκεί κάθε δραστηριότητα που συντελεί στην εκπλήρωση του σκοπού της ΕΡΤ - ΑΕ.

4. Ο Υπουργός Προεδρίας της Κυβέρνησης μπορεί να εκχωρήσει άδειες ίδρυσης και λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών τοπικής μόνο ισχύος σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, σε φυσικά πρόσωπα ελληνικής ιθαγένειας και σε νομικά πρόσωπα που ελέγχονται από έλληνες πολίτες. Η άδεια χορηγείται μετά από πρόταση της επιτροπής για την τοπική ραδιοφωνία. Δεν επιτρέπεται η χορήγηση περισσότερων από μία αδειών στο ίδιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο.
5. Ο τοπικός χαρακτήρας προσδιορίζεται από την ανάλογη εμβέλεια, τον τοπικό χαρακτήρα του προγράμματος, τα γεωγραφικά δεδομένα και την περιφέρεια του φορέα του σταθμού.
6. Η τεχνική ή οικονομική δικτύωση των τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών απαγορεύεται. Μπορεί να επιτραπεί η εγκατάσταση αναμεταδότη στην εξαιρετική περίπτωση που γεωγραφικά εμπόδια περιορίζουν τη ραδιοφωνική λήψη στην περιφέρεια του φορέα του σταθμού.
7. Οι άδειες λειτουργίας χορηγούνται για ορισμένη χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβεί τα δύο έτη και είναι ανανεώσιμη. Κατά τη διαδικασία χορήγησης ανανέωσης ή ανάκλησης της άδειας διερευνώνται ιδίως η τεχνική αρτιότητα του σταθμού, η πληρότητα και ποιότητα του προγράμματος, η αντιπροσωπευτικότητα και συλλογικότητα, τόσο των οργάνων διοίκησης και διεύθυνσης του σταθμού, όσο και των κοινωνικών και πολιτιστικών δυνάμεων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση του προγράμματος, καθώς επίσης και η δυνατότητα της πρόσβασης στους ραδιοσταθμούς των τοπικών, πνευματικών, πολιτιστικών και κοινωνικών δυνάμεων και ιδιαίτερα της νεολαίας.
8. Σε κάθε περίπτωση τα οικονομικά των σταθμών, καθώς και ο ετήσιος ισολογισμός και απολογισμός υποβάλλονται στους κανόνες διαφάνειας και δημοσιότητας. Όταν ο τοπικός ραδιοσταθμός πάρει τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρείας, οι μετοχές είναι ονομαστικές.

Δεν επιτρέπεται η συγκέντρωση πόρων ή εσόδων από χαριστική αιτία ή διαφημίσεις που προέρχονται από ένα ή λίγα πρόσωπα.

9. Οι τοπικοί ραδιοσταθμοί διέπονται από τις βασικές αρχές εκπομπών και διαφημίσεων που ισχύουν στα κρατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς και τους κανόνες των σχετικών κωδικών δεοντολογίας. Το πρόγραμμα πρέπει να συνδέεται με τον τοπικό χαρακτήρα του σταθμού. Μπορεί να μην επιτρέπεται η μετάδοση ειδήσεων που αφορούν την εξωτερική πολιτική την εθνική άμυνα και τη δημόσια υγεία.

10. Η επιτροπή για την τοπική ραδιοφωνία αποτελείται από: α. τον πρόεδρο του Συμβουλίου Επικρατείας ή τον αντιπρόεδρο που εκείνος θα υποδείξει.

β. τον πρόεδρο του Αρείου Πάγου ή τον αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου που εκείνος θα υποδείξει.

γ. τον πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ ή το μέλος του διοικητικού συμβουλίου που εκείνος θα υποδείξει.

δ-ε. Δύο μέλη του διδακτικού επιστημονικού προσωπικού των Α.Ε.Ι. ή Τ.Ε.Ι. της χώρας με γνωστικό αντικείμενο ή εμπειρία σχετική με τα μαζικά μέσα επικοινωνίας ή άλλα πρόσωπα που έχουν ειδικές γνώσεις και αναγνωρισμένη εμπειρία. Τα τρία πρώτα μέλη αποφασίζουν για τα άλλα δύο. Πρόεδρος της επιτροπής για την τοπική ραδιοφωνία είναι ο ανώτερος και σε περίπτωση ομοιοβάθμου ο αρχαιότερος. Τα μέλη της επιτροπής διορίζονται με θητεία 3 ετών.

11. Η επιτροπή δικαιούται να απευθυνθεί σε οποιαδήποτε αρχή ή υπηρεσία ή όργανο του δημόσιου τομέα. Η διαδικασία ακολουθεί τους κανόνες των ασφαλιστικών μέτρων του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Επιτρέπεται η παρέμβαση κάθε τρίτου που έχει έννομο συμφέρον.

12. Οι γενικές αρχές λειτουργίας των σταθμών αυτών, οι τεχνικές και λοιπές προϋποθέσεις και η διαδικασία για τη χορήγηση, ανανέωση και ανάκληση των σχετικών αδειών, τα σχετικά με τον τεχνικό έλεγχο των

αρμόδιων υπηρεσιών και οργάνων καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των παραγράφων 4 έως και 11 ορίζονται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβερνήσεως και Μεταφορών και Επικοινωνιών. Προκειμένου για οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης δύναται να χορηγηθούν άδειες προσωρινής ισχύος μέχρι την έκδοση του παραπάνω προεδρικού διατάγματος.

13. Κυρώνεται η κοινή υπουργική απόφαση 14631/2691/29.5.1987 (ΦΕΚ Α 267) των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Μεταφορών και Επικοινωνιών και εξακολουθούν να ισχύουν οι διατάξεις της που δεν είναι αντίθετες με τις διατάξεις των παρ. 4-12 του άρθρου αυτού και του προβλεπομένου να εκδοθεί π.δ/τος της παρ. 12 του ίδιου άρθρου.

14. Η ΕΡΤ-ΑΕ για την εκπλήρωση των σκοπών της μπορεί να ιδρύει θυγατρικές εταιρείες ή να συμμετέχει σε άλλες εταιρείες, στην Ελλάδα ή την αλλοδαπή. Οι όροι σύστασης αυτών των εταιρειών ή συμμετοχής της ΕΡΤ-ΑΕ εγκρίνονται με απόφαση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Οικονομικών. Στις θυγατρικές αυτές εταιρείες μπορεί να διατίθεται προσωπικό της ΕΡΤ-ΑΕ, χωρίς να μεταβάλλονται οι βασικοί όροι του εργασιακού του καθεστώτος.

Αρ. 16

Ειδικές ρυθμίσεις - Κυρώσεις

1. Απαγορεύεται σε κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο κάθε είδους εκπομπή για την οποία, σύμφωνα με το άρθρο 2, έχει αποκλειστικό προνόμιο και δικαίωμα η ΕΡΤ-ΑΕ, χωρίς την άδεια του άρθρου 2.

Το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασεως μπορεί να χορηγεί άδεια για εγκατάσταση εσωτερικών, ενσύρματων ή καλωδιακών, κυκλωμάτων ραδιοφωνίας και τηλεόρασης σε πρότυπους ή παραδοσιακούς οικισμούς, χωριά (και κωμοπόλεις) "τμήματα (γειτονιές) πόλεων ή

οικισμών με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο, πολυκατοικίες με περισσότερα από 30 διαμερίσματα, ειδικά κτίρια, εντός ή εκτός εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου με περισσότερα από 50 σημεία λήψεως και σε περισσότερα από ένα κτίρια του ίδιου οικοδομικού τετραγώνου. Η άδεια αυτή είναι αναγκαία για την έγκριση από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία της μελέτης εγκατάστασης κεντρικής κεραίας σε οποιαδήποτε από τις παραπάνω περιπτώσεις". Η άδεια χορηγείται μόνο για τη λήψη ήχου και εικόνας και καθορίζει τους όρους χρήσης. Με π.δ/γμα, που εκδίδει με πρόταση των Υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Μεταφορών και Επικοινωνιών, καθορίζονται οι γενικές αρχές λειτουργίας των παραπάνω κυκλωμάτων, οι προϋποθέσεις και προδιαγραφές για τη χορήγηση των σχετικών αδειών, η διαδικασία, το όργανο και οι προϋποθέσεις εγκατάστασης κεραίας δορυφορικής λήψεως, καθώς και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια για τη διευκόλυνση λήψεως ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων δια μέσου δορυφόρου. Ειδικές ρυθμίσεις που αναφέρονται στις τηλεπικοινωνίες δε τίγονται από τις διατάξεις αυτού του νόμου. "2. Όποιος προβαίνει σε μετάδοση ή αναμετάδοση τηλεοπτικού ή ραδιοφωνικού σήματος, χωρίς άδεια ίδρυσης, εγκατάστασης ή λειτουργίας τηλεοπτικού ή ραδιοφωνικού σταθμού αντίστοιχα, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών. Με την καταδικαστική απόφαση διατάσσεται και η δήμευση υπέρ της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. των μέσων εκπομπής, μετάδοσης ή αναμετάδοσης τηλεοπτικού ή ραδιοφωνικού σήματος."

3. Απαγορεύεται η με οποιοδήποτε μέσο έγγραφη για εκμετάλλευση, καθώς και η εκμετάλλευση των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών της ΕΡΤ-ΑΕ, χωρίς την έγγραφη άδεια του διοικητικού συμβουλίου της.

4. Οποιος παραβιάζει τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή.

5. Ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου η ΕΡΤ-ΑΕ δικαιούται να παραστεί ως πολιτικώς ενάγουσα και για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, το ποσό για την οποία δεν μπορεί να επιδικασθεί κατώτερο από τριακόσιες χιλιάδες δραχμές. Με την καταδικαστική απόφαση δημεύονται υπέρ της ΕΡΤ-ΑΕ τα μηχανήματα παραγωγής και εκμετάλλευσης, καθώς και τα προϊόντα τους.

6. Απαγορεύεται η χρησιμοποίηση του τίτλου της ΕΡΤ-ΑΕ από οποιονδήποτε τρίτο. Ο παραβάτης τιμωρείται κατά τις διατάξεις των άρθρων 26 έως 30 του Α.Ν. 1998/1939 (ΦΕΚ 420).

Αρ. 16Α

Χορήγηση άδειας εγκατάστασης ραδιοφωνικού και τηλεοπτικού σταθμού

1. Σε περίπτωση που από την αρμόδια τεχνική υπηρεσία του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών διαπιστώνεται η κατοχή, εγκατάσταση, χρησιμοποίηση ή λειτουργία, οποιασδήποτε κατηγορίας και σε οποιαδήποτε συχνότητα, ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού, χωρίς νόμιμη άδεια της αρμόδιας αρχής, συντάσσεται σχετική έκθεση, αντίγραφο δε αυτής κοινοποιείται αμέσως στον Υπουργό Προεδρίας της Κυβέρνησης. Ο Υπουργός, ανεξάρτητα από άλλες προβλεπόμενες διοικητικές ή ποινικές κυρώσεις, μπορεί με απόφασή του, που στηρίζεται στην παραπάνω έκθεση, να επιβάλλει πρόστιμο στον κατέχοντα, τον χρησιμοποιούντα ή λειτουργούντα το σταθμό, καθώς και στον κάτοχο του χώρου, εντός του οποίου βρίσκεται ο σταθμός, ως εξής:

Όταν πρόκειται για ραδιοφωνικό σταθμό: από 500.000 έως 5.000.000 δρχ.

Όταν πρόκειται για τηλεοπτικό σταθμό: από 5.000.000 έως 50.000.000 δρχ.

Σε περίπτωση υποτροπής τα πιο πάνω ποσά προστίμου διπλασιάζονται. Στους υπότροπους παραβάτες απαγορεύεται για μια δεκαετία να τους χορηγηθεί άδεια ιδρύσεως ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού.

2. Τα πρόστιμα της προηγούμενης παραγράφου επιβάλλονται με απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης και στους έχοντες άδεια ιδρύσεως και λειτουργίας ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού, σε περίπτωση που με την κοινοποιούμενη έκθεση της αρμόδιας τεχνικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών διαπιστώνεται παραβίαση των τεχνικών προϋποθέσεων και υποχρεώσεων υπό τις οποίες χορηγήθηκε η άδεια, όπως είναι η συχνότητα λειτουργίας του σταθμού, η θέση και το ύψος της κεραίας, το σύστημα και η ισχύς εκπομπής, οι παρεμβολές ή παρενοχλήσεις στις επικοινωνίες κ.α.

Με την ίδια απόφαση επιβολής προστίμου τάσσεται στον παραβάτη εύλογη προθεσμία, που αρχίζει από την κοινοποίηση της απόφασης και η οποία δεν μπορεί να είναι κατώτερη από 10 μέρες, μέσα στην οποία πρέπει να αρθεί κάθε παραβίαση και να αποκατασταθεί η τήρηση των τεχνικών προϋποθέσεων και υποχρεώσεων της άδειας. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, που διαπιστώνεται με ειδική έκθεση της αρμόδιας τεχνικής υπηρεσίας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών, η άδεια του σταθμού μπορεί, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη σχετική διάταξη, να ανακαλείται με απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης.

3. Σε περίπτωση που με την παραπάνω έκθεση διαπιστώνονται παρενοχλήσεις ή παρεμβολές στις επικοινωνίες της Πολιτικής ή Πολεμικής Αεροπορίας, σε χώρους προσγείωσης ή απογείωσης, επιβάλλεται στους υπεύθυνους κατά την ίδια διαδικασία της προηγούμενης παραγράφου πρόστιμο, που όταν πρόκειται για

ραδιοφωνικό σταθμό ορίζεται σε 10.000.000 δρχ., όταν δε πρόκειται για τηλεοπτικό σταθμό σε 100.000.000 δρχ.

Η διαπίστωση με τη σχετική έκθεση των παραπάνω παρενοχλήσεων ή παρεμβολών συνεπάγεται αμέσως την αυτοδίκαιη ανάκληση της τυχόν υπάρχουσας, άδειας λειτουργίας του σταθμού, για διαπίστωση της οποίας εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης.

4. Τα ποσά των παραπάνω προστίμων εισπράττονται κατά τις διατάξεις του Κώδικα Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων, αποδίδονται ως έσοδο σε ειδικό λογαριασμό του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών που τηρείται στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και διατίθενται κατόπιν απόφασης του Υπουργού Μεταφορών και Επικοινωνιών για τη δημιουργία των Κέντρων Ελέγχου Ραδιοεκπομπών καθώς επίσης για την εκπόνηση μελετών, αγορών ή μισθώσεων κτιρίων, διαμόρφωση χώρων, κατασκευές κτιρίων, προμήθεια τεχνικού εξοπλισμού, αμοιβές προσωπικού και επιτροπών ελέγχου ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, συμμετοχή σε διεθνείς ομάδες εργασίας κλπ., που αφορούν Κέντρα Ελέγχου Ραδιοεκπομπών (Κ.Ε.Ρ.).

5. Οι ειδικές ρυθμίσεις και κυρώσεις, που προβλέπονται στο άρθρο 16 του νόμου 1730/1987 (ΦΕΚ Α 145), ισχύουν και για κάθε είδος εκπομπής τηλεοπτικού σταθμού.

6. Τα κατασχόμενα, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις εγκαταστάσεις, συσκευές και λοιπά στοιχεία παραγωγής και εκμετάλλευσης ραδιοφωνικού ή τηλεοπτικού σταθμού παραδίδονται χωρίς άλλη διατύπωση, στην Ε.Ρ.Τ. Α.Ε., υπέρ της οποίας και δημεύονται με τη σχετική καταδικαστική απόφαση.

Οι αποφάσεις και γενικά οι πράξεις της Διοίκησης, που εκδίδονται για τη λήψη των μέτρων, την επιβολή προστίμων ή την ανάκληση αδειών ιδρύσεως, εγκαταστάσεως και λειτουργίας ραδιοφωνικών - τηλεοπτικών σταθμών, δεν υπόκεινται για οποιονδήποτε λόγο σε αναστολή εκτέλεσης από διοικητική ή δικαστική αρχή.

**Ν. 2328/1995, Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης
και της τοπικής ραδιοφωνίας,
ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες
διατάξεις.**

Αρ. 3

**Αρχές εκπομπών και διαφημίσεων. Δικαίωμα απάντησης.
Προστασία της προσωπικότητας και του ιδιωτικού βίου -
Προστασία της παιδικής ηλικίας - Ορθή χρήση της ελληνικής
γλώσσας.**

1. α) Οι εκπομπές όλων των τηλεοπτικών σταθμών διέπονται από τις αρχές και τους κανόνες εκπομπών και διαφημίσεων που ισχύουν για τις εκπομπές της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης Α.Ε., στο πλαίσιο του άρθρου 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος και της Οδηγίας 89/552/Ε.Ο.Κ. Του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 3.10.1989 (Ε.Ε.Κ., L 298/24/17.10.89), όπως αυτή έχει μεταφερθεί στην ελληνική έννομη τάξη. Η τήρηση των σχετικών υποχρεώσεων αποτελεί θεμελιώδη όρο της άδειας λειτουργίας του τηλεοπτικού σταθμού. Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την υπαγωγή ενός τηλεοπτικού σταθμού σε ορισμένες υποχρεώσεις ισχύει ό,τι ισχύει και για την Ε.Ρ.Τ. Α.Ε..

β) Οι κάθε είδους εκπομπές (συμπεριλαμβανομένων και των διαφημίσεων), που μεταδίδουν οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί πρέπει να σέβονται την προσωπικότητα, την τιμή, την

υπόληψη, τον ιδιωτικό και οικογενειακό βίο, την επαγγελματική, κοινωνική, επιστημονική, καλλιτεχνική, πολιτική ή άλλη συναφή δραστηριότητα κάθε προσώπου, η εικόνα του οποίου εμφανίζεται στην οθόνη ή το όνομα του οποίου ή στοιχεία επαρκή για τον προσδιορισμό του οποίου μεταδίδονται.

2. Κάθε σταθμός υποχρεούται να μεταδίδει διαρκώς το λογότυπό του (σήμα).

3. - 11. Καταργήθηκαν με το αρ. 11§4 ΠΔ 100/2000.

12. Οι παράγραφοι 12 έως 14 του άρθρου 3 του ν. 1730/1987, όπως αντικαθίστανται, ισχύουν για την Ε.Ρ.Τ. - Α.Ε., την τοπική ραδιοφωνία και τους ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς. Οι τηλεοπτικοί και ραδιοφωνικοί σταθμοί υποχρεούνται να διατηρούν στο αρχείο τους μαγνητοφωνήσεις ή μαγνητοσκοπήσεις όλων των εκπομπών τους, όπως αυτές μεταδίδονται ή αναμεταδίδονται, στην τελική τους μορφή με τις τυχόν διακοπές για μετάδοση διαφημίσεων κ.ο.κ. και ως τρεις (3) τουλάχιστον μήνες από την ημέρα μετάδοσης.

Οι σταθμοί υποχρεούνται να αποστέλλουν αυτές τις μαγνητοφωνήσεις ή μαγνητοσκοπήσεις στο Ε.Σ.Ρ. μόλις τους το ζητήσει ή να χορηγούν αντίγραφα στους ενδιαφερομένους, προκειμένου αυτοί να ασκήσουν το δικαίωμα απάντησης ή το δικαίωμα δικαστικής προστασίας τους. Σε περίπτωση αμφισβήτησης ως προς τα έξοδα, αυτά βαρύνουν το σταθμό. Η παράγραφος 8 του άρθρου 6 του ν. 1866/1989 καταργείται.

13. (Στο τέλος του δεύτερου εδαφίου της παραγράφου 9 του άρθρου 3 του ν. 1866/1989, όπως αυτή αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 5 του άρθρου 1 του ν. 2173/1993 και μετά τις λέξεις "ραδιοτηλεοπτικά μέσα" προστίθενται λέξεις).

Πριν το τελευταίο εδάφιο της ίδιας παραγράφου παρεμβάλλεται εδάφιο.

14. (Καταργήθηκε με το άρθρου 11§4 ΠΔ 100/2000.

15. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μέσα σε έξι (6) μήνες από τη θέση σε ισχύ του νόμου αυτού, μετά από πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε., κυρώνονται Κώδικες δεοντολογίας: α) ειδησεογραφικών και άλλων δημοσιογραφικών και πολιτικών εκπομπών, β) ψυχαγωγικών και επιμορφωτικών προγραμμάτων, γ) διαφημίσεων, που ισχύουν για όλους τους ραδιοφωνικούς και τους τηλεοπτικούς σταθμούς και καταρτίζονται με απόφαση του Ε.Σ.Ρ., μετά από γνώμη της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Ενώσεων Συντακτών, του Συνδέσμου Διαφημιζομένων Ελλάδας, της Ένωσης Ελληνικών Διαφημιστικών Εταιρειών, της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε., των τηλεοπτικών σταθμών που λειτουργούν νόμιμα και των δύο πιο αντιπροσωπευτικών Ενώσεων Τοπικών Ραδιοφωνικών Σταθμών. Έως την έκδοση αυτού του προεδρικού διατάγματος εξακολουθούν να ισχύουν οι Κώδικες δεοντολογίας που έχουν εκδοθεί κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 3 του ν. 1866/1989.

Κώδικες δημοσιογραφικής δεοντολογίας ενσωματωμένοι στα καταστατικά των αναγνωρισμένων Ενώσεων Συντακτών, καθώς και Κώδικες διαφήμισης (όπως ο Ελληνικός Κώδικας Διαφήμισης και τα παραρτήματά του), που έχουν συνταχθεί από την Ένωση Διαφημιστικών Εταιρειών Ελλάδας με τη συνεργασία του Συνδέσμου Διαφημιζομένων Ελλάδας ή ανάλογοι κώδικες που έχουν συνταχθεί από αντιπροσωπευτικές οργανώσεις διαφημιστών και διαφημιζομένων, εφόσον δεν αντιβαίνουν σε διατάξεις του νόμου αυτού ή της σχετικής εθνικής νομοθεσίας ή της σχετικής νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή διεθνών συμβάσεων, μπορούν να λαμβάνονται υπόψη από το Ε.Σ.Ρ. κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του και ιδίως για την επιβολή και την επιμέτρηση των διοικητικών κυρώσεων που προβλέπει ο νόμος.

16. Κώδικες δεοντολογίας, κανονισμοί προγραμμάτων, εκπομπών και διαφήμισης και οποιοδήποτε άλλο συναφές κείμενο που είναι προϊόν αυτοδέσμευσης ή συλλογικής διαπραγμάτευσης ή καταστατικής ρύθμισης ραδιοτηλεοπτικών σταθμών ή των ενώσεών τους ή των ενώσεών συντακτών ή άλλων εργαζομένων στη ραδιοτηλεόραση ή των ενώσεών διαφημιστών και διαφημιζομένων, που αφορά το περιεχόμενο ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών εκπομπών, υποβάλλονται στο Ε.Σ.Ρ., το οποίο τους λαμβάνει υπόψη κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Όργανα που προβλέπονται από τους παραπάνω Κώδικες, κανονισμούς ή συναφή κείμενα, όταν επλαμβάνονται σχετικών υποθέσεων, ενημερώνουν εγγράφως το Ε.Σ.Ρ., στο οποίο και κοινοποιούν τις τυχόν αποφάσεις τους ή άλλα σχετικά έγγραφα. Κάθε τηλεοπτικός σταθμός που ζητά άδεια ή ανανέωση της άδειάς του είναι υποχρεωμένος να υποβάλλει στο Ε.Σ.Ρ. τον Κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας και δεοντολογίας προγραμμάτων και διαφημίσεων για τους οποίους αυτοδεσμεύεται. Τηλεοπτικοί σταθμοί που κατέχουν άδεια ή ζητούν άδεια ή ανανέωση της άδειάς τους μπορούν να συμφωνήσουν σε κοινό κώδικα που τους αυτοδεσμεύει και ισχύει ως προς όλους αυτούς τους σταθμούς. Οι κώδικες αυτοί θεωρούνται πρόσθετοι όροι της άδειας. Κάθε τροποποίησή τους πρέπει να υποβληθεί στο Ε.Σ.Ρ. και να εγκριθεί από αυτό.

17. Οι ακροατές του ραδιοφώνου και οι τηλεθεατές θεωρούνται καταναλωτές των υπηρεσιών που προσφέρουν οι ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί αντίστοιχα και έχουν όλα τα δικαιώματα που προβλέπει η νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών. Οι ενώσεις ακροατών του ραδιοφώνου και τηλεθεατών έχουν ως προς τις υπηρεσίες των ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών, αντίστοιχα, τα δικαιώματα των ενώσεών καταναλωτών σύμφωνα με τους ορισμούς της σχετικής νομοθεσίας.

18. Η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε., οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί και οι τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί έχουν την υποχρέωση να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα (πρόσληψη ειδικών επιστημόνων, διορθωτών κειμένων και διοργάνωση σεμιναρίων) για την ορθή χρήση της ελληνικής γλώσσας από τους δημοσιογράφους και τους συντελεστές των ενημερωτικών ή επιμορφωτικών εκπομπών, κατά τη διατύπωση των κειμένων που εκφώνούνται κατά την παρουσίαση των ψυχαγωγικών εκπομπών και κατά τη μεταγλώττιση ή τον υποτιτλισμό των ξενόγλωσσων εκπομπών. Η Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. και οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί υποχρεούνται να εκπέμπουν το πρόγραμμά τους με πρωτότυπη γλώσσα την ελληνική σε ποσοστό μεγαλύτερο του 25% του χρόνου εκπομπής τους, εκτός του χρόνου των αθλητικών εκδηλώσεων, των τηλεοπτικών παιχνιδιών, των διαφημίσεων ή των υπηρεσιών τηλεειδησεογραφίας.».

19. Η Ε.Ρ.Τ. - Α.Ε., οι ιδιωτικοί τηλεοπτικοί σταθμοί ή οι ιδιωτικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί έχουν την υποχρέωση να οργανώνουν μια σειρά τουλάχιστον δεκαπέντε εκπομπών, ελάχιστης διάρκειας τριάντα λεπτών (30') η μια, κάθε εξάμηνο, για την προβολή της ορθής χρήσης της ελληνικής γλώσσας ή την εκμάθησή της από ξένους ή αναλφάβητους.

20. Οι τηλεοπτικοί σταθμοί εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας υποχρεούνται να μεταδίδουν, κάθε ημέρα και μεταξύ των ωρών 16.00 έως 22.00 ένα τουλάχιστον δελτίο ειδήσεων στην ελληνική νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονη αναγραφή υποτίτλων για την ενημέρωση των κωφών ατόμων, ελάχιστης διάρκειας επτά πρώτων λεπτών (7').

Οι τηλεοπτικοί σταθμοί υποχρεούνται να περιλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους, μια τουλάχιστον φορά το δεκαπενθήμερο, ενημερωτικό ή ψυχαγωγικό ή εκπαιδευτικό πρόγραμμα ημίωρης τουλάχιστον διάρκειας στη νοηματική γλώσσα με ταυτόχρονη αναγραφή υπότιτλων για τα κωφά άτομα.

Οι παρουσιαστές της ελληνικής νοηματικής γλώσσας επιλέγονται από τους τηλεοπτικούς σταθμούς μετά από πρόταση της Ομοσπονδίας Κωφών Ελλάδος. Οι παραπάνω ελάχιστες υποχρεώσεις δεν εμποδίζουν τους τηλεοπτικούς σταθμούς και ιδίως την Ε.Ρ.Τ. - Α.Ε. στην ανάληψη πρόσθετων πρωτοβουλιών προς εξυπηρέτηση των κωφών ατόμων.

21. Οι τηλεοπτικοί σταθμοί υποχρεούνται να μεταδίδουν δωρεάν μηνύματα κοινωνικού περιεχομένου διάρκειας τριών πρώτων λεπτών της ώρας καθημερινά ιδίως για θέματα υγείας, πρόνοιας και μέριμνας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή για τη μετάδοση μηνυμάτων, που αναφέρονται στα εκπαιδευτικά ή άλλα προγράμματα που διοργανώνει η Βουλή των Ελλήνων, καθώς και σε όλες εν γένει τις εθνικού, πολιτικού, πολιτιστικού και κοινωνικού περιεχομένου δραστηριότητές της. Σε περίπτωση πληθώρας παρόμοιων μηνυμάτων η επιλογή γίνεται με κλήρωση. Κατά τη μετάδοση μηνυμάτων κοινωνικού περιεχομένου από τους νομίμως λειτουργούντες τηλεοπτικούς σταθμούς επιτρέπεται η μετάδοση χορηγιών, χωρίς να προσμετρώνται στον επιτρεπόμενο διαφημιστικό χρόνο. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων και Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης ρυθμίζονται όλες οι αναγκαίες τεχνικές λεπτομέρειες. Η εφαρμογή της παραγράφου αυτής δεν εξαρτάται από την έκδοση της κοινής αυτής υπουργικής απόφασης.»

22. Οι τηλεοπτικοί σταθμοί, στη συνολική διάρθρωση του προγράμματος και ιδίως των ειδησεογραφικών τους εκπομπών και των εκπομπών πολιτικού διαλόγου, έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν την πολιτική πολυφωνία και την παρουσίαση των απόψεων των πολιτικών κομμάτων, που εκπροσωπούνται στη Βουλή και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, για κάθε ζήτημα που καθίσταται αντικείμενο πολιτικής αντιδικίας.

23. Οι κανόνες των προηγούμενων παραγράφων συνιστούν όρο της άδειας που χορηγείται στους τηλεοπτικούς σταθμούς.

24. Η προβλεπόμενη στην παράγραφο 1 του άρθρου 7 του ν. 1866/1989 υποχρέωση των τηλεοπτικών σταθμών συνιστά όρο της άδειάς τους. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής, καθώς και η μη έγκαιρη γνωστοποίηση των στοιχείων στην επιτροπή του π.δ/τος 285/1993 επιφέρουν τις διοικητικές κυρώσεις του άρθρου 4 του νόμου αυτού.

25. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε., ρυθμίζονται όλες οι λεπτομέρειες που είναι τυχόν αναγκαίες για την εφαρμογή των θεμάτων του άρθρου αυτού, εκτός από εκείνα για τα οποία έχουν παρασχεθεί άλλες νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις.

Αρ. 6

Τοπική ραδιοφωνία - Φύση και λειτουργία της. Βασικές προϋποθέσεις χορήγησης και ανανέωσης αδειών ίδρυσης και λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών.

1. Επιτρέπεται η ίδρυση, εγκατάσταση και λειτουργία τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών, που εκπέμπουν στην περιοχή των συχνοτήτων 87,5 έως 107,7 Μεγακύκλους (MHZ) με διαμόρφωση κατά συχνότητα (FM), μόνο μετά από άδεια που χορηγείται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου αυτού.

2. Οι άδειες χορηγούνται για την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και η χρήση τους συνιστά δημόσια λειτουργία. Οι σταθμοί στους οποίους χορηγούνται οι άδειες πρέπει να μεριμνούν για την ποιότητα του προγράμματος, την αντικειμενική ενημέρωση, τη διασφάλιση της πολυφωνίας, καθώς και την προαγωγή του πολιτισμού με τη μετάδοση εκπομπών λόγου και τέχνης.

3. Η άδεια ίδρυσης, εγκατάστασης και λειτουργίας αφορά εκπομπή σε ορισμένη συχνότητα. Η χρήση της συχνότητας παραχωρείται με τον όρο ότι η εκπομπή θα πραγματοποιείται από ορισμένη ή ορισμένες θέσεις για ολόκληρο ή τμήμα του 24ώρου και για ορισμένη ισχύ και υπό τις τεχνικές προδιαγραφές που ορίζουν οι σχετικές διεθνείς συμβάσεις, η συναφής εθνική νομοθεσία και η κοινή υπουργική απόφαση της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού.

4. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Μεταφορών και Επικοινωνιών και Τύπου και Μ.Μ.Ε., που εκδίδεται μέσα σε έξι (6) μήνες από την έναρξη της ισχύος του νόμου αυτού, καθορίζονται οι τεχνικές προδιαγραφές που πρέπει να πληρούν οι τοπικοί ραδιοφωνικοί σταθμοί για την παραγωγή, εκπομπή, μετάδοση και τυχόν αναμετάδοση του σήματός τους και διαμορφώνεται ο χάρτης συχνοτήτων ανά νομό.

Με το χάρτη διασφαλίζονται όλες οι υφιστάμενες συχνότητες της Ε.Ρ.Α. (Ε.Ρ.Τ. - Α.Ε.). Η απόσταση μεταξύ των τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών ως προς τη συχνότητα εκπομπής, εφόσον αυτό είναι τεχνικά εφικτό και πρόσφορο, πρέπει να είναι 0,3 Μεγάκυκλοι (MHZ).

10. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο στο οποίο χορηγείται άδεια ίδρυσης, εγκατάστασης και λειτουργίας ραδιοφωνικού σταθμού είναι υποχρεωμένο να διαχειρίζεται και να εκμεταλλεύεται αυτό το ίδιο και απευθείας το σταθμό. Επιτρέπεται μόνο η ανάθεση παραγωγής συγκεκριμένων προγραμμάτων σε επιχειρήσεις παραγωγής προγράμματος. Απαγορεύεται: α) η ανάθεση της εκμετάλλευσης του σταθμού, β) η ανάθεση της παραγωγής ή διαχείρισης του συνόλου του προγράμματος ή ποσοστού του, το οποίο να υπερβαίνει το τριάντα τοις εκατό (30%) του μηνιαίου χρόνου λειτουργίας του σταθμού. Οι εργαζόμενοι με σύμβαση εργασίας και οι συνεργάτες που συνδέονται με σύμβαση έργου και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο σταθμό, καθώς και οι διαφημιζόμενοι θεωρείται ότι συμβάλλονται με την

επιχείρηση που κατέχει την άδεια ίδρυσης και λειτουργίας. Κάθε παράβαση της διάταξης αυτής συνεπάγεται την ανάκληση της άδειας.

15. Μετά από ειδική άδεια του Ε.Σ.Ρ. επιτρέπεται η δικτύωση μεταξύ ραδιοφωνικών σταθμών διαφορετικών περιοχών, υπό την προϋπόθεση ότι όλοι οι σταθμοί που δικτυώνονται διαθέτουν νόμιμη άδεια και υποβάλλουν το αντίγραφο της συμφωνίας δικτύωσης. Οι σταθμοί που δικτυώνονται μπορούν να μεταδίδουν το πρόγραμμα του συνεργαζόμενου μ' αυτούς σταθμού για πέντε (5) το πολύ ώρες κάθε ημέρα. Εκτός από τη μετάδοση του προγράμματος σταθμού με τον οποίο υπάρχει δικτύωση κατά τους όρους της παραγράφου αυτής, απαγορεύεται στους τοπικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς να αναμεταδίδουν το πρόγραμμα άλλου, ελληνικού ή ξένου σταθμού, εκτός από σύντομες ελληνόγλωσσες ενημερωτικές εκπομπές. Η παράβαση των παραπάνω διατάξεων συνεπάγεται την ακύρωση της άδειας του σταθμού που αναμεταδίδει κατά βάση πρόγραμμα άλλου σταθμού.

16.α. Η είσπραξη εσόδων από χαριστική αιτία που προέρχονται από ένα ή περισσότερα νομικά ή φυσικά πρόσωπα που εμπίπτουν στο πρώτο εδάφιο της δεύτερης περιόδου της παρ. 8 του άρθρου 6 του Ν. 2328/1995 ή τα οποία έχουν οικονομική εξάρτηση ή υπαλληλική σχέση, δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το ένα τοις εκατό (1%) των δαπανών λειτουργίας του σταθμού.

β. Το Ε.Σ.Ρ. μπορεί να ζητήσει κάθε στοιχείο σχετικό με τη λειτουργία, διοίκηση και διαχείριση του σταθμού και ιδίως σε σχέση με το προσωπικό, το πρόγραμμα, τον εξοπλισμό, τις τεχνικές προδιαγραφές, τις κάθε είδους εγκαταστάσεις, το δίκτυο, τα περιουσιακά στοιχεία, τους μετόχους και τα οικονομικά μέσα που διέθεσαν για την απόκτηση των μετοχών τους, όταν αυτές υπερβαίνουν το ένα τοις εκατό (1%) του κεφαλαίου, τα νομικά ή φυσικά πρόσωπα που εμπίπτουν στο πρώτο εδάφιο της δεύτερης

περιόδου της παρ. 8 του άρθρου 6 του Ν. 2328/1995 και τα οικονομικά μέσα που διέθεσαν για τη συμμετοχή τους στην εταιρεία, τις δανειακές, τις φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις του σταθμού, τις διαφημίσεις που μεταδίδει και τους όρους μετάδοσης, τις χορηγίες εκπομπών του, τα έσοδα και έξοδά του, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη, καθώς και να παραγγέλλει έλεγχο από ορκωτούς λογιστές ή εμπειρογνώμονες ή τεχνικούς των Υπουργείων Οικονομίας και Οικονομικών, Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας, Ανάπτυξης, Μεταφορών και Επικοινωνιών ή της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. για την εξακρίβωση των στοιχείων αυτών. Η αμοιβή των ελεγκτών αυτών καθορίζεται με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού στον οποίο ανατίθενται εκάστοτε οι αρμοδιότητες του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε., κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη. Τους προβλεπόμενους στην παράγραφο αυτή ελέγχους μπορεί να ζητήσει και ο Υπουργός στον οποίο ανατίθενται εκάστοτε οι αρμοδιότητες του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε., με έγγραφό του προς το Ε.Σ.Ρ. Εάν το Ε.Σ.Ρ. μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δέκα (10) ημερών δεν διατάζει τη διενέργεια των ελέγχων αυτών ή δεν απορρίπτει αιτιολογημένα την πρόταση του Υπουργού, ο Υπουργός μπορεί να διατάζει απευθείας τον έλεγχο. γ. Οι προϋποθέσεις και οι περιορισμοί των άρθρων 6 και 7 του Ν. 2328/1995, όπως τροποποιήθηκαν δια του παρόντος, πρέπει να τηρούνται διαρκώς. Το Ε.Σ.Ρ. και ο Υπουργός στον οποίο ανατίθενται εκάστοτε οι αρμοδιότητες του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. μπορούν να ελέγχουν οποτεδήποτε τη συνδρομή τους, όπως και την τήρηση των ειδικότερων προϋποθέσεων και όρων της άδειας με κάθε πρόσφορο τρόπο και κατά παρέκκλιση από τις κείμενες διατάξεις. Τα δύο τελευταία εδάφια της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως.

Τα έξοδα του ελέγχου βαρύνουν το σταθμό, προσδιορίζονται και καταλογίζονται με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών και του Υπουργού στον οποίο ανατίθενται εκάστοτε οι αρμοδιότητες του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. και εισπράττονται κατά τις διατάξεις του Κ.Ε.Δ.Ε., όπως ισχύει κάθε φορά. Άρνηση παροχής των στοιχείων αυτών ή καθυστέρησή τους πέραν των δεκαπέντε (15) ημερών από την περιέλευση της σχετικής πρόσκλησης συνεπάγεται ανάκληση της άδειας του σταθμού.

δ. Οι επιχειρήσεις στις οποίες χορηγείται άδεια ίδρυσης, εγκατάστασης και λειτουργίας ραδιοφωνικού σταθμού ελεύθερης λήψης υποχρεούνται να συνάπτουν είτε οι ίδιες απευθείας είτε ο συλλογικός φορέας στον οποίο συμμετέχουν, συλλογικές συμβάσεις εργασίας με το κάθε είδους απασχολούμενο σε αυτές προσωπικό. Εάν οι ανωτέρω συλλογικές συμβάσεις εργασίας δεν υπογραφούν, θα ισχύουν, για το προσωπικό που εκτελεί δημοσιογραφική εργασία, οι αντίστοιχες συλλογικές συμβάσεις εργασίας, που συνάπτει η Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών με την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών. Αντιστοίχως για το τεχνικό, διοικητικό και λοιπό προσωπικό θα ισχύουν οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας, που εφαρμόζονται για το προσωπικό που ασκεί ομοειδή ή παρεμφερή εργασία σε άλλες επιχειρήσεις με συναφές αντικείμενο, όπως αυτές καθορίζονται κάθε φορά με κοινή απόφαση του Υπουργού Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας και του Υπουργού, στον οποίο ανατίθενται εκάστοτε οι αρμοδιότητες του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. που εκδίδεται εντός του πρώτου εξαμήνου κάθε έτους.

Η παρούσα παράγραφος δεν εφαρμόζεται για τους δημοσιογράφους που απασχολούνται στην Ε.Ρ.Τ. Α.Ε. για τους οποίους υπογράφονται συλλογικές συμβάσεις, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία».

17. Οι διατάξεις της παρ. 6 του ν. 1866/1989, όπως αντικαταστάθηκαν με την παράγραφο 24 του άρθρου 1 του νόμου αυτού ισχύουν και ως προς τους τοπικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς.

18. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. και των κατά περίπτωση συναρμόδιων υπουργών, ρυθμίζονται όλες οι λεπτομέρειες που είναι τυχόν αναγκαίες για την εφαρμογή των θεμάτων του άρθρου αυτού, εκτός εκείνων για τα οποία έχουν παρασχεθεί άλλες εξουσιοδοτήσεις.

Αρ. 7

Διαδικασία και κριτήρια χορήγησης αδειών τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών.

1. Οι άδειες ίδρυσης, εγκατάστασης και λειτουργίας τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών χορηγούνται, ανανεώνονται και ανακαλούνται με απόφαση του Υπουργού Τύπου και Μ.Μ.Ε. μετά από σύμφωνη γνώμη του Ε.Σ.Ρ..

6. Όλες οι αιτήσεις για χορήγηση άδειας ίδρυσης και λειτουργίας ραδιοφωνικών σταθμών αξιολογούνται με σύστημα βαθμολόγησης με μόρια με βάση τα παρακάτω κριτήρια:

α) **Ενιαίο κριτήριο χρόνου λειτουργίας του σταθμού:**

αα) Ραδιοφωνικοί σταθμοί που λειτουργούν με άδεια βαθμολογούνται με ένα (1) μόριο για κάθε συμπληρωμένο εξάμηνο λειτουργίας, με αφετηρία την ημέρα δημοσίευσης της σχετικής απόφασης του Ε.Σ.Ρ. ή της Επιτροπής Τοπικής Ραδιοφωνίας (π.δ. 25/1988).

ββ) Σταθμοί που έχουν υποβάλει αίτησή χορήγησης άδειας λειτουργίας με πλήρη δικαιολογητικά και άρτια τεχνική μελέτη όπως αυτό βεβαιώνεται από τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Τύπου και Μ.Μ.Ε. και Μεταφορών και Επικοινωνιών αντιστοίχως και δεν είχαν κριθεί από το Ε.Σ.Ρ. βαθμολογούνται με μισό (0,5) μόριο για

κάθε συμπληρωμένο εξάμηνο αναμονής από τότε που υποβλήθηκε με πλήρη στοιχεία και άρτια τεχνική μελέτη η σχετική αίτηση.

β) Κριτήριο απασχολούμενου προσωπικού:

Οι σταθμοί βαθμολογούνται ως εξής:

αα) Για κάθε πέντε (5) απασχολούμενους με σύμβαση εργασίας που είναι ασφαλισμένοι στα οικεία ασφαλιστικά ταμεία και περιλαμβάνονται στις εγκεκριμένες από την επιθεώρηση εργασίας μισθολογικές καταστάσεις με ένα (1) μόριο.

ββ) Για κάθε επτά (7) συνεργάτες με σύμβαση έργου, όταν αυτοί εκδίδουν δελτία παροχής υπηρεσιών για τέσσερις τουλάχιστο συνεργασίες το μήνα, με ένα (1) μόριο.

Το κριτήριο αυτό μπορεί να αποφέρει στους αιτούντες έως το πολύ τέσσερα (4) μόρια για την περίπτωση αα) και έως το πολύ τρία (3) μόρια για την περίπτωση ββ). Για τη βαθμολόγηση με βάση το παπάνω κριτήριο λαμβάνεται υπόψη για τον προσδιορισμό του αριθμού των απασχολουμένων ο μέσος όρος των τελευταίων δώδεκα (12) μηνών. Για τη χορήγηση νέων αδειών λαμβάνεται υπόψη η οικονομοτεχνική μελέτη βιωσιμότητας και η σχεδιαζόμενη επένδυση. Το στοιχείο αυτό μπορεί να αποφέρει στον αιτούντα έως δύο (2) μόρια. Ο αναφερόμενος στη μελέτη αριθμός θέσεων εργασίας ανά χρόνο λειτουργίας καθίσταται όρος της άδειας τόσο σε περίπτωση νέας άδειας όσο και σε περίπτωση ανανέωσης.

γ) Κριτήριο πραγματικής επένδυσης και πληρότητας εξοπλισμού: Οι υποψήφιοι ραδιοφωνικοί σταθμοί βαθμολογούνται με ένα (1) μόριο για κάθε δεκαπέντε εκατομμύρια (15.000.000) πραγματικής επένδυσης με βάση την αξία του χρόνου κρίσης της αίτησης.

Η αξία πραγματικής επένδυσης αποδεικνύεται με την προσκόμιση των αντίστοιχων τιμολογίων που έχουν καταχωρηθεί στα φορολογικά στοιχεία της επιχείρησης. Το κριτήριο αυτό μπορεί να προσπορίσει στους υποψήφιους έως το πολύ τέσσερα (4) μόρια.

Για τη χορήγηση νέων αδειών και εφόσον δεν έχει ακόμα πραγματοποιηθεί πραγματική επένδυση λαμβάνεται υπόψη η οικονομοτεχνική μελέτη βιωσιμότητας και η σχεδιαζόμενη επένδυση. Το στοιχείο αυτό μπορεί να προσπορίσει στους αιτούντες έως δύο (2) μόρια. Το αναφερόμενο στη μελέτη ύψος της πνευματικής επένδυσης ανά χρόνο λειτουργίας καθίσταται πρόσθετος όρος της άδειας τόσο σε περίπτωση νέας άδειας όσο και σε περίπτωση ανανέωσης.

δ) Κριτήριο προγραμματικής πληρότητας:

Κατά την αξιολόγηση των υποψηφίων με βάση το κριτήριο της προγραμματικής πληρότητας λαμβάνονται υπόψη η εμπειρία, οι γνώσεις και η ικανότητα των υπευθύνων προγραμμάτων και των συνεργατών του σταθμού, η ανάπτυξη προγραμμάτων στους τομείς ενημέρωσης, επιμόρφωσης και ψυχαγωγίας, η ποιότητα του προγράμματος τόσο των γενικής στόχευσης σταθμών όσο και των ειδικών σταθμών με ιδιαίτερο προσανατολισμό σε έναν από τους παραπάνω τομείς ή σε μια από τις μορφές του λόγου ή της τέχνης.

Όλα τα παραπάνω στοιχεία συνεκτιμώνται από το Ε.Σ.Ρ. και βαθμολογούνται ως εξής:

α) Με ένα (1) έως δώδεκα (12) μόρια οι σταθμοί γενικής στόχευσης. β) Με ένα (1) έως οκτώ (8) μόρια οι ειδικοί σταθμοί.

14. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται μετά από πρόταση του Υπουργού Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ρυθμίζονται όλες οι λεπτομέρειες που είναι τυχόν αναγκαίες για την εφαρμογή των θεμάτων του άρθρου αυτού, εκτός από εκείνα για τα οποία έχουν παρασχεθεί άλλες νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις.

Αρ. 8

Αρχές λειτουργίας, εκπομπών, διαφημίσεων των τοπικών ραδιοφωνικών σταθμών. Διοικητικές κυρώσεις - Ανάκληση της άδειας. Ειδικές ποινικές διατάξεις.

1. Οι εκπομπές (περιλαμβανομένων και των διαφημίσεων) όλων των ραδιοφωνικών σταθμών διέπονται από τις αρχές και τους κανόνες εκπομπών και διαφημίσεων που ισχύουν για τις εκπομπές της Ελληνικής Ραδιοφωνίας Τηλεόρασης Α.Ε. στο πλαίσιο του άρθρου 15 παράγραφος 2 του Συντάγματος και της Οδηγίας 89/552/ Ε.Ο.Κ. του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 3.10.1989, που εφαρμόζεται αναλόγως και ως προς αυτούς. Η τήρηση των σχετικών υποχρεώσεων αποτελεί θεμελιώδη όρο της άδειας λειτουργίας του ραδιοφωνικού σταθμού. Σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς την υπαγωγή ενός ραδιοφωνικού σταθμού σε ορισμένες υποχρεώσεις ισχύει ό,τι ισχύει και για την Ε.Ρ.Τ.- Α.Ε..

Το πρόγραμμα πρέπει να συνδέεται με τον τοπικό χαρακτήρα του σταθμού. Πρέπει να καταβάλλεται ιδιαίτερη μέριμνα για:

- α) Την παρουσίαση της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής δραστηριότητας της περιφέρειας του σταθμού.
- β) Την ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής μνήμης και πολιτιστικής φυσιογνωμίας της περιφέρειας του σταθμού.

Δεν επιτρέπεται η μετάδοση ειδήσεων από ειδικούς σταθμούς.

2. Κάθε σταθμός υποχρεούται να μεταδίδει την επωνυμία και το τυχόν ηχητικό του σήμα το λιγότερο κάθε τριάντα (30) λεπτά της ώρας. Η μετάδοση του σήματος γίνεται σε μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, όταν μεταδίδονται εκπομπές που δεν επιτρέπεται να διακοπούν για τη μετάδοση διαφημίσεων και για τα διαστήματα που ισχύει η απαγόρευση αυτή.

3. Ως προς τη ραδιοφωνική διαφήμιση και τη χορηγία ραδιοφωνικών εκπομπών ισχύουν και εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των παραγράφων 3 έως 9 και 11 του άρθρου 3 του νόμου αυτού.

4. Οι παράγραφοι 12 έως 19 και 21 έως 23 του άρθρου 3 του νόμου αυτού ισχύουν και ως προς τους ραδιοφωνικούς σταθμούς.

5. Οι διατάξεις του άρθρου 4 του νόμου αυτού ισχύουν και ως προς τους τοπικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς. Τα προβλεπόμενα στις παρ. 1 και 2 του άρθρου 4 πρόστιμα, ως προς τους ραδιοφωνικούς σταθμούς, κυμαίνονται μεταξύ ενός εκατομμυρίου (1.000.000) και δέκα εκατομμυρίων (10.000.000) δραχμών. Το προβλεπόμενο στο τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 4 ελάχιστο ύψος προστίμου ως προς τους ραδιοφωνικούς σταθμούς καθορίζεται σε δύο εκατομμύρια (2.000.000) δραχμές.

6. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Οικονομικών και Τύπου και Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, ρυθμίζονται όλες οι λεπτομέρειες που είναι αναγκαίες για την εφαρμογή των θεμάτων του άρθρου αυτού, εκτός εκείνων για την οποία έχουν παρασχεθεί άλλες νομοθετικές εξουσιοδοτήσεις.

ΈΝΤΥΠΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Η επιτυχία υπερβαίνει όλες τās προβλέψεις ΚΟΣΜΟΠΛΗΜΜΥΡΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΚΑΤΑ ΜΑΖΑΣ ΦΘΑΝΟΥΝ ΟΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΑΙ

Η μεγαλύτερα επίσημος δεξίωσις ἐδόθη χθές εις τήν τάρτσαν του περιπτέρου τών Έθνων.— Ήρχισαν χθές αι («Ελληνικές θραυρές») εις τὸ στάδιον τῆς Χ.Α.Ν.— Τὸ μπαλλέτο τῆς Κροατίας.— Ἀπώλεια πορτοφολίων καὶ χρυσῶν ὠρολογίων, λόγω τοῦ συνωστισμοῦ.—

ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΕΝΟΣ Ο ΓΑΛΛΟΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Κατεκλύσθη ἡ πόλις ἀπὸ τὰς χιλιάδας τῶν ἐπισκεπτῶν

Ἡ σταθεροποίησης τῆς καλοκαίριας ἠνύνησεν εις μεγάλων βαθμῶν τὴν κίνησιν τῶν ἐπισκεπτῶν εις τὴν Ἐκθεσιν, παραλλήλως δὲ προήγαγε σημαντικά καὶ τὴν κίνησιν, διὰ τὰς ἀμέσως ἐπομένης ἡμέρας, καθ' ἣσον ἐπέτρεψε καὶ ὑπέκίνησε χιλιάδας ἐκδρομῶν νὰ ταξιδύσων πρὸς Θεσσαλονίκην ἐξ ὧν τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐκ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Ὅπως ἀνεφέθη δεκάδες πάλιν καὶ ἄλλα λεωφορεῖα ἀπερλήρη κόσμου κατέβησαν χθές εις Θεσσαλονίκην, ἀνηγώδη δὲ ἡ ἀφίξις καὶ πολλῶν ἄλλων χιλιάδων ἐπισκεπτῶν διὰ σήμερον καὶ αὔριον, οἱ ὅποιοι προτίθενται νὰ ἐπισκεφθῶν τὴν Ἐκθεσιν. Ἐπίσης εις ἐκαστοτάδε ἀρκετὰς ἀνέρχονται οἱ ἐξόριστοι καὶ ἐνόμοιοι ἕνωι τουριστοὶ διὰ νὰ ἐπισκεφθῶν τὴν Ἐκθεσιν.

Χθές, πρῶτ, ἀπόγευμα καὶ ἑσπέρ, ἡ Ἐκθεσις κατεκλύετο ἀπὸ πλῆθὺν κόσμου τὰ ὅποια περιήρχοντο τὰ περιπτέρ, καθὼς καὶ τὰ θέματα καὶ τὰ παιχνίδια τοῦ λούνα πόερ, διὰ νὰ καταλήσουν πρὸ τῆς 8πν ἕως 8.30 ἑσπερινῆν εις τὴν κεντρικὴν λεωφόρον καὶ τὴν πρὸ τοῦ περιπτέρου τῆς ἔθνικῆς δραστηριότητος κλιτεῖον, ὁπόθεν συνωστίζμενοι παρακολουθεσὰν τὴν ἐκτέλισιν τοῦ πλουσίου καὶ ἐλευτοῦ καλλιτεχνικοῦ χθεσινῶ προγυαμματος. Εἰς τοῖτα πρῶτον ἐνεφανίσθη ἡ μουσικὴ τοῦ ἔθνικῶ ἱδρύματος Ἐριστοτέλης ἐν συνεχείᾳ δὲ τὸ μουσικοχορευτικὸν συγκροτήμα τῆς Κερκύρας, τὸ ὅποιον καὶ κατακειρατοῖσθη. Ἐπιηκολούθησε πρὸ τῆς 9πν ἑσπερινῆν ἡ καύσις τῶν πυροτεχνημάτων ἐκ τοῦ περιπτέρου 4, τὰ ὅποια χθές, ἐκάρσαν εις διπλοσάν ποσότητα καὶ ὅλησαν θεαματικότητας, καταναυθέντων μὲ τὸ πολὺ χρονον ὅσιν τῶν τῶν ὅπρ καὶ περίε τῆς Ἐκθεσῆς ἀφίξοντα καὶ γάρων. Τέλος τῆς 9.15 ἑσπερινῆν αἱ μουσικὴ τοῦ συγκροτήματος ἔκδοσιν, παρακολουθεσὰν τὴν καταναυθέντων ἐκροστικῆν ἑστροφὴν «Λετοὶ Δολφίνες» εις τὸ ἡμίωρον προγράμμῳ τῆς, τῆν ὅποια καὶ ἐπεσφῆσαν εἰς ἅλα τὰ νούμερά τῆς.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν χθεσινῶν ἐπισκεπτῶν τῆς Ἐκθεσῆς ὑπολογίζεται εις 45.000.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ

Οἱ ἀρκεθῆντες χθὲς Γάλλος ὑπουργὸς τῆς βιομηχανίας κ. Ζεντι καὶ οἱ συνοδευόμενοι αὐτῶν ἐπισκεφθῶσαν πολλὰ ἔθνικὰ καὶ ἕνωι περιπτέρ. Τῆν ἑσπέραν ὁ Γάλλος ὑπουργὸς κ. Ζεντι καὶ ὁ ὑπουργὸς βιομῆς Ἐλλάδος κ. Θεολογίτης ἐπισκεφθῶσαν τὸν ἐν τῇ Ἐκθεσίᾳ ἐπισημὸν τηλεοράσεως τῆς ΔΕΗ. Ὁ κ. Θεολογίτης ἐμίλην ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ ὑπεργόμενοι τὴν γάρων τοῦ ἔθνικῶ λαοῦ διὸτι ἕσπερα ἀπὸ τῶν χθὲς ἡ Γαλλία συμπεριεῖτῃ εις τὴν ἀνεκτὴν Ἐκθεσιν τῆς Θεσσαλονίκης μὲ ἕλῶν τὴν πλοῦσαν τῶν ἐκθεσῶν καὶ μὲ ἕλῶν τὴν δημιουργικὴν φιλοκαλον δραστηριότητα τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ὁ κ. Θεολογίτης ὑπεργόμενοι ὅτι ἕνωι καὶ ἀνεκτῶνται αἱ πολιτικαὶ καὶ οικονομικαὶ σχέσεις μετα-ἐν τῶν δύο χωρῶν αἱ ὅποια ἀδύνατοι ἐπίσταν νὰ συνδύωνται πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ.

Ὁ Γάλλος ὑπουργὸς ἑπαντῶν ἑτάνι πρῶτ— ἔτιαι εὐτυχὲς διὸτι εὑρίσκειται εις τὴν ἀνακτῆν Ἐλλάδα, μὲ τὴν ὅποια τῶσι παλαιῶ πνευματικῶν ἀρετῶν τῶν γάρων μου. Ὁ οὐν, ματ ἕνωι

Ὁ Γάλλος ὑπουργὸς βιομηχανίας εις τὸ περιπτέρῳ ἔθνικῆς δραστηριότητος, ἐξετάζων τὰ ἔθνικὰ γεωργικὰ προϊόντα. Δεξιὰ τοῦ ὁ πρόεδρος τῆς ΔΕΘ κ. Γεωργιάδης.

οἱ ἐν τῇ πόλει μας Γάλλοι ἐπίσημοι καὶ μὴ τῆς γαλλικῆς παροικίας, καθὼς καὶ πλῆθος παρακλιτικῶν. Εἰς τὴν δεξιῶν περιπτέρῳ χίλια καὶ πλέον ἄσταμα ἦτο δὲ αὐτὴ ἡ πολυπληθεστέρᾳ ἐξ ἕλῶν τῶν μέχρι τοῦδε ὁδοσῶν ἐπισημῶν δεξίωσεων ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς Ἐκθεσῆς.

ΑΙ «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΒΡΑΔΕΥΣΕΙΣ»

Μὲ πρωτοφανῆ ἐπιτυχίαν ἤρχισαν χθὲς τὴν ἑσπέραν εις τὸ στάδιον τῆς Χ.Α.Ν. αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς διεθνούς Ἐκθεσῆς «Ἐλληνικὴς θραυρές». Τὰς ἑσπέρᾳς παρακολουθεσὰν ὁ ὑπουργὸς βιομῆς Ἐλλάδος κ. Θεολογίτης, ὁ πρόεδρος τῆς Δ.Ε.Θ. καὶ ἡ κ. Γεωργιάδης, ὁ διευθυντῆς αὐτῆς καὶ ἡ κ. Σαμαρᾶ, οἱ πρόεδροι τῶν ἑνωι κρατῶν καὶ διευθύνται τῶν ἑνωι περιπτέρῳ, ὁ δὲ ἀρχηγὸς κ. Παπαγιάννης καὶ οἱ ἀκροῶνται ὅλων τῶν ἑνωι. Αἱ ἑσπέρᾳς ἤρχισαν μὲ παρῶσαν τῶν μουσικῶν ἔθνικῆς βραβυτικῆς χοροφυλακῆς καὶ ἔθνικῶ ἱδρύματος Ἐριστοτέλης. Ἀκολούθησε τὸ μουσικοχορευτικὸν συγκροτήματῳ Ἐλασσόνο, Σουφλίου, μορφωτικὸν σὺλλῶγον Μικρασιατῶν, Ἐξέλινο Λαζάρου, Κερκύρας ἄς καὶ οἱ ἀμφοτέρᾳ τῆς Νεοσῆς, ἑσπέρῳσαν ὁπρ τοῦς ἤχους λαϊκῶν ὀργάνων, τοπικοῦ χοροῦ. Ἀρτιεπιτέτῃ ἤρχισαν ἡ ἐμφάνισις τῆς χοροδίας τῶν αἰθροδρομικῶν. Ὁ Θεραπεικῶν. Τὸ τέλος τῆς ἑσπέρῆς ἐσφραγίσθη διὰ λαϊκῶν πανηγυριῶν εἰς τὸ ὅποιον ἔλαβον μέρος βραβυτικῶς ἑνωι τὰ χορευτικὰ συγκροτήματα. Αἱ χιλιάδες λαοῦ αἱ ὅποια κατέκλυσαν τὸ στάδιον τῆς ΧΑΝ ἔχειροκρότησαν μὲ πρωτοφανῆ ἐνθουσιασμῶν τὰς ἐπιδείξεις, αἱ ὅποια ἔτληον ὁπρ τὴν διεκδύων τοῦ κ. Στάθου Μεταλλιοῦ.

Σήμερον τῆς 10πν ἑσπερινῆν εις τὸ στάδιον τῆς ΧΑΝδῳ συνεχίζονται αἱ καλλιτεχνικαὶ ἐκδηλώσεις «Ἐλληνικὴς θραυρές» μὲ τὰς κατωτέρᾳ πρόγραμματα: Ὁκ παικισσοῦν αἱ μουσικαὶ τῆς ἔθνικῆς βασικῆς χοροφυλακῆς καὶ τοῦ ἔθνικῶ ἱδρύματος Ἐριστοτέλης, βὰ ἕνωι ἑσπέρῳσαν ἐπὶ ὁπρ τὰ μουσικοχορευτικὰ συγκροτήματα Τριτάτων, Ἰωαννίνων (Ἀθῆνοι) Ἐλληνικῶν Νεότης (σὺλλῶλος Νιγρῆτος «Βραβυτικῆς», Χανίων (Ποταφῆτικῆς σὺλλῶλος βραβυτικῶν καὶ Λαυκίου Ἐλληνικῶν Σπουδῶν τῶν ἑνωι

ἑνωι Ἀ' πλατεῖα δρχ. 20, Β' πλατεῖα δρχ. 50 καὶ ἑσπέρῳ δρχ. 20. Αἱ ἐπιδείξεις, ἄς γνωστῶν, ὅς ἕλῶν γάρων τῆν 18πν, 20πν, 21πν, 22πν καὶ 23πν Σεπτεμβρίου.

Η ΤΗΛΕΟΡΑΣΙΣ

Τὸ σήμερινῳ πρόγραμμα τῆς ἑσπέρῳ τηλεοράσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ περιπτέρῳ ἔχει ἄς ἑσπέρῳ: 9—11 π.μ.: Εἰδήσεις καὶ μετεωρολογικῶν δελτιῶν, ἄρα τῶν ἑνωι τῶν ἑνωι τῶν δελτιῶν τῆς ΕΛΡΑ. 11—12.30 π.μ.: Τὸ κοινολοβῆτρον τῆς ΧΕΝ, ἐπιδείξεις καλλιτεχνικῶν τῶν οἴκου Ρεβλίν, ἐπιδείξεις κομμῶσεων. 12.30—1 π.μ.: Ὁ κομμικὸς Χόρρο Κλίβ. 5—6 π.μ.: Μουσικῶν πρόγραμματα μεθῶν τῆς σχολῆς τυφλῶν. 6—6.30 π.μ. τραγῳδία μὲ τὸν βῆσο Σπέλιο καὶ τὴν Ἐσπῆ Ντιόμοντ. 6.30—7 π.μ. ὁ παραγκιῶς τοῦ Εἰγένιου Σποδάρη. 7—7.30 ὁ Γιδῶνος Οἰονοριδῆς ἀπὸ πρόγραμμά του. 7.30—8 ὁ ἔνωι τῆς τῆς Νά-Ιτ, Κόσσου καὶ ὀπρ ἑσπέρῳσαν τῆς 8—9 π.μ. ἡ ἑσπέρῳ τῆς Ἐρ Σι μὲ τραγῳδία τῶν Μανώλη Πασιλι, Νίκου Πασιλι, Μαίρης Κοζάκου καὶ τῆς Γαρέκο.

ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΑΣ

Τῆν προσεχῆ Κυριακῆν καὶ τὴν Δευτέραν, ὁπρ ἕνωι 10.30 π.μ. μέχρι 1π.μ. οἱ χειροτέχνοι καὶ διατίθενται Ἀθῆνῶν δὲ ἐπισκεφθῶν τὰ ἐν τῇ Ἐκθεσίᾳ περιπτέρῳ ἔθνικῶ καὶ ἕνωι εἰς τὰ ὅποια ἐκτίθενται ἐργαλεῖα χειροτεχνικῶ καὶ βιοτεχνικῶ ἐνδιαφέροντος διὰ νὰ κατανοηθῶν ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς χρήσεως τῶν ὁπρ τῶν ἐκθετῶν τῶν.

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ

Τῆν 9πν μ.μ. τῆς προσεχῆς Τετάρτης δὲ ἤρθεδῳ ἀνεγνωστικῆς φωτογραφίας τῶν μελῶν καὶ οἴκων τοῦ τουριστικοῦ βουλῶ βιομῆς Ἐλλάδος, εἰς τὰς περιπτέρῳ τῆς Ἐκθεσῆς εἰς ὁπρ ἕνωι ἑσπέρῳσαν τὴν ἐκθεσιν ἐκθεσῆς φωτογραφίας τοῦ βουλῶ.

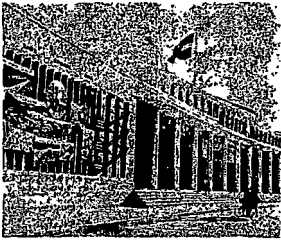
Η ΜΕΓΑΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

Πλέον ώλοκληρωμένη και οργανωμένη και με ευρείαν συμμετοχή ξένων, άνοιγει αύριον τὰς πύλας της

19 ΚΡΑΤΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

— Η ανακωνική έκθεση επί της οδοῦ Σπυριδίου. Η ἐκθέσις, ἐν ἰσχυρῶν ἐπιπέδῳ ἐπὶ τῆς ἐπιπέδου ὁδοῦ Σπυριδίου καὶ ἰσοπέδου ἐπιπέδου ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου.

Τὸ συνέγραψεν ὁ κ. ΔΙΟΝ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκτετατὴ ἡμερῶν ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

— Ἡ ἐκθεσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

Ἀπό Σαββάτου εἰς Σάββατον

ΤΑ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΑἰΘΗΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1900. Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

ΤΑ ΕΞΕΤΗΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1900. Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

Αἰθια ΣΥΜΒΕΝΤΑ

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

Ἡ ΕΒΔΟΜΗ ΣΥΜΒΕΝΤΑ

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΘΕΜΑ

Τὸ ΦΛΕΡΤ ΚΑΡΠΟΣ ΑΠΗΓΟΡΕΥΜΕΝΟΣ ΔΙΑ ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΟΥΣ

Εἶναι εὐχόριστο, ἀλλὰ ἐνίοτε τελευτῶν ἀσχημα...

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

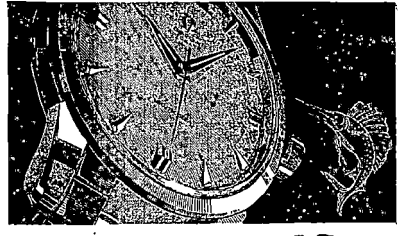
ΒΕΝΙΑΙ ΑΝΘΡΩΠΕΥΣΕΙΣ

Τὸ ΕΜΠΥΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ, ΓΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΝ ΕΡΕΘΙΣΤΙΚΟΝ ΣΤΡΩ ΣΥΛΛΗΘΗ

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

ΑΝΑΘΕΜΑ - ΜΑΡΑΝΑΘΑ

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

OMEGA Seamaster. Τὸ ὁρολόγιον τῶν ἀνθρώπων δόσεως ΑΥΤΟΜΑΤΟΝ-ΥΑΤΟΣΤΕΦΕΙ-ΑΠΟΑΥΤΟΥ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ. ΩΡΟΛΟΓΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΑΥΤΟΜΑΤΑ ΑΠΟ 1.200 ἄχρι 1.500. ΩΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΡΑΧΩΝ ΑΠΟ 450, 750.

Ἐπισημὰ ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου, ἡ ἀνοικτὴ ἐκθέσις ἐπὶ τῆς οδοῦ Σπυριδίου...

ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΪΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΒΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

ΣΑΒΒΑΤΟΝ 27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1960

ΤΕΛΕΡΑΖ ΜΕΤΩΚΟΙ ΚΑΙ Ο ΟΙΚΟΣ ΡΕΥΜΑΤΩΣ... ΤΑΧΙΔΙΟΝ 21-451... ΠΡΩΤΗ ΠΡΟΪΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΕΝ ΒΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΝ ΜΕ ΤΟΝ Α΄ΙΖΕΝΧΑΟΥΕΡ ΘΑ ΖΗΤΗΣΗ Ο ΝΙΚΗΤΑ ΚΡΟΥΣΤΣΕΦ ΜΟΛΙΣ ΦΘΑΣΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΥΟΡΚΗΝ;

ΕΙΣ ΜΗΝΥΜΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΑΤΜΟΠΛΟΙΟΥ «ΒΑΛΤΙΚΗ» ΤΟΝΙΖΕΙ ΟΤΙ «ΘΑ ΉΛΘΗ ΜΙΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΕΠΟΧΗ» ΕΙΣ ΤΑΣ ΣΧΕΣΕΙΣ 'ΗΝ. ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΜΜΕΝΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΗΝ ΧΕΙΡΑΦΙΑΝ ΑΚΟΜΗ ΝΑ ΑΝΤΑΛΛΑΞΗ ΜΕ ΑΥΤΟΝ ΕΚΤΟΣ ΑΝ ΕΚΠΑΗΡΩΘΟΥΝ ΟΙ ΤΕΘΕΤΕΣ ΠΡΟ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΟΡΟΙ

ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΝΤΑΙ (Πόλεξ έξι όμιλοι πρώτοι)

ΑΝ ΔΕΝ ΔΕΙΚΝΟΝΤΟ ΤΟΝ ΤΑ ΕΙΣ ΑΣΑΝ ΤΟΝ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΗΝ... ΑΡΚΕΤΑΙ ΣΥΛΛΗΦΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΝ ΚΑΙ ΒΑΛΛΟΝ ΞΕΝΟΝ ΥΠΗΚΟΟΝ ΕΞΗΡΤΗΣΙΣΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

ΝΑ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΟ ΑΥΤ. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΝ ΚΑΙ ΝΑ ΑΝΤΑΛΛΑΞΗ ΜΕ ΑΥΤΟΝ ΕΚΤΟΣ ΑΝ ΕΚΠΑΗΡΩΘΟΥΝ ΟΙ ΤΕΘΕΤΕΣ ΠΡΟ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ ΟΡΟΙ

Ο ΚΑΙΣΤΡΟ ΚΑΤΕΧΕ ΤΑΣ ΕΝ ΚΟΥΒΑ 48 ΜΕΤΑΛΛΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΠΝΟΥ, ΣΙΓΑΡΩΝ ΚΑΙ ΣΙΓΑΡΕΤΤΩΝ

ΕΠΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΩ ΤΟΥ Ισραήλ Η ΚΑΤΑΚΟΜΙΕΙΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ Ν. Α. Τ. Ο.; ΔΕΝ ΣΥΝΕΛΑΦΟΝ Ο ΕΛΛΗΝ ΠΡΟΞΕΝΟΣ ΑΛΛ' ΕΙΣ ΥΠΑΛΛΗΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΞΕΝΟΥ

Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΟΛΟΥΜΟΥΜΠΑ ΑΠΕΔΡΑΣΕ: ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΟΙ ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΣΤΗΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΜΟΜΠΟΥ ΤΟΥ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΟΥΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΟΥ

ΟΛΟΥΜΟΥΜΠΑ ΑΠΕΔΡΑΣΕ: ΟΙ ΡΩΣΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΤΣΕΧΟΣΛΟΒΑΚΟΙ ΕΤΟΙΜΑΖΟΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΑΝΑΧΩΡΗΣΙΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΣΤΗΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΜΟΜΠΟΥ ΤΟΥ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΟΥΜΕΝΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΣΙΝ ΤΟΥ

Ο ΠΟΤΑΙ 'ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΕΙΣΕΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΟΙ ΔΕΥΤΕΡΑΝ ΑΡΧΙΖΕΙ Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΑΝΗΤΕΛΘΗΣΑΝ ΟΙ ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ ΤΟΥ ΜΠΟΝΤΟΥΕΝ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ ΜΕ ΙΣΠΑΝΙΑ ΔΗΡΚΗΠΗΣΣΑΝ

ΑΝΗΤΕΛΘΗΣΑΝ ΟΙ ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ ΤΟΥ ΜΠΟΝΤΟΥΕΝ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ ΜΕ ΙΣΠΑΝΙΑ ΔΗΡΚΗΠΗΣΣΑΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Ο ΟΥΔΕΙΣ ΠΡΟΕΒΛΙΨΕ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΗΝ ΕΠΙΧΥΙΑΝ ΜΥΡΙΑΔΕΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΚΑΤΑ ΚΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑΚΛΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΕΚΘΕΣΙΝ

Βιβλιογραφία

- Αλιβιζάτος Ν. 1989. Κράτος και ραδιοτηλεόραση, Η θεσμική διάσταση. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Βαλούκος Σ. 2008. Ελληνική Τηλεόραση. Χρονικός - οδηγός 1967-1988. Αθήνα: Εκδόσεις Αιγόκερως.
- Βασιλικός Β. 1977. Οι ρεμπέτες και η ιστορία τους. Εφημερίδα 'Αυγή'.
- Βερνίκος Ν. Πολιτιστικές βιομηχανίες. Διαδικασίες, Υπηρεσίες και Αγαθά. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 175.
- Βλησίδης Κ. 2004. Όψεις του Ρεμπέτικου. Εκδόσεις 21^{ου}.
- Βώβου Ι. 2010. Ο Κόσμος της Τηλεόρασης. Αθήνα. Εκδόσεις Ηρόδοτος.
- Δαγτόγλου Π.Δ. 2005. Ατομικά δικαιώματα Α'. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Δαμιανάκος Σ. 2001. Κοινωνιολογία του ρεμπέτικου. Αθήνα εκδόσεις Πλέθρον.
- Ελληνική Δικαιοσύνη. 2001, τ. 42.
- Θεοτόκης Κ. 2011. Η τιμή και το Χρήμα. Τράπεζα Φιλολογικών Θεμάτων.
- Ιατρίδης Μ. 1980. Η πρώτη δοκιμή - Το χρονικό της εγκατάστασης και λειτουργίας από την ΔΕΗ πειραματικού σταθμού τηλεόρασης στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης τον Σεπτέμβριο του 1960 (
- Κόρσος Δ. 1989. Τύπος και Ραδιοτηλεόραση. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Καρακώστας Γ. 2003. Το Δίκαιο των ΜΜΕ. Αθήνα. Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Κική Γ. 2004. Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων. Αθήνα.
- Καρζής Θ. 1981. Η ελληνική τηλεόραση. Προβλήματα και λύσεις. Αθήνα. Εκδόσεις Κάκτος.

- Κωνσταντίνος Π. Σαμαρτζής. 2007. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 3490/2006, Νομικό Βήμα.
- Καζαντζάκης Ν. 2010. Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται. Εκδόσεις Ελευθερο υδάκης. 2010.
- Κολοβάτσιος Γ. 2007. Η ιστορία της ραδιοτηλεόρασης στην Ελλάδα. Μέρος Α'. στο http://kolovatsios.blogspot.gr/2007/07/blog-post_13.html
- Καστανάκης Θ. 2003. Χατζημανουήλ. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Κική Γιάννα. 1993. Η καλωδιακή τηλεόραση.
- Κική Γιάννα. 2003. Η ελευθερία των οπτικοακουστικών μέσων.
- Κονταξής Κ. 2007. Το Δημοτικό τραγούδι: μια προσπάθεια μελέτης. Αγρίνιο. Εκδόσεις Πασχέντης.
- Μπασάντη Δ., Στράτου Κ., 1991. Ο κόσμος των ειδήσεων – Από την εφημερίδα στην τηλεόραση. Αθήνα. Εκδόσεις Γνώση.
- Μάνεσης Α. 1982. Ατομικές ελευθερίες. 4^η έκδοση.
- Μπακουνάκης Ν. 2007. Το Βήμα. Γνώμες – Έγκλημα στο Ψυχικό. Άρθρο.
- Μπασάντη Δ., Στράτου Κ., 1991. *Ο κόσμος των ειδήσεων – Από την εφημερίδα στην τηλεόραση*, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα.
- Νεοκλής Σ. 1992. Ελληνική Κοινωνία και Τηλεόραση. Αθήνα: Εκδόσεις Γόρδιος.
- Παπαδιαμάντης Α. 1995. Η Γυφτοπούλα. Εκδόσεις Ελευθερουδάκης.
- Papathanassopoulos Stylianos. 1997. The politics and the effects of the deregulation of Greek Television. London.
- Paterson C., Sreberny A. 2004. Διεθνείς ειδήσεις στον εικοστό πρώτο αιώνα.
- Ροβήρος Μ. 1988. Τηλεόραση και επικοινωνία. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Παρατηρητής.
- Σαμαρτζής Κ. 2007. Παρατηρήσεις στην ΣτΕ 3490/2006, Νομικό Βήμα.

- Σαρμά Ι. Δ. 1990. Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, Αθήνα-Κομοτηνή. Εκδόσεις Σάκκουλα, 1990,
- Τερζάκης Α. Μεθυσμένη Πολιτεία. Αθήνα. 2011.
- Φάντη Α. 2005. Δημοσιογραφία και Μ.Μ.Ε., Θεωρία και πράξη. Λευκωσία.

Έντυπος Τύπος

- Εφημερίδα «ΑΥΓΗ». 2011. Λίγα λόγια για το μυθιστόρημα του Παπαδιαμάντη «Οι Έμποροι των Εθνών».
- Εφημερίδα «Το Βήμα». 1999. Παπαδήμας Χ., Παπαδημητρίου - Λ. «100 στιγμές στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης». Δημοσίευση 21/11./1999
- Εφημερίδα «ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ» φύλλο 3, 9 Σεπτεμβρίου 1960.
- Εφημερίδα «Ταχυδρόμος». Φύλλο 8, Σεπτέμβριος 1960.

Τηλεοπτικές εκπομπές

- Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 01/4/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Α'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος
- Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 08/04/2012. Τα πρώτα τηλεοπτικά σήριαλ. Μέρος Β'. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος
- Εκπομπή «Μηχανή του Χρόνου». 18/3/2012. Τα λαυρεωτικά – Η μεγάλη απάτη. Αρχιουνταξία – Παρουσίαση Χρήστος Βασιλόπουλος
- Εκπομπή «Το σήριαλ των σήριαλ» 24/06/1991 Επ. 1, Αρχιουνταξία – Παρουσίαση: Ρένα Θεολογίδου

Οι ανωτέρω αντλήθηκαν από το ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ: www.ert-archives.gr

Διαδίκτυο

- <http://inventors.about.com/od/germaninventors/a/Nipkow.htm>.
Πρόσβαση στις 2/4/2012.
- <http://www.museum.tv/ectvsection.php?entrycode=zwoxvkinvla>.
Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- http://www.invent.org/hall_of_fame/56.html στις 5/4/2012. Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- <http://www.vimamen.gr/relatedarticles/article/?aid=145422>.
Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- <http://zioperakis.gr/%CE%B7-%CE%B5%CE%BB%CE%BE%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CE%BE%CE%B5%CF%8C%CF%81%CE%B1%CF%88%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B6%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%81%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82/>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- <http://inventors.about.com/od/listartinventors/z/Radiovision.htm> Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- <http://www.bbc.co.uk/greek/> Πρόσβαση στις 08-03-2012
- http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos/2_nomothesia_rs_sub.php
- <http://www.tmta.gr/printedmedia/44-2010-02-03-12-51-53/242-h-proti-dokimi> Πρόσβαση στις 10/4/2012
- <http://www.vovanna.gr/#/page-56/>. Πρόσβαση στις 10 /4/ 2012.
- <http://www.ert.gr/webtv/net-rss/itemlist/category/125%CE%B7%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%AE-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%87%CF%81%CF%8C%CE%BD%CE%BF%CF%85>
- <http://www.retromaniax.gr/>, 2010. Πρόσβαση στις 10/4/2012
- http://kolovatsios.blogspot.gr/2007/07/blog-post_18.html Πρόσβαση στις 10/4/2012

- <http://www.newsborob.gr/apokalypseis/story/47361/ti-mou-ebisteutikan-o-panagoyhs-kai-i-falatsi>, 2011. Πρόσβαση στις 10/04/2012.
- <http://el.wikipedia.org/wiki/> Πρόσβαση στις 14/06/2012
- <http://www.cinchellas.com/syn.telestes/pretenterhs/pretenterhs.html>. Πρόσβαση στις 5 Μαΐου 2012.
- http://ellinzeramilo2.blogspot.gr/2011/11/blog-post_17.html, 2011. Πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2012.
- http://istorikesphotografies.blogspot.gr/2011/09/blog-post_6056.html, 2011. Πρόσβαση στις 20 Φεβρουαρίου 2012.
- <http://www.retromaniak.gr/>. Πρόσβαση στις 5/4/2012.
- http://historytv.blogspot.gr/2008/02/01_archive.html, 2008. Πρόσβαση στις 25/5/2012.
- http://lefcbserver.blogspot.gr/2008/09/blog-post_4049.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.
- <http://www.retrod.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%A7%CF%81%CE%B9%CF%82%CF%84%CF%80%CF%82%CE%BE%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%85%CF%81%CF%83%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9>, 2012. Πρόσβαση στις 4 Απριλίου 2012.
- http://lefcbserver.blogspot.gr/2008/09/blog-post_9505.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.
- <http://www.retrod.gr/wiki/index.php/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B3%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%AC%CF%81%CF%87%CE%B7%CF%82%CE%9E%CE%B9%CE%AC%CF%8C%CE%BA%CE%B9%CE%BD>, 2011. Πρόσβαση στις 15/2/2012.
- http://lefcbserver.blogspot.gr/2008/10/blog-post_7102.html, 2008. Πρόσβαση στις 15/2/2012.
- http://lefcbserver.blogspot.gr/2008/09/blog-post_4546.html, 2008. Πρόσβαση στις 16/2/2012.

- <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CF%83%CF%95%CE%BC%CE%B2%CE%BF%CE%BB%CE%B1%CE%B9%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%BF%CF%82>, 2012.
Πρόσβαση στις 8/4/2012.
- http://le.fobserver.blogspot.gr/2008/08/blog-post_2981.html, 2008.
Πρόσβαση στις 15/2/2012.
- <http://www.retrodb.gr/>. Πρόσβαση στις 15/5/2012.
- <http://tyradio.ext.gr/>, Ντοκιμαντέρ, «Τα γεφύρια του Ιονίου».
Πρόσβαση στις 10/4/2012.
- http://historvty.blogspot.gr/2008-02-01_archive.html, Η ιστορία της τηλεόρασης. Οι πρώτες εκπομπές της τηλεόρασης. 2008. Πρόσβαση στις 10/3/2012.
- <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%A4%CE%BF%CF%86%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%BC%CE%B1>. 2011, Πρόσβαση στις 15/4/2012.
- <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%9F%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%B1%CF%84%CE%BF%CF%82%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A4%CE%B9%CE%BC%CF%8C%CE%B3%CE%B5%CE%BF%CF%85%CE%9A%CF%8E%CE%BD%CF%83%CF%84%CE%B1>, 2012. Πρόσβαση στις 15/4/2012.
- <http://www.retrodb.gr/wiki/index.php/%CE%87%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%86%CE%AC%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%A4%CE%B6%CF%89%CE%BD%CE%91%CF%85%CE%BB%CE%B1%CE%BA%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7>, 2011. Πρόσβαση στις 15/4/2012.
- www.cnn.com. Πρόσβαση στις 8/3/2012.

